

YÖN

HAFTALIK GAZETE

LİDERLER
VE KIBRIS
TOPLANTISI

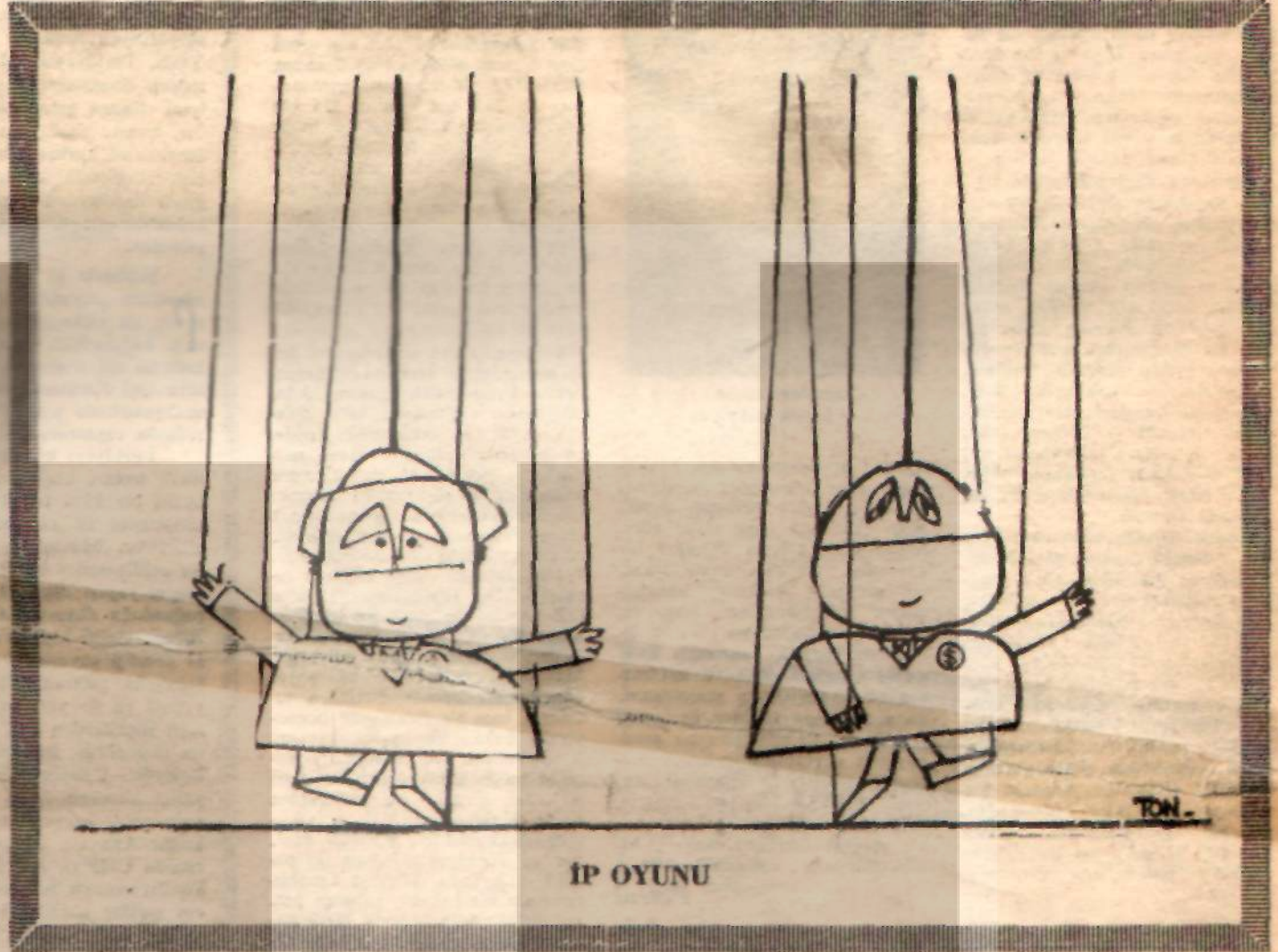
BAKIŞ

GÖKLER HAKİMİ GORDON!

CEHENNEME TIRMANIŞ

Pompei'nin son günlerini hatırlatan sarhoş bir umursamazlıkla, kafamızı devekuşları gibi seçim toto kumlarına gömdüğümüz şu günlerde, gök kubbeyi bütün insanlığın başına yıkmaq için, korkunç bir yarış başlamıştır. Başkan Johnson, hidrojen bombasıyla Çin'i yok etmeyi tasarlayan ve Vietnam'ı yeni silâhların denendiği bir mezba-baya çeviren çılgın Amerikalı generallere, feza harbi hazırlıkları için yeşil ışık yakmıştır. Bazı gazeteleri, Johnson'un umursamadığı-muz bu kararına, «Yeni bir tarihi dönem başlıyor: Feza harbine yol açıldı» gibi korkunç başlıklarla kamu oyuna duyurmuşlardır.

Fezanın askeri amaçlar için kullanılması meselesi, uzun yıllar önce askerler ve sivililer arasında tartışılmaktaydı. Generallere göre, feza egemenliği kaçınılmaz bir sorumluluktur. Fezada egemen olan, dünyayı elinde tutardı. Ünlü bilgin Von Braun da, «Aya ilk yerleşen stratejik bakımdan dünyanın hâkimi olur» diyerek bu görüşü destekliyordu. Generaller, ayı bir nükleer silâh üssüne çevirmek ve aydan gelen ölüm tehdidi altında, bütün dünyaya Amerikan emperyalizminin damgasını vurmak istiyorlardı. Bu görüş, karşı tarafı da aynı yola sürükleyecek son derece tehlikeli bir yarışın başlaması demektir. Nitekim Eisenhower ve Kennedy, generallerden gelen şiddetli baskıya rağmen, uzun yıllar, nükleer silâhların fezaya yayılmasına karşı koymuşlardır. Eisenhower, Birleşmiş Milletlerin, Kruşçov'un da hazır bulunduğu bir toplantısında, fezaya silâhli uydu gönderilmesinin önlenmesi gerektiğini söylüyordu. Amerikan Feza Programını yürüten NASA teşkilâtı, sivililerin elindeydi ve askeri feza projeleriyle fazla ilgilenmiyordu. Kennedy de, Eisenhower'ın fezayı nükleer silâhlardan koruma politikasını sürdürmüştür. Ne var ki durum, millî kurtuluş hareketlerini, kan ve ateşle boğma politikasının şampiyonluğunu yapan Johnson'un iktidara gelmesiyle değişmiş, feza generallerin hudutsuz iktidarına açılmıştır. Gemini V., feza gemilerinde mürettebat değiştirilmesi usullerini geliştirecek bir askeri deneme niteliğini taşımıştır. Fakat asil tehlikeli adım, mürettebatı ayda bir değiştirilecek, askeri amaçlı büyük bir feza istasyonu projesi için 1,5 milyar dolar kredi avrılmasıyla alınmıştır. Artık fezada söz, sivilere değil, generallere aittir. Generallerin yakın rüyası, nükleer başlıklı füzelerle yüklü birkaç düzine feza kruvazörünün çeşitli yükseklikteki mahreklerle oturulmasıdır. Kruvazörler devamlı surette dünyanın üzerinde uçacaklar ve kolavca mahrek değiştirilebileceklerdir. Bu ölümlü gemilerinin güvenliğini sağlamak için etraflarında «feza avcıları» olacaktır, bunlar düşman feza araçlarının üstüne inerek onları yok edebileceklerdir. Feza kruvazörüne herhangi bir saldırı, düş-

IP OYUNU

manın nükleer bir savaşa başladığına delili sayılarak, nükleer başlıklı füzeler ateşlenecektir.

Kruvazörler ve avcıların yanı sıra, fezada tamirhaneler, laboratuvarlar, akaryakıt istasyonları, çeşitli casusluk merkezleri kurulacaktır. Amerikan Midas ile Sovyet Cosmos casus uyduları şimdiden göreve başlamışlardır.

İkinci adım ayın işgalidir. Ayın tek başına işgali, karşı tarafın herhangi bir nükleer saldırısının tamamen imkânsız hale getirilmesi ve dünya egemenliğinin kesinlikle kurulması demektir. Böylece «Gökler Hâkimi Gordon» resimli romanı, bir çocuk eğlencesi olmaktan çıkıp, tehlikeli bir gerçek haline gelmek üzeredir. Herhalde karşı taraf da boş durmayacak, bir ölüm kalım meselesi olan feza egemenliğini kaptırmamak için, her türlü çabayı gösterecektir. Bu, sonunun nereye varacağı kestirilemeyen korkunç bir yarıştır. Başkan Johnson, çılgın bir sorumsuzlukla, «cehenneme tırmanma» yarışını başlatmıştır.

VE AVUKATLARI...

Cehennem yarışı, dar görüşlü bir asker olarak tanınan Başkan Eisenhower'ı bile fena halde rahatlatmış eden, silâh fabrikatörü - asker ittifakının artan kudretinin sonucudur. Eisenhower, 17 Ocak 1961 de başkanlık görevini Kennedy'ye devrederken, «çok sayıda bir askeri personel ile önemli bir silâh sanayi arasındaki ittifakın tehlikeleri» ne dikkatli çekerek «Bu ittifakın demokratik metodlarımızı ve

hürriyetlerimizi tehlikeye atmasına asla müsaade etmemeliyiz» diyor-du. Ne var ki edilmiştir. B. Russe-ll'in devimiyle, «Birleşik Amerika'da, asker - sanayici ittifakı o kadar güçlü hale gelmiştir ki, devlete onlar hükmetmektedirler. Asker-sanayici grubu, Sovyetler Birliğine karşı, adına (önlevici) dedikleri bir harbe girişiminin avukatlığını, hiç düşünmeden yapmaya hazır olacak kadar sapmışlardır».

Feza harbi hazırlıklarına yol açan bu tehlikeli gidişin mekanizmasını, Amerikalı yazar Fred J. Cook, «Harp Devleti» adlı kitabında uzun uzun açıklamaktadır. Yazara göre, füze çaığında, askeri meselelerin çok büyük önem kazanması ve teknik hale gelmesi, generallerin durumunu güçlendirmiştir. Bu sebeple, «endişe içindeki sivililer, yetkilerini kolayca devretmeye, üniformalar önünde eğilmeye hazır dırlar». Bazı sivililer, generallere karşı koyabilirler. Bu takdirde de, 100 milyarlık bütçenin yarısını elinde tutan Amerikan Savunma Bakanlığı, onlara karşı şiddetli bir kampanya açar. 50 milyar bütçeli Savunma Bakanlığı, bu baranın yarısına yakın kısmını, silâh fabrikatörlerine verdiği siparişlere harcar, gazetelere ve televizyon şirketlerine de büyük çapta reklâm dağıtır. Bu geniş imkânlar sayesinde, Savunma Bakanlığının politikacıları sindirme kampanyası çok etkili ol-

maktadır. Generaller, basın ve televizyon yoluyla, onlara karşı çıkan «kötü vatandaşları, bilerek ya da bilmeyerek, komünizmin ajanı olmakla suçlarlar. Bu cins suçlamalar, derhal sansasyon gazeteleri, eski muharipler dernekleri, asırı sağcı gruplar, seçim kazanma gücüne çokan politikacılar ve tabii ki millî güvenliğinin tekeline demagooglara bırakmak istemiyen (sivileli vatandaşlar) tarafından vavılır... Tonve-kün bir haro ihtimali, askeri seflerin kararlarını şüpheyle karşılayanları, objektif olarak hain duruma sokar. Büyük sanayi, kendisine çok büyük kârlar kazandıran bu tutumu tesvik eder... Asker-sanayici ittifakı, her türlü yetkileri ele geçirme pesindedir ve şimdiden Amerikan havatına, bu havatı altüst ederek ve demokratik esasları çiğnemekle hâkim olmuştur»

İşte Amerikan toplumu böyle tehlikeli bir gidiş içindedir. Johnson gibi sorumsuz politikacıların elinde, Eisenhower ve Kennedy'nin gösterdikleri direniş son bulmuş ve «önlevici harp» pesindeki generallere feza savaşı yolu açılmıştır. Ve Türkiye bütün bunlardan habersiz, ortamın sağ-solu, üstü-altı tartışmaları içinde seçimlere gitmekte, bazı sivasî tesekküller, Sam Amca'ya vaslanarak, Türkiye'yi uykulu uykulu yönetmeye hazırlanmaktadır. Uyanış, her halde sert olacaktır.

Doğan Avcioğlu

tefikine «Elbette senden yanayız» demekle beraber, kesik bir tutum takınmaktan kaçınılmaktadır. Pakis tan, CENTO üyelerinden ve İkili Anlaşma ile bağlı bulunduğu A.B. D'den hiç değilse prensip itibarıyla destek istemistir. Bu açık ma nevi desteğin bile verileceği şüphelidir! Harbin, soğukkanlılık ve anlayışla durdurulabileceği ümit edilmelidir.

Bu çatışmadan Türkiye'nin ala cağı dersler vardır: Pakistan, SEATO ve CENTO dolayısıyla Ame rikanın yakın dostudur. Türkiye gibi Pakistan da Washington ile bir ikili anlaşma imzalamıştır. Hindistan ise, her türlü askeri ittifakı reddeden bir tarafsızlık poli tikası izlemektedir. Şimdi Hint birlikleri, Pakistanın Lahor şehri ni bombalamakta ve şehre doğru ilerlemektedirler. İkili anlaşma, SEATO, CENTO hiç bir işe yara mamaktadır. Hatta Washington bol miktarda silh ve dış yardım verdiği tarafsız Hindistana, Pa kistandan daha çok sempati duy maktadır. İkili Anlaşma, CENTO, SEATO Pakistan tehlikede olduğu zaman değil, ancak Amerikanın ç'karları tehlikede olduğu zaman işlemektedir. Nitekim Washington, Kıbrıs meselesinde de, «Adaya bir çıkartma yaptığınız takdirde, Sov yetler işe müdahale ederse, sizi korumam» demiş, Amerikan silh leri ile mücehhez Türk birlikleri nin Kıbrısta kullanılmasına kar şı koymaya kalkmıştır. Ama aynı Amerika, Çin saldırısı karşısın da, hiç bir tsahhüdü olmadığı halde, tarafsız Hindistanın imda dına koşmuştur.

Türkiye, Amerikaya NATO, CEN TO ve İkili Anlaşma yoluyla bağ lıdır. Ama bu anlaşmalar, olay ların açık seçik gösterdiği üzere, Türkiye'ye değil, Amerikanın ç'karlarını korumak için yapılmıştır. Türkiye, 1945'ten sonra en güç günlerinde, Stalin'in toprak taleplerini, Amerikan yardımı sayesinde değil, ancak kendi azimli tu tumuyla önlemiştir. Amerikan mandacısı Ahmet Emin Yalman dahil, NATO ve CENTO'dan bes lenen Durum dergisinin 2 Eylül 1965 tarihli sayısında bu gerçeği açıklamaktadır: «1945 Nisanında üç yıllık bir fasıldan sonra San Francisco otelinde dost umun ziyareatine gittiğim zaman Moskof emperyalizminin bize kar şı olan son hamlesi hakkında ne ler düşündüğümü serbestçe anlat maya başladım. Amerikalı radyo tefsircisi yerinden fırladı, sözümü

kesti ve dedi ki:

— Benim odamda, başbaşa bu lundugumuz bir sırada bile Sov yet Rusyanın tenkid edilmesine razı olamam... Onu (Rusya) tah rik etmeye hiç bir surette razı ola mayız. Türkiyeyi ellerine geçirmek istiyorsa, bizce yapılacak bir şey yoktur. Oramız hazmetmek için, hiç olmazsa bir iki yıl uğra şırlar, bizi de bu kadar zaman ol sun rahat bırakırlar...

Meşhur radyo tefsircisi, kendi şahsi düşüncesini değil, o şıralar da bütün bir dünya memleketle rini lele haline düşüren umumî bir yığınık cereyanını temsil ediyordu. Moskof emperyalizminin yolları açıktı. 1945 de bize saldırac ak olsaydı, kimse yardımınıza koşmayacak, baş bile çevirmeyecek ti.»

Ne zaman ki, Amerika Rusya ile çatışmış, Türkiye'de üslere ihtiyacı olmuş, ancak o zaman Türkiyeyi Sovyet saldırısından koruması ge, rektiğini hatırlamıştır. Uğrunda ağır fedakârlıklar yaptığımız NATO ve CENTO, Türkiyeyi değil, Amerika ve İngiltereyi korumuştur. Bu gerçekleri bilelim ve as kerî boyunduruk'ardan kurtulma yollarını araştıralım.

TIP ve AP

Anlayabiliyorsanız, anlayın... En mütevazi avukat çırağı bile bilir ki AP'nin TIP'i seçime sokmamak için yaptığı ikinci müracaatın, nor mal olarak en ufak kabul şansı yoktur. Üstelik bu müracaat, TIP için büyük reklam olacak, iktidar daki AP için ise bir aciz belirti si sayılacaktır. Nitekim AP müracaatı üzerine, CHP ve CKMP sözcüleri TIP'i savurmak zorunda kaldılar ve AP'yi henüz gelişme çağında olan TIP'ten korkmakla suçladılar. Gazeteler, bunu uzun uzun yazarak TIP'e olağanüstü bir propaganda imkanı sağladılar. AP teşkilât ise, iktidardaki kodamanlarının iktidarsızlığını gö rerek çarpıldı. Bu durumda som mak lazımdır: Tek başlarına ikti dara gelmek sevdası taşıyan AP yöneticileri, parti lideri fistukçı Cahit kadar şaşkın mıdır? Teş kilâtı karşısında, Don Kişot gi bi değirmenlere saldırmaktan Freud'vari özel bir zevk mi duymak tadırlar? Şaşkınlığın bu derecesini anlamaya imkanı yoktur. Genel kanı, AP yöneticilerinin bütün bu ihtimalleri rahatlıkla hesaplayacak kadar usta Şark kurnazları oldu ğu şeklindedir. Pekî AP neden kendisini TIP propagandası yap maya mecbur sayıyor? Gerçek soru budur ve henüz cevaplandırıl

nış değildir. Acaba bir takım giz li kuvvetlere mutlaka şirin görünmek zorunluğu mudur, «tizi ret tar» alaturka kurnazları çarşafa dolaştıran?

Korkunç bir iddia

Diyanet işlerini yürütmekle gö revli Devlet Bakanı Mehmet Altınsoy'un, başta Diyanet İşleri Başkanı Tevfik Gerçekler olmak üzere teşkilâtta geniş bir tasfiye planı hazırladığı ve gideceklerin yerine «Nurcu» ları getirmeye kal kıştığı ıleri sürülmektedir. Mese le Cumhurbaşkanına, Başbakanı duyurulmuş, Nurculuk meseleleri ile yakından ilgilenen Korgeneral Rafet Ülgenalp'in Genel Sekreter lik yaptığı Millî Güvenlik Kurulu meseleye el koymuştur. Bakan Altınsoy'un Ankara dışında bulundu ğu bir sırada yapılan Millî Gü venlik Kurulu toplantısından sonra «Altınsoy Planı» suya düşmüştür.

Mehmet Altınsoy Kovadis

Çetin Altan'ın fuel-oil meselesi

Geçenlerde Çetin Altan hakkı bir mesele ortaya attı: Neden çok da ha ucuz elektrik ürettiği halde linyit le çalışan Seyit Omer santrali kurulmaz da, döviz israfına yol açan pahalı fuel-oil santrali seç ilir? Soru, bâlâ cevaplandırılmış değildir? Fakat yapılan tercihin petrol şirketi yararına olduğu mu haklıdır. Mesele şudur: Seyit O mer santrali projesi 1957 yılında Etibank uzmanları tarafından ele alınmıştır. Bölgede ticari değeri yüksek olmayan, düşük kalorili uc uz linyit vardır. Bu linyit israf edilmektedir. Kömürün ancak iyi tarafı ticari amaçlarla nakdedil mekte, bu da geri kalan büyük kısmını işe yaramaz hale gelmesi ne yol açmaktadır. Ayrıca Seyit Omer linyiti, kendi kendine yana rak yok olmaktadır. Bu linyit şimdiden değerlendirilmezse, bir yer alıt zenginliğimiz elden çıkacaktır. Üstelik, linyitten üretilen elek trik enerjisi, çok daha ucuzla mal olmaktadır. Bu düşüncelerle Seyit Omer'de yılda 1,5 milyar kilovat saat enerji üretecek 3400 bin kilovat gücünde bir termik santralin kurulmasını uzmanlar uygun görmüşlerdir. Ne var ki 1957'de ortaya atılan proje, 7-8 yıldır üzerinde durulmasına rağmen bir türlü gerçekleştirilememiştir. Nihayet 1962 yılında 220 bin kilovat kapasitede, fuel-oil ile çalışan Ambarlı termik santralin inşasına başlanmıştır. Fuel-oil kullanımını önlemek için, o ta rihlerde Bölge Planlama uzmanları da büyük çaba göstermişler, fakat mücadeleyi petrol şirketleri kazanmışlardır. Petrol şirketleri nin elinde fazla miktarda fuel-oil bulunmaktadır. Biraz güç de olsa bunun ihracı mümkündür ve edil mektedir. Ama petrol şirketleri, fuel-oil'e rahat, karlı ve garantili bir pazar bulma çabası içinde ol duklarından, büyük baskılarla Ambarlı'yı kurdurmuşlar ve döviz ödeyerek ithal ettiğimiz ham pet rolden sağlanan bir döviz kayna ğına, linyit kaynaklarımızı da yok olmaya terk edilmiş pahasına, israf ettirmişlerdir. O tarihler

ÖNCELİKLE EMPERYALİZME KARŞI SAVAŞ...

İlhan Selçuk

Bugün Türk toplumunda sosyal adalet davası bir bütün olarak ele alınmalıdır. Grup grup, zümre zümre ele alınacak bir sosyal adalet dengelemesinin hiçbir değeri olmadığını insanlarımız anlamalıdır.

Toplumun büyük çerçevesi içinde yerine oturmamış bir sosyal adalet dileği, sosyal adalet dileği değildir.

Fikrimizi daha açık anlatalım: Diyelim bir yabancı petrol şirketi var... Memurlarına, işçilerine Türkiye ölçüsüne göre çok yüksek sayılabilecek ücretler veriyor. Dönüp de bu şirketin yöneticilerine:

— Aferin! doğrusu çalışanlara değer veriyor... diyebileceğimiz miyiz?

Bugün Türkiye'de yabancı büyük şirketlerde çalışan kişilerin refah içinde yaşadıklarını iddia edenler vardır. Bu hesabın bir yanındır, öteki yanı da şudur:

Türkiyede 5 milyon liraya kurulmuş bir yabancı şirketin 1964 kârı 32 milyon liradır. Türkiyede rafineri kuran yabancı petrol şirketlerinin, bu rafineride işlemek üzere ithal ettikleri ham petrolden üç yıl içinde sağladıkları kâr bu rafinerinin kurulması için sarfedilen parayı çoktan çıkarmıştır. Üç yıl içinde yatırdığını alacak ölçüde bu memleketi sömüren bir kurum, kalkmış işçilerine günde yirmi lira vermiş, otuz lira vermiş, kırk lira vermiş...

Şimdi bu rafineride çalışan Türk işçisi kırk lira yevmiyeyi cebine koydu diye kalkıp:

— Çok şükür ben doyuyorum, gerisi beni ilgilendirmez... mi diyecektir?

Yoksa Türkiye'nin bütünü içinde o yabancı şirketin anlamı araştırıp yerine koyacak ve ona göre bir tutum mu alacaktır?

Unutmayalım. Bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğunda işçisine, memuruna iyi ücretler ödeyenler gene yabancı şirketlerdi. Bugün Kongo ormanlarında yaşayan yerliler ile Belçika maden şirketlerinde çalışan memur ve işçiler arasında elbette yaşayış bakımından büyük farklar vardır. Memleketleri sömüren yabancı sermaye bu sömürme düzenini iyi işletmek için iyi memur çalıştırıp, iyi de ücret öder çalıştırdıkları... Ama bu çark, onların müesseseleri içinde sosyal adaleti uyguladıklarını göstermez. Tersine sömürmeyi gerçekleştirecek çarkı iyi çevirmek için kullandıkları usullerin ne kadar kurnazca tertiplenmiş olduklarını gösterir. Zaten elde ettikleri kâr ile çalışana verdikleri para arasında dağlar kadar fark vardır. Ve kendi kurumları içinde de sosyal adalet yoktur.

Türk işçisi bu gerçekleri gözden hiçbir zaman kaçırma mak zorundadır.

Türk sendikacısı 1965 Türkiye'sinde dar açılı bir ücret savası peşinde koşacağına antiemperyalist savaşı koşullarını idrak etmeye yönelmelidir.

Aynı gerçekler bizim Babıâli fikir ve kol işçileri için de önemlidir. Sayfalarında toplumdışı karşı çıkan ve sendikacılığın düşmanı olan bir gazete, yazarlarına, muhabirlerine, işçilerine Babıâli ölçüsüne göre yüksek ücret vermiş... hiçbir değeri yoktur. Sayfalarında antiemperyalist savaşı karşısına çıkan ve yabancı ipoteklerini Türkiye'de sürdürmek için yayın yapan bir gazete, kapısından yazışları müdürüne kadar Babıâlide en yüksek ücretleri ödemiş... ne çıkar?

Türkiyenin sosyal adalet davasını bir bütün olarak düşünmeyen sendikacı, sathıya her an hazır idraksizlik içinde dir. Böyle işçilerin kuracağı sendika yabancı kapitalizmin hizmetine giren sarı sendika olmak sıfatından kurtulamaz. Türkiye'nin sosyal adalet davasını gerçek olarak düşünenler ise antiemperyalist savaşa muhakkak katılmak zorundadır.

Antiemperyalist savaş ücret savaşındaki önceliklerdedir. Ve çalışanların temel hedefi, siyasî iktidara yönelmek olmalıdır. Az gelişmiş ülkelerde yabancı kapitalistlerin ve kompradorların koltuk altında sürdürülecek ücret pazarlıkları gerçek anlamını aradığımız zaman mücadelenin pek küçük bir kesimidir. «Benim melekemi kapitalistlerle kompradorlar idare etsinler, sömürsünler, bana da bir parça pay versinler» diye düşünen bir işçi kendi çıkarlarını hiç bilmiyor, ve melekeli çıkarlarını feda ediyor demektir.

Öğretmeni, işçisi, köylüsü, esnafı, aydını, iktidarda gerçek söz sahibi olacaktır. Ve sosyal adalet ondan sonra memlekette gerçeklikle yürürlüğe konabilecektir.

Emperyalizmin çemberini kırmadan mümkün değildir bu.

Ücretine yapılan bey on kuruşu:

— Bereket versin... diye karşılayan ve buunla sosyal adaletin gerçekleştirilmesini sanan bir işçi, kendi çıkarı bakımından da çuursuzdur. Millî çıkarları bakımından da...

de petrol şirketlerine yakınlığı ile bilinen Çelikbaş'ın Sanayi Bakanı olduğunu hatırlatmakta fayda vardır.

Mesele bu kadarla da bitmemektedir. Uzmanların fikrine göre, Keban'ın 1970 yılında enerji üreti duruma gelmesi mümkündür. Bu durumda ille fuel-oil'den elektriği karşılayabilmek için yeni bir santrale ihtiyaç vardır. Bu santral Seyit Omer olabilir. Ne var ki Etibank'ın alt kademelerinde, Seyit Omer profesine hâlâ mukavemet vardır. Bu çevreler, Seyit Omer

yerine Ambarlı'nın tevsiini, yani daha fazla fuel-oil israfını istemektedirler. Halbuki bugünkü maliyet fiyatlarında Seyit Omer kilovat saati 6 ilâ 6,5 kuruş enerji üretebilecek durumdadır. Fuel-oil den üretilen enerji ise, döviz israfı bir yana, 9 ilâ 10 kuruştur. Bu durumda ille fuel-oil'den elektrik üreteceğiz demek, dünya yıkılsa da petrol şirketlerinin borusu ötece denekten farkızdır. Ortada, bugün hesabı sorulmasa bile, bir gün mutlaka sorulacak bir yolsuzluk mevcuttur.

İkinci Dokuz Eylül'e Doğru

Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz

Cadde cadde, sütun sütun, sokak sokak..

En yaratıcı istekler gibi özgür ve var

Nasıl açarsa doğanın biçimi ağır ağır

İlk yazların kusurlarında çiçeklerinde

O kadar gereksiniz

Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz.

Ülkenin dağlar gibi sorunları önünde

Tutunacak dal sizin dalmız işte

Dağında yol olun, bozkırında yeşerin

Sevindirin bizi çocuklar, sevindirin

O kadar bekliyoruz ki bilinecinizin aydınlığını

Hiç ölmeyecekler gibi yaşama aldırmadan

Yıldırım Kemallerin Dokuz Eylüllerinde

Ne bavraklar yükseliyor kurtuluş alaylarından

Götürün bizi çocuklar, götürün.

Götürün İzmir'e doğru bizi, dünyalar kadar

Kitabımızın ardından, inanımızın ardından.

Aydın yüzünüzün bilince ulaştığı yerde

Bütün kitapların eyleme dönüştüğü yerde

Sesleriniz geliyor özgürlük alanlarından

Bir bavrak varışı bu, mutlaka geleceksiniz

Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz.

Şükran Kurdakul

Bu grev karşılığında

Eğer yetkili mahkeme, kanunsuz ilan etmezse, ya da Ziya Hep bir taleplerinden vazgeçmezse, 13 Eylülde Batman'da petrol grevi başlayacaktır.

Ziya Hepbir, Berec grevinin de gösterdiği üzere, feleği çemberin, der geçmiş, usta ve becerikli bir sendikacıdır. Onun, kamu oyunun ve işçi davalarının gönüllü savunucusu bütün toplumcuların asla tasvip etmedikleri bir batağa nasıl saplandığını anlamak kolay değildir. Zira Hepbir çok iyi bilir ki toplumcuları dahî karşı çıktığı, fakat Mobil'in yavin organı Durum dergisinin desteklediği bir grev, Türk sendikacılık hareketine zarardan başka bir şey getirmez.

Simdi «başta Mobil, yabancı petrol şirketlerinin teşvikiyle yapılan grev» iddialarını bir kenara bırakarak, en iyi niyetle olayları inceleyelim. Bundan birkaç ay önce, TMTF'in düzenlediği bir açık oturumda, Ziya Hepbir teferuatlı ücret tabloları sıralayarak, TPAO'nun yüksek ücret ödediğini, TPAO ücretlerinin yabancı şirket ücretlerinin hayli üstünde bulunduğunu açıkladı. Hepbir'in sözleri aynen şöyledir: «Yabancı petrol şirketleri işçi ücretleri, ulusal petrol endüstrisine oranla düşüktür. Gerçekten bunlar işçiyi makina gibi ele almaktadırlar. İşçinin ailesi, sosyal ihtiyaçları yabancı şirketler için söz konusu değildir. Bunlar hiç bir sosyal yardımı kabul etmemektedirler. Halbuki yerli petrol endüstrisi işçinin ücreti yanında sosyal yardımları da anlaşıla karşılamakta dırlar. Bu sebeple yerli petrol endüstrisinde işçi ücretleri, sosyal yardımları da eklenmesiyle yabancı şirketlerin üstüne çıkmaktadır. Bu da yabancı petrol şirketlerinin yalnız doğal kaynaklarımızı değil, aynı zamanda insan emeğini de sömürmek amacıyla güttüklerinin açık bir delilidir.

Yabancı petrol şirketleri çalışanların işletmenin içinde bir insan olarak, o işletmeyi yürüten ve çalıştıran bir organ olarak hiç bir söz hakkına sahip olmasını istememektedirler. Yani işçiler ve serdikalar, işyerlerinde o işletmede uygulanacak çalışma metotları, işçinin işe alınması ve çıkarılması gibi işçi için son derece hayati ve önemli konularda tek başlarına söz sahibi olmak istefindedirler. Yerli petrol endüstrisi ise, çalışanların da birer insan olarak çalıştıkları işyerinin düzenli çalış-

Ziya Hepbir
Turuş ve pehrizli..

ması hakkında söz sahibi olmasını kabul etmişlerdir.

Ücretler hakkında size birkaç misal vermek isterim. Yabancı petrol şirketlerindeki asgari ücretleri ele alalım. Bunlar başlıca yabancı petrol şirketlerinde, günde 17 - 18 lira civarındadır. Halbuki TPAO'da asgari ücret, sosyal yardımlarla birlikte, 23,20 liradır. Petrol Ofisinde 25,40 liradır. Öte yandan yabancı petrol şirketleri istihdam ettikleri yabancılara, aynı seviyedeki bir vatandaşımıza oranla 4 - 5 misli fazla ücret ödemekte, yabancı müdürlere her ay ödenen para ise, bir ücret değil servet halini almaktadır.»

Hepbir, konuşmasında bundan sonra TPAO ücretlerinin dökümü vermiştir. En düşük ücret, çiplak yevmiye 14 lira, işçi ikramiyeleri 2,49, temettü ikramiyesi 2,02, çocuk zammı 1,09, sondaj tazminatı 0,22, işe bedeli 3,38 olmak üzere 23,20 liradır. En düşük işçi ücretinin işletmeye maliyeti ise 30 lira 88 kuruştur. Ortalama işçi ücreti 33,70 lira, azami ücret ise 115,5 liradır.

Bu açık itirafına rağmen Ziya Hepbir ücret anlaşmazlığı çıkartmış, greve gideceğini açıklamıştır. TPAO yöneticileri toplu iş sözleşmesinin 82. maddesinin ücret anlaşmazlığında dolayı greve gitme imkânını vermiyeceği kânsını taşımakla beraber, iş huzurunun bozulmaması için işçi ücretle-

rine yeniden bir miktar zammı kabul etmişlerdir. Petrol - İş Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç'u sendika adına müzakereye yetkili kılmış, Halil Tunç, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut'un hakemliğini istemiş, onun vereceği kararın kâyıtız şartsız kabul edileceğini açıklamıştır. Bakan, ücretlerde 325 kuruşluk bir zam teklifinde bulunmuştur. İki taraf da bu teklifi kabul etmiştir. Bu sırada Hepbir, Ankara'ya gelmiş ve 325 kuruşluk zammın çıplak ücretler üzerinden yapılacağını ileri sürmüştür. Mesela, hakem durumunda bulunan Bakana götürülmüş, Bakan, «T P A O'nun ilk 260 kuruşluk zam teklifindeki esaslara uyulacaktır» demiştir. Yani 325 kuruş, ücret zammının TPAO'ya yükleyeceği toplam külfeti kapsayacaktır. Bu cevap üzerine Hepbir, Bakanın teklifini ve hakemliğini kabul etmiyeceğini açıklamıştır. Demek ki Hepbir, mutlaka greve gitmek istemektedir? Sendika Başkanının grevden bir kişisel çıkarı olduğunu söylemiyeceğiz. Fakat bu grevden, bol bol petrol ithal ederek satılacak olan yabancı petrol şirketlerinin yararlanacağı açıktır. Nitekim Muammer Aksoy, Cumhuriyet gazetesinde yayınladığı yazıda, «Batman'daki grevden 50 planda faydalanacak olanlar, bize ham petrol satan Mobil ve Shell gibi yabancı petrol şirketleridir. Bu şirketlerin bir taraftan kendi kazançlarını arttırmak, öte yandan da uzun bir zamandan beri kendileriyle meşru çerçevede mücadele eden ve Petrol Kanununun değiştirilmesi gibi petrolün millileştirilmesi hareketine de öncülük yapan, Türkiye Petrollerini maddî ve manevî alanda yıpratmakta, büyük manevî menfaati vardır. Böyle olunca, bugüne kadar her memlekette gayelerine ulaşılabilmek için entrika, kan ve hükümet darbeleri dahil, her türlü melanete başvurmaktan çekinmeyen dev petrol şirketlerinin hamisi olan Türkiye Petrollerini kötü duruma düşürebilmek için sendikalardan faydalanma yoluna sapacağı da şüphesizdir» demektedir ve Hepbir'e şu soruyu yöneltmektedir: «Kıbrıs buhranının başlangıçlarında İstanbul'daki bir sendikacı greve gidişini (vatan ihanesi) olarak vasıflandıran ve bu sebeple de o sendikacının sorumluları tarafından mahkemeye verilmiş olan Ziya Hepbir'in, Kıbrıs buhranının devam ettiği bu sırada jet uçaklarına yakıt hazırlayacak rafineriyi ve petrol istihsalını durdurucu bir greve hiç bir sebep yokken gidişini acaba hangi temel nitelendirmek gerekir?»

Anlaşmazlığın son safhasında Sınayi Bakanı Ali Nallı Erdem arıbuluculuk etmektedir. Fakat Çanakkale Seramik ve İzmit Klor - Alkali grevlerinde pek işveren dostu davranan Bakan, bahis konusu TPAO olunca, anormal bir Hepbir dostluğu göstermeye başlamıştır. Mesceleyle en son, asil davaların çıkarsız savunucusu olan gençlik el koymuştur. Temenni olunur ki Alp Kuran ve Ahmet Gürüz Ketencî'nin aracılığı bu tatsız davayı olumlu bir sonuca ulaştırınsın.

GERÇEK SAYGISI**Seçme özgürlüğü ve T.İ.P.****Fethi Naci**

Adalet Partisi, Türkiye İşçi Partisi'nin milletvekili seçimlerine girmesini ve Büyük Meclise temsilci göndermesini önlemek istiyor. Bu kompradorlar ve ağalar partisinin sorumluları Yüksek Seçim Kurulu yetkililerinin ağzıyla konuşmakta bir sakınca görmüyorlar. Rahat rahat «TIP. seçime girmez!» diyorlar. Böylece, partiyi her şeyin üstünde, her şeye yetkili gören faşist zihniyetin bu partiye nasıl çöreklenmiş, parti yöneticilerinin daha beş yıl önceki olaylardan hiç mi hiç ders almadıklarını açıkça gözler önüne seriyorlar.

TIP. ve seçimler... Bunun anlamı üzerinde ısrarla durmak gerek. Çünkü TIP. nin seçime girmemesi, herhangi bir partinin, diyelim YTP. nin, seçime girmemesi gibi düşünülemez... Bunun açık seçik bir gerçeği vardır: 10 Ekim 1965 te TIP. seçime girerek Türkiye tarihinde ilk defa seçme özgürlüğünü, bu en önemli, bu en vazgeçilmez siyasal özgürlüğü kâğıt üzerinde kalmaktan kurtaracak yaşanan bir gerçek haline getiriyor. Bunun içindir ki 10 Ekim, TIP. ve seçme özgürlüğü birbirinden ayrılmaz.

TIP., seçimler ve Türk demokrasisi... Bunun anlamı üzerinde de de ısrarla durmak gerek. Çünkü 1945 te girilen çok partili ve çok dolatlı düzen, Türkiye'ye demokrasi getirmek palavraları arasında, Türkiye'yi yeniden bir yarı sömürge olmak sürecine sokmuştur. Bağımsız Türkiye'nin bir yarı sömürge haline getirilmesini gözlerden saklamak için bu korkunç gerçeğin üzerine bir demokratik parti göndererek, demokrasisinin yarı sömürgeleştirilmesini saklamaya yarayan bir sal olmadı. Türk halkını layık olduğu yaşama düzeyine ulaştırarak bir yönetim düzeni olduğunu gösterecektir. Dosta da, düşmana da. Bunun için, biçimsel demokrasi'den gerçek demokrasiye geçiş, TIP. nin Büyük Meclise girmesiyle başlayacaktır.

TIP., seçimler ve Anayasa... Bunun anlamı üzerinde ısrarla durmak gerek... TIP., seçime girerek ve Büyük Meclise temsilci göndererek, Türk halkının Anayasasının sağladığı hak ve özgürlüklerden filen yararlanmasını sağlamakla kalmayacak, kompradorlar ve ağalar sınıfının Anayasayı uygulamaktan nasıl kaçtığına, Anayasayı ancak politik bir güç haline gelen halkın uygulayabileceğini de gözler önüne sercektir. Bunun için 10 Ekim gerçek bir Anayasa bayramı olacaktır.

Ve 10 Ekim, aynı zamanda, gerçek bir İşçi Bayramı olacaktır. Çünkü sanayi, tarım ve fikir işçileri ilk defa seçme özgürlüğünü tadacaklar, ilk defa kendi temsilcilerine oy vermek mutluluğunu yaşayacaklardır.

Adalet Partisi'nin telâsı bundan! Onlar, «İlle de bizi seçeceksiniz! Bu memleketi ille de toprak ağaları, ille de kompradorlar yönetecek!» diyorlar. Halkın kendi öz temsilcilerini seçmelerine engel olmak istiyorlar. Çünkü onlar halka değil, kökü dışardaki efendilerine güveniyorlar!

Biz, bütün Türk sosyalistleri, yalnız halkımıza güveniyoruz. Yarın güzel Türkiye'yi yalnız halkımızın ahâretinin ve göz nurunun yaratacağına inanıyoruz. Üçüncü Dünya içindeki şerefli yerinizi yalnız halkımıza güvenerek alabileceğinize inanıyoruz. Sosyalist bir topluma, yani gerçekten özgür, gerçekten eşit insanların yaşayacağı bir topluma geçiş için bütün dünya halklarına olumlu örnekler vereceğimize, sosyalist düşünceye ve sosyalist harekete katkılarda bulunacağımıza inanıyoruz.

Biz, bütün Türk sosyalistleri, 1933 te Atatürk'ün dediği gibi, göğsümüzü gere gere, «Ne mutlu Türküm diyene» demek istiyoruz. Bütün Türk halkını bunu bir ağızdan söyleyebilmesinin ilk şartı ise TIP. nin 10 Ekim seçimlerine girmesi ve Büyük Meclise Türk halkının gerçek temsilcilerini göndermesidir.

NIYAZI BERKES**BATICILIK, ULUSÇULUK****VE TOPLUMSAL DEVRİMLER**

7,5 Lira

YÖN YAYINLARI — P.K. 512. İstanbul

İstanbul Dağıtım : Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi, No. 34 — İstanbul.

Ankara Dağıtım : Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Yenisehir — Ankara

Taşra Dağıtım : Sabri Ozakar, Vilâyet İş Bani, Kat 2, Ankara Caddesi, İstanbul

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**BASIN
İLAN KURUMU**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın — 15657)

PORTRE

Süleyman Demirel

6

Nimet Arzık

DEMİREL VE ÇIRKIN AMERİKALI
Az'cık tarihe sapalım Demirel'cim!

Tarihte çok görülmüştür, hele Atina'da, Perikles'in ölümünden sonra (tabii bilirsin!..), nice demagog, aydın sınıfa karşı, kitlenin yardımını sağlamıştır.

Tabii bilirsin Demirel'cim, geri kalmış bir kitle, hele hissiyatının bir ucundan «italanır», bırak memleketin uzun vadede menfaatlerini, kendi kasa, günlük, kaba, özbeöz çıkarı aleyhine bile kofaylık demagoglarla —bir zaman için— birleşebilir, demagogu pamparça edeceği güne kadar!

Çoğu, «bunları Demirel bilmez» diyorsa da, efes sen de tarih bilgisi ve suuru var ki, hükümet etmeğe kalkmışsın, tabii ki bütün bunları bilirsin Demirel'cim!

*

Başka bir şey de bilirsin Demirel'cim: Daha hiç bir sağlam makamın saflarında kasıtlı olarak değilsin. Zihnin berrak. (Zaten «etraf-ın olmasından» belli. Et-raf çemberini, içinde kurnazlıktan iten sen değilsin. O çemberde seni çevirebilecekler, seni çevirmek ve çıkarlarını süzme boğaz için, seni daha yeter derecede sağlamlaşmış buluyorlar, pozisyonunda...)

Başka bir şey de bilirsin Demirel'cim: Yarın yamalak adamlar, ister kaderin, ister aşıtların, ister dahilli bakımında sosyalist uluslararası manasebellerde sömürücü, kapitalist bir devletin kamadında, istedikleri kadar yükseklere tırmanabilirler, ve ellerine tükenmez görünen karın hazineleri kadar iktidar geçsin, ancak çocukluklarında yarın kalmış fikir kırmatılarını, kompleks yığınlarını, hasret biriktirlerini, hatıra kafatılarını, «halletmeğe» çabalarlar. İyisi ciddî kısmını zaten güçlü «protektörleri» tamamlar!

Mesela çocukluklarında ayakları bir iki futbol topuna sürmüşse, memleketin kalkınmasını futbol sahalarmın çoğalmasında beklerler. Hadil, bakarsın ki, tarihi anıtlar yıkılıyor şaşkın, yerlerine iki kalde oynatmasıyla tribünle-yükün stadyumlar yapıyor memleketin yüzeyinde! Buna direnen de vatan haini oluyor!

Mesela, anaları mutaassıp mıy- mıs? Bakarsın imam-hatip oku- larına, kırk akademiye edilme- yen itibar ediliyor memleketin yüzeyinde. Buna direnen de vatan haini oluyor!

Mesela «papa-ları, röüve şap- ka mı giymiş vaktiyse? Hadil, memleketin bekaşı için, röüve şapka ticaretini kalkındırmasın- dan başka çare yoktur! (O arada 2 düzine yakın, bu ticaretle fütze örneği kalkınrsa, o da suç mu?) Buna da direnen vatan haini oluyor!

Ben böyle yarı yetmiş, yarı pıncıların iktidara gelmelerin- den çok korkarım. Sen de kor- karsın değil mi Demirel'cim? I- deallerinin «boş kafalı» sından korktuğum kadar korkarım. Ben idealistim «daha kafalı» sından korkmam, sen Demirel'cim?

*

Çok para dönüyor diyorlar De- mirel, seçim için. Amerikan pa- rası diyorlar. İnancın güç. Ame- rikalının (çirkininin), bizde ko- rumaya mecbur olduğu nice çı- kar olsa, onun için Türk ilrasi depoları nice yığılmış kaba kâ- ştıtan farkı olmasa bile, gene inancın güç! Neden mi? Bey- hude de ondan!

Irak'ta, o fikara, badî badî,

kardiyak Faysal'ı, o her tarafı lime lime kokuşmuş Abdülfılahı, o haşmetli boşalmış Nuri Saldı tuttu da ne oldu, çirkin Ame- rikali?

Mısır'da Nâsır'a karşı gelme- ye kalktı da ne oldu Çirkin A- merikalı?

Elbette azıcık ders almıştır. Almamış mıdır? Aaaa, şöyle de düşünebilir bizim için —varsın düşünsün—!

«Ama, Irak'ta, ama Mısır'da, kitle suursuz da olsa, ihtilâl arzusu duyuyor, oysa ki...»

«Oysa ki» imiş —kuzum bun- lar bizdeki kitlenin suurusunu ve- ya gönlünde potansiyel olarak yatırı koku kofa şişeleri boyu ile mi ölçmüşler, İsparta naylo- nundan külot lastiği ile mi?— Belki bizim milletin müdesi mey- va sularıyla pompalanmamış ve- ya katır katır şişmemiştir yulaf unlarıyla, amma ey çirkin Ame- rikali, büyük olaylarda senin gi- bilerden çok daha feraset sahibi olanları şartıdır, bu hoyunu- nu büyük gördüğün millet! Di- ken gibi bir gecede türeyen çir- kin Amerikalı, bin senelik geç- mişin neier yaptırabileceğini kestiremez. Gel Demirel'cim, senin- le birlikte bunları çirkin Ame- rikaliye söylüyoruz!.. Sen de söy- lenmek arzusuyla yanyorsun di- mi? Bizim kitle (kitleden bah- sediyorum) ne usaklığı ister, ne satılmışlığı!..

Geç Demirel'cim, seninle bir- likte, çirkin Amerikalıya haykır- ımların beraberce.

«İstedğin kadar her yerde ol- duğu gibi bizde de sömürücü kitle yetiştirmeye bak, ve o küt- le vasıtasıyla meclis, ticaret, hattâ polis etkilemeye bak. Nasıl olsa, senin yetiştirilmek iste- diklerinin yanında, egemen iş- kirlil, egemen vicdanlı, egemen İrfanlı bir elit yetişmektedir.»

*

Demirel'cim, sen Menderes'ten de bir bakıma kuvvetli olabilir- sin. Bir kere daha fazla «takvi- ye» alabilirsin. Onun zamanında çünkü Amerikan dostluğunu «sorguya» çeken yoktu. Herkes bu dostluğu baştaç etmişti. Ta- ca, eğrişin demez ki kimse!

Tarihe az'cık sapsak, görürüz ki çirkin Amerikalı, hep kendisi- ne sirt çevirenler «haraç» ver- miştir. Mesela Öndokuzuncu yüz- yılda, İngiliz donanması kendili- rini himaye etmekten vazgeçin- ce, Cezayir korsanlarına ağla- maklı «baç» vermişlerdir. Sene- de yüzbin altmış galiba bağ... Doğru mu, yanlış mı çirkin Ame- rikali daha geniş «takviye»lere hazır mı?

Menderes, bütün kusurlarına rağmen vatanseverdi. Son za- manlarda bazı «İhtilal» yapmış ve çirkin Amerikalıdan kurtul- ma yollarını aramaya başlamış- tı. Bulacaktı belki de. Son za- manlarda çirkin Amerikalı onu tutmaz olmuştü. 27 Mayıs, gele- ceğini bildiği halde çirkin Ame- rikaliyi gâfil avladı. 27 Mayıs- tan ne çıkacağını tahmin edem- edil. 27 Mayıs sosyal devlet kavramını anayasaya sokmuştu. Kara matemdi bu çirkin Ame- rikali için.

*

Çirkin Amerikalı el altından, dil altından kendi sömürücü grupmanlarına AP'ni ne şekilde propagandasını ediyor, bilir mi- sin Demirel'cim?

AP gericiliğe tâviz veriyor ve verecek.

AP ağalara tâviz veriyor ve verecek.

AP çıkarılara tâviz veriyor ve verecek, yani bize!

AP, sosyal devlet kavramını Anayasada işlemez hale getire- cek.

AP, TIP'İ ezecék.

Dikkat, dikkat!, Yardımcınız, biz çirkin Amerikalılar, üçelin, üçelin. (Host şu yardımı!.. Host nâmetten gelen her yardı- ma!..)

POLİTİKA ve ÖTESİ

DAR GEÇİDE DOGRU...

Büyük seçime girilirken, memleketimizin karşı karşıya bulunduğu meseleler ortada. Bunları bilim, akıl yoluyla çözümlenecek insanları ya Meclise göndereceğiz, ya da Ülkemizi sıkıştı- ğı dar geçitin içinde iyice sıkıştıracağız. Eğer «dar geçit» de kalırsak, Türkiyeyi 27 Mayıs ön- cesine ipeceğiz. İsmet Paşa'nın on ay dayanamaz- lar dediği bu «dar geçit» tir.

ÇİFTİNİ KIRDIM

Meseleler açık seçik ortada. Türkiye orta- çag kalıntısı bir feodal düzen içinde kalmaz. Toprak reformu ivedilikle yapılacaktır. Herkes önce toprak reformunun yapılacağını kabul ede- cekti. Ondan sonra, toprak reformunun nasıl yapılacağı, usulleri üzerinde tartışacağız. Kimisi toprak reformunda köklü dönüşümler istiyebilir. Kimisi de «bellirli müddetler içinde» bunu sıra- ya koyabilir. Aşamalar sıralar. Ama toprak re- formunu hiç istememek, bunun karşısında ol- mak, Türkiye'nin şartlarını bilmemek demektir. En küçük idari taksimat Ülkemizde köydür. Bu- gün bir adamın bir kaç köyünün bulunması ve bunun sahibinin bir adam olması; aklın, sosyolo- jinin, bilimin benimsenmeyeceği bir gerçektir. Nele bu düzeni savunmak düpedüz «saflik» tir.

Bugün Türkiye'de, bir ağı:

«— Çiftini kurdım...» dedi mi, bir köy halkı bulunduğu yerden fası tarağı topluyor, başka ye- re gidiyor. Vatan, vatan diyoruz. Bu mudur, bir vatanın içinde yaşamak?

İPOTEKLER KALKACAKTIR

Petrol ve maden dâvamız halledilecektir. Türkiye'nin petrolünü ve madenlerini yabancıla- ra peşkeş çekmek dönemi kapanacaktır. Meclise göndereceğimiz kimseler ya bunu çözümlenecek- ler, yahut Türkiyeyi yeniden 27 Mayıs öncesine ipecektir. Bu Anayasayı getiren devrim, bü- tün bu gerçekler anlatılmıya diye yapılmıştır. Şim- di gerçekler anlatılmakta, bazıları da, bu gerçek- lerin anlatılmasına dayanmamaktadır. Meclise koalisyonuz, tam kadro ile girmek istemeleri, üç beş işçi mebusa dayanamayız, onlar meclis karıştırmaz demelerinin nedeni budur. Türkiyeyi tekrar bir karantıya sokmak eğilimindedirler. Millî petrol ve millî madenler üzerindeki ipotek- ler kalkacaktır. Biz petrolün bugün tahdidından yüzde 35 ekşisine alınabileceğini söylerken, on- lar mümkün olmadığını bildirmiyorlardı. Oysa yüz- de yirmi ekşisine alınabileceği pazarlığına otu- ranlar yine kendileridir. Yabancı petrol tröstle- rinin, petrole sömürgecilik yaptıklarını yazan C.H.P.'dir. Bir yıl önce bunu söyleyen bizlere kızıyorlar!..

BUNLAR ANLATILMALI

Amerikanın ekonomimiz üzerindeki baskısı da kalkmalıdır. İkili anlaşmalar olduğu gibi bu seçimlerde ulusumuza açıklanmalıdır. Bu anla- şmalar Türkiyeyi bir yarı sömürge haline sokmuş- tur. Bu anlaşmalarla halicden gizlenmiştir. Halk ikili anlaşmaların mahiyetini bilmiyor. Aydınla- rımız da bütün yazmalara rağmen tam bilmiyor- lar. CHP. 1960'dan sonra hükümet etmiştir. Bü- tün gizli ikili anlaşmaların dosyası elinden geç- miştir. Bunları açıklamak CHP'ye düşüyor. Ba- şta, sade bir şekilde bu anlaşmalarla Türk ulusu- nun yediği kazığı halka anlatmalıdır.

İsmet Paşa:

«— Hergeyi halka anlatacağız...» derken, ön- ce bunları anlatmalıdır. Dış ticaretimizdeki hıcanlık da kapitalist

Türkiye'yi kokakolanızı, İspor- ta mallarımızı satın alacak ka- dar kândırılm. (Host o şekilde kalkınmaya!) Türkiye'nin yâni- ci seçilmiş ve muhtevazı reform- larla oyalanması sağlanmalı. Derin reformların önlenmesini temin edelim. Gerçek kemer sık- malara girişmesini önleyelim. Herhangi bir başka blokla alış- verişini keselim. Ekonomik alış- verişin sonunda kültürel alışve- riş başlar çünkü!

Başka bir blokla alışverişe gi- rişmiş 3-10 tüccar varsa, onların ya menfaatlerini susturmalı (mil- letin cebinden!) ya kendilerini!

Bu hatalı politika, Amerikan milletini değil, çirkin Amerikalı- yı nerede başarıya ulaştırır mı? Allah İlah aşkına hangi millet satın almıştır çirkin A- merikalı? Dar bir çıkarıcı, kafa- sız bir idareci zümresini belki. Bir milleti hiç bir zaman! Hiç bir zaman!

Sonram, diyelim ki İktidarın bir kısmını satın aldı, nazari ko- nusuyoruz tabii. Her yerde, biz- de de, iyî ola, kötü ola, içten ola, içten olmaya bir muhalefet

Ülkelerin sömürmesinden İleri geliyor. Demirel, bizim 400 milyon doları aşamayan dış ticaret ge- lirimiz karşısında, Bulgaristan'ın 800 milyon do- lara ulaştığını söylüyor. Nüfus, toprak büyüklü- ğü dikkate alınırsa hangi gülünç orandayız.

Hangi bedel karşılığı bir ordu beslediğimiz de açıkladı.

MEMUR FABRİKALARI

Sağlık ve eğitim durumu da belli. Kaç bin kişiye bir doktor düşüyor biliyoruz. Veremli sa- yısı gün geçtikçe artıyor. Sağlıkta sosyalizasyon oyuncak diye kullanılıyor. Devlet parası bilgi- sızlık yüzünden Doğu'da nasıl çarçur ediliyor duyuyoruz. Sağlık ocakları rezaletli dilere des- tan. Hastane yapılmış. İçinde alet edevat yok. Personel gönderiyorsunuz, hına yokluğundan yan gelip yatıyor.

Okulların verimsizliğini Bakanlık ta biliyor. Bilmesine rağmen ısrar ediyor. Çağımızda ikili, üçlü öğrenim ne demektir? Liseler birer memur fabrikası olmuştur. Öğrenim sisteminde yanlış- lık yüzünden İseeler öğrenci çıkarmı diye değil, öğrenciler oysalansın diye kat edilmiştir. Teknik öğrenim plânsız olduğundan çıkanlar iş bulamı- yor ve menurluğa kayıyorlar. Gençlik heder olup gitmekte.

EĞER GÖNDEREMEZSEK

Bu seçimlerde bir memleketin ölümlü kalım dâvâsını çözümlenecek, bunlardan biri kurtara- cak insanları meclise göndereceğiz. Devlet Plân- lama Teşkilâtının birinci kitabının başlangıcını bir daha okumanızı sağlık veririm. Türkiye'nin hazin ve acıklı tablosu ordadır. Beş yıl geçti, al- tıncı yıla dönüyoruz. Bunlardan hangisini yolu- na koyabildik? Yine yerlimize saymaktayız.

Eğer bu ölümlü kalım meselesine çözüm yolu bulacak insanları Meclise gönderemezsek, İka- nîkîklar anlatılmaya olanağı bulunduğu için bir «dar geçit» e daha gireceğiz. Bu dar geçitten bizi çı- karacak olanlar bu sefer kimsenin gözünün ya- rına bakmazlar ve Ülkemizi politika için politika cenbazlığı edenlerin elinde komazlar. İsmet Pa- şanın buna koyduğu mehlî 10 ay, bizim koy- duğumuz daha az...!

NOTLAR:

1 — Ankara'da yayımlanan AP. İ bir gazete- dede imzasını gizleyen bir yazar, aleyhimize bir başyazı döşenmiş Yazımızın dayanağı bizim me- mur olduğumuz. Memur olmadığımız göre, yazı dayandıktan yoksun kalıyor, söyledikleri de gerçeğe uymuyor.

2 — Yazıda bize suç isnat ediliyor. Yazarı mahkemeye vereceğiz. Fakat yazar adını gizle- diği, ortaya çıkınadığı için kabak, sorumlu mü- dür Semih Benli arkadaşımızın başına patlayacak. Eğer yazarda zerrece mertlik varsa, ortaya çı- kar ve bunu yazdığını söyler, yarıp karşısında hesaplaşırız. Yazdıklarına ve kendine güveniyor- sa bekliyoruz.

3 — Yazarın kimliği hakkında bilgim yok. Bunu bana gazetenin sahibi bir vesile ile söyle- mişti. Sözlerinden dönmezse onu da tanık edece- ğim.

4 — Yazar daha önce bizi ilgili İhbar et- tiğini söylüyor. Onun nasıl bir gammaz olduğuna biz, 1960 İnceci meclisinden biliyoruz. Bunun dışında hesap günleri de uzak değildir. Me. Ke.

Mehmed Kemal

hesap pusulasından başka yazı çıld yok. Amma o çevrenin di- şında bir elit yetiştirmeye başla- di. Daha mücadelesi çalıtız, sesi zayıf, alet edevati cılız. Amma var ya! Bütün cehalet, bütün çıkarlar, onu yok edememiş ya! Yarı öbürgün kuvvetlenecek- tir.

*

Sen yarın makamının pata- fahı porlarını düşünen kişi de- ğilsin. Sen o makama ulaşamaz- umarın ki, kırk sene ulaştığın mevkiin hayret ve sevincinde günlerini dolduruyucaksın. Sen kendisine büyük İkramiye çü- müş fakirün psikolojisine bürün- miyecekisin di mi?

Sen yetişen, korkunç, yâ- mayan, her türlü baskıya omuz alıyacak bir elitin yetiştirmiş «res- men» çirkin Amerikalıya, hattâ güzel Amerikalıya bildirecekisin değil mi?

Sen milleti taraftar olarak sağ- layamazsa (ki sağlayamaz), İda- recileri taraftar olarak sağlaya- mayacağını çirkin Amerikalıya, milletin selâmıyla bildirecekisin di mi?

Hele bildirme!..

PETROLDE SON DURUM

Petrol Komisyonunun ortaya çıkardığı gerçekler < • >

Prof. Dr. Muammer Aksoy

Türkiye'nin petrol davası, toplumun başka dâvalarından soyut olarak tek başına olumlu bir çözüme kavuşturulamaz. Petrol davası da (toprak davası da) diğer sosyal ve iktisadi meseleler gibi, memleket sorunlarını bir avuç insanın çıkarına değil, 30 milyonun yararı olarak çözüme amacına yönelmiş siyaset adamlarının iş başına gelmesi sayesinde olumlu sonuca ulaştırılabilecektir.

Petrol konusunda katıldığım açık oturumlar ve verdiğim konferanslar, bununla ilgili bulmaktadır. Bugün sadece son duruma dokunmakla yetineceğim.

Petrol konusunun kamu oyuna mal edilmesinden sonra Petrol Kanununun ortaya konan en önemli sakatlıklarını değiştirmek için Tabii Senatörler ve Halk Partisi Milletvekilleri ve Senatörler tarafından (150 imza ile) verilen değişiklik teklifinin Millet Meclisi Komisyonundaki görüşmeleri ve ondan sonra geçen 40 gün içinde İstikbal Bakanın yaptıkları beyanlar ve petrol sorunu ile ilgili bazı davranışları, birleştirecek şekilde değerlendiren Enerji Bakanının ve AP. ye mensup milletvekillerinin sadece Petrol Komisyonu mizajlarında kendisine hasırduğunu metinleri ve reddettikleri teklifleri ele almak bile, bu kadar uzun petrol konusunda değil, genel olarak Devlet idaresinde ne derece yanlış ve memleket için ne derece zararlı bir yolun izlendiğini göstermektedir. Hele Petrol Komisyonu görüşmelerini «olumsuz bir sonuca ulaştırmada büyük bir başarı» (!) gösteren Bakan Mehmet Turgut'un, senelerin petrolle ilgili sorunlarına karşı verdiği cevaplar zihinlerde tutulursa, «yalnız ve milletli kandırma temeline dayanan bir siyasetin tipik örneği» ile karşı karşıya olduğumuz, kolayca teslim edilecektir.

Değişiklik teklifi, sadece pek mütevazı ve her iktisadi merhen ve okula mensup olan şahıs ve parti tarafından kabul edilecek çözümleri önermekte idi. İster Devletçi ister liberal olsun, memleket yararına biraz olsun önem veren ve yabancı sermayenin körü körüne veya kasıtlı olarak vardakınlığını yapmayan hiçbir şahıs, bu talepleri ana hatları ile reddetmemişti.

Bu münasebetle, petrol Türkiye'nin petrol davasının hallinde «doğrudan doğruya millileştirilmesini savunmamız» olmasının sebebi üzerinde durmak isteriz. Eğer biz, «sadece ve mutlak olarak millileştirme» den bahsetseydik, karşımıza nasıl çıkacaklarını biliyorduk: O zaman Türkiye'nin petrol davasını memleket yararına çözmek istemiyen, iktisadi bağımsızlığımıza önem vermeyen bir siyaset ve iş adamları, «ihtilafın bir doktrin farkından ileri geldiğini» iddia ederek, işin içinden kolayca sıyrılacaklar ve böylece gerçek zihnetlerini ve kasıtlarını saklamağa muvaffak olabileceklerdi.

Siyaset hayatında, «ya hep-ya hiç» esasına

göre hareket etmenin doğru olmadığı kanısındayım. Bu devredeki parlamentoda, millileştirme gibi bir tezin uzaktan yakından tutunabilmesi imkân olmadığına göre ancak Petrol Kanununda yapılacak değişikliklerle meseleyi kısmen olumlu sonuca yönlendirmek bahis konusu olabildi: Türkiye'nin yararını düşünen her şahıs ve siyasal partinin benimseneceği bazı pek önemli değişiklikler sayesinde, petrol davamızın, hiç değilse ana hatları ile memleket yararına işleyen bir çarka kavuşturulması, elbetteki toplumumuzun hayrına olacaktır. Bundan ötürü biz, kesin ve salt bir millileştirme veya devletleştirme tezi verince, «Petrol Kanunundaki millileştirme, millileştirme ve millileştirme bakımından asla kabul edilemeyecek, aşırı derecede yabancı şirket lehine konmuş hükümlerin değiştirilmesi» tezini savunmayı tereddüt etmiyoruz. Ve iste bu suretle ki, millileştirme petrol davasının karşısında olanları, yabancı şirketlerin savunuculuğunu yapanları gerçek cehreleriyle ortaya çıkarma imkânı halihazırda oldu.

«Devletçilik ve millileştirme» sözleri karşısında, meseleyi doktrin farkı gibi gösterme çabası bu aşırı politikacılar, devletleştirme ve millileştirme ile hiçbir ilişki olmayan, bu mütevazı (son derece ölçülü) ve iktisadi madda olmayı kabul etmeyen her toplumda kolayca benimsenecek hükümleri dahi ısrarla reddetmek suretiyle, memleketten vana değil, yabancı sermayeden yana olduklarını resmi vesikası vermiş bulunmaktadırlar.

1 — Enerji Bakanı ve AP. li milletvekilleri (Anayasamızın açık hükmüne aykırı olarak) **Türk Devletinin petrol hakkı sahibi olduğunun Petrol Kanununda kaydedilmesiyle razı olmamışlardır.**

Değişiklik teklifinin ilk maddesi ile, Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yer alan «Bu kanunun maksadı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının HUSUSİ TESEBBÜS ELİYLE ve yatırımla... geliştirilip değerlendirilmesini sağlamaktır» formülündeki, «özel teşebbüs elivle» kavdı değiştirilerek istenmekte idi. Bu suretle yalnız özel teşebbüsün değil, Devletin de şu veya bu şekilde petrolcülük yapabileceği, prensip olarak ifade edilmiş istenmişti. Böyle bir çözüm, zaten Anayasamızın 130 ncu maddesinde ve diğer bazı prensiplerinin kaçınılmaz sonucunu teşkil etmektedir ki, bu gerçekçi YÖN'de çıkan yazıları

mızda da uzun uzadıya dile getirmiş bulunmakta idik.

Aynı görüşleri Komisyonunda da ortaya koyarak, değişiklik teklifinin kabul edilmesinin, yalnız iktisadi ihtiyacımıza uygun olmakla kalmıyacağını aynı zamanda «Petrol Kanununu Anayasaya uygun hale getirme» bakımından da böyle bir değişikliğin zaruri olduğunu belirttik.

Devletin, Petrol Kanununda «petrol hakkı sahibi» olarak zikredilmesine karşı AP. nin Enerji Bakanı ve Petrol Komisyonu üyeleri büyük bir direnme gösterdiler. Bunun, yabancı şirketleri memnun etmek onların takdirini toplamak ve «AP. nin, onların güvenine layık olduğunu isbat etmek» hevesinden ileri geldiği mevdandadır. Gerçekten yabancı petrol şirketlerinin en çok sınırlanmış davranış, «petrol üretimi memleketlerde, üretici olarak Devletle karşı karşıya gelmek» tir. Nitekim 1954 Petrol Kanunumuzun yaratıcısı (müellifi) ve Amerikan Petrol şirketlerinin müşaviri olan Max Ball, bu kanunun tasarısında «petrol hakkı» na sadece şirketlerin sahip olabileceğini belirttiği gibi Kanunun amacının, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının mühasıran özel teşebbüs elivle geliştirilip değerlendirilmesinden ibaret olduğunu belirtmiş, yani «Türk Devletinin petrol arayışını işletme hakkına sahip olamayacağı» nı, amaç maddesi ile açık şekilde istememiştir. Zamanın muhalefet partisi olan CHP «Devletten bu hakkı esirgemenin, millileştirme ve hakimiyet hakkı ile bağdaşmayacağını» tekrar tekrar belirttiği ve bu konuda basında bir havli değerli makaleler yayınladığı halde, Parlamento'da «Max Ball zihniyeti» hâkim olmuş ve sadece özel teşebbüsün ve şirketlerin petrol hakkı sahibi olabileceği yolundaki çözüm Petrol Kanununa yerleşmiştir.

Max Ball önproje taslağında, çok daha aşırı ve aksi almaz bir çözüme heveslenerek, «Devletin petrolcülük alanında bir şirket kurmak suretiyle dahi faaliyetine bulunmayacağı» nı kabul ettirmek istemiştir. O zaman bir devlet memuru olarak konu ile görevlendirilen savın Şefik İnan'ın ve bazı Türk mühendislerin direnmesi üzerine ki, bu kadar aşırı ve haysiyet kırıcı bir çözüm tasarıya girilmemiş ve ortlama bir çözüm olan «Devletin ancak şirketleşmesi altında petrolcülük yapabileceği» kabul edilmiştir.

İste bugün dahi Mobil, Shell ve akrabaları, Devletin «Devlet sıfatıyla» petrol hakkı sahipleri arasında görülmesinden maddi olduğu kadar manevi bakımdan da endişe ettiklerinden (ve adetî korkuya kapılıklarından) ötürüdür ki, Devletin petrolcülük yapabileceğini ifade eden formüllerin Petrol Kanununda yer almasını asla istememekteler. Çünkü Devletin petrolcülük yapması, onlarda firarına yaratan Meksikilasma (Meksika gibi olma) (Mexicanisation, Mexicanisation) kavramı ve tehlini hatırlatmaktadır (1).

Bizde de bu âkbetten pek endişe eden dev şirketler, Anayasamızın 130 uncu maddesinde «yeraltı kaynaklarını arama ve işletme hakkını ön plânda Devlete tanımış» olsa dahi, bu çözümün Petrol Kanununda ifade edilmesine psikolojik bakımdan razı olmak istememeleri; ve 1954 Petrol Kanununun, «Anayasaya aykırı bile olsa —bununla «em patik» (!) formülü (özel teşebbüs elivle formülünü) muhafaza etmesine büyük bir önem vermişlerdir. İste onun içindir ki, Komisyonunda bu maddenin değiştirilmesinin, hukuki bakımdan (Anayasa ile ahengi sağlama yönünden) ne derece zorunlu olduğu tekrar tekrar belirtildiği halde AP. çoğunluğu, ancak «iktisadi kamu teşebbüsleri» teriminin eklenmesine razı olabilmeleri için, Devletin doğrudan doğruya petrolcülük yapabileceğini gösteren bütün formüllerini reddetmişlerdir.

Bu maddenin görüşülmesinde AP. li milletvekilleri sözler ve önerileri ile Enerji Bakanı da kaş ve gözünün hele yüzünün aldıkları şekillerle (2), Devletin petrolcülük yapabileceğini gösteren bir hükmün kanuna herhangi bir terim vahut formülle girilmesinden sonra derece hükümlerini açığa vurmuşlar ve buna öfelenme karşı koymuşlardır ki, Tabii Senatör Ahmet Yıldız, hakkı olarak şu nokteleri önemle zorunlu olduğunu belirtmiştir: «Devlet, Petrol Kanununda petrol hakkı sahibi olduğunu belirtmek istediğimize Devlet, Türk Devletidir; başka bir devlet sanması olmasın!»

2 — AP. Her, millileştirme müessesesine bir öncelik hakkı tanınmasına razı olmamışlar, «yabancı petrol şirketlerinin petrol arama bulma hakkının, İster Türk Devletinin keşfettiği SİRT bölgesinde, İster askerî veya muntaka olan Erzurum bölgesinde olsun, her bakımdan millileştirilmeden önce olmamasını önceden hükümleri körü körüne savunmuşlar» dir.

Günün Enerji Bakanı ve AP. idarecileri, «Türkiye'nin petrol davasını Türklerin halletmesi» ni ve «bu davasının gerçek yürütücüsü olan millileştirme müessesesine öncelik tanınması» nı asla kabul etmemektedirler. Onlara göre, bu memleketin yeraltı servetlerini işletme konusunda, Türk Devletinin ve millileştirme müessesesinin ne kadar yetkili varsa, yabancı

şirketlerin de o derece yetkileri olmalıdır.

Yabancı petrol şirketleri, mâli yönden ve tecrübe bakımından çok daha kuvvetli olduklarına ve döviz zorlukları da bulunmadığına göre Türkiye'nin petrol sorununu, bu «şeklen eşit yarışma koşulları» içinde ancak yabancı şirketler olumlu bir sonuca ulaştırabilecek ve onların başarısı sayesinde de, Türk toplumu dolambaçlı yoldan faydalar elde edecektir.

AP. nin bu görüşü, egemenlik esaslarına, Anayasaya ve iktisadi menfaatlerimize aykırı olduğu gibi gerçek anlamı ile eşitlik prensibine de tamamen zıttır: Egemen ve bağımsız bir ülkede, yeraltı servetlerini işletmek onlardan faydalanmak, ancak ve ancak o Devlete ve —olsa olsa— o Devlete mensup gerçek ve tüzel kişilere aittir. Türk Anayasası bunu açıkça belirtmiştir. Burada, 130 uncu ve 13 üncü maddeleri özünde hatırlatmak isteriz.

Yabancı şirketlerin, Türkiye'de petrolcülük veya madencilik yapmaları, onlar için bir hak değildir. Yabancıların Türkiye'de petrolcülük yapmaları ancak ve ancak «Türkiye'nin yararına bakımdan zorunlu bulunduğu zaman ve bu zorunluk oranında» kabul edilen «geçici bir müsamaha» dan ibaret olabilir. Başka bir deyimle: bazı iktisadi kaynaklarımızın doğrudan doğruya hiç faydalanamayacak durumda ise, sadece o zamandır ki, «bizim yapamadığımızı yabancılarla yaptırarak» bu kaynaklardan hiç değilse kısmen faydalanmak söz konusu olacaktır. Eğer «o kaynakları» doğrudan doğruya bizim işletmemiz mümkün olduğu halde, bunların yabancılar tarafından işletilmesine müsaade edecek olursak bu büyük bir gaflet teşkil eder; ve iktisadi sınırlı olmayı kabul etmekten başka bir anlama gelemez. Zira servet kaynaklarımızı yabancı şirketlerin işletmesi halinde üretilen değerlerin bir kısmı dışarıya transfer edilecek (bu iktisadi değerlerin büyük bir kısmını Türk toplumu

«Eskiden Milletvekili olduğum Afyon bu Bakan Milletvekili olarak istemeyi» ça bildirince, Mehmet Turgut, «yeri olan Gaziantep'e başvurmuş» muştur. Fakat yabancı sermayenin temsilcisi olan Bakan, hemşehrisi tarafından, petrol davamızdaki tutumunu öylesine hırpalanmıştır ki, Genel Kurul ön seçime girmesi halinde uğrayacak hezimet yüzünden, partinin petrol tutumunun da kamu oyu önünde temsil edilmiş olacağını anlamış ve kendisini

«yayı olarak göstereceğini, ön seçime girmesi lâzım geldiğini, Turgut'a bildi-

kaybedecek), başka bir deyimle, «Türk toplumu, kendi servet kaynaklarından sadece belli bir pay alabilecek» tir.

Demek oluyor ki, petrol kaynaklarımızın gereği gibi değerlendirilmesi, onun (özellikle Türk Devleti) tarafından işletilmesine bağlıdır. Enerji Bakanı ve Komisyonun AP. li Milletvekilleri, bu konuda, anlayışsızlığı son haddine kadar götürmüşler; aksi başında olan ve Türk toplumunun yararını düşünen her kişinin tereddütsüz kabul edeceği çözümleri bile reddetmişlerdir. Meselâ, «Türk Devletinin 63 milyon lira sarfederek keşfettiği SİRT bölgesinde, hiç değilse bundan sonra yalnız millileştirmeyle arama ve işletme ruhsatnamesi verilmesi; yabancı şirketlerin ise, bugüne kadar aldıklarından başka ruhsatname almamaları» yolundaki değişiklik teklifini dahi reddetmişlerdir. Böyle bir tutumu, iyi niyetle ve memleket yararını düşünmekle bağdaştırılabilecek imkân yoktur. (Bu noktada fazla söz söylemeği kizumsuz bulmaktayız. Çünkü bu çözümün, memleketimizin iktisadi menfaatlerine ve her türlü akıl ve hukuki esasa olduğu gibi, Anayasamıza dahi çeşitli bakımlardan aykırı olduğunu, daha önce gazete ve derzlerde yayımlanan «SİRT bölgesi talanı» başlıklı yazımızda etraflı olarak belirtmiş bulunmaktayız.)

3 — Enerji Bakan ve AP. li Milletvekilleri, Petrol Komisyonunda samimiyetten uzak sözlerle, «bir vandan seçmeni aldatmak üte yandan da yabancı petrol şirketlerine sirt görünen» ovnu ovnamışlar ve «iki yüzlü bir (aktik)» peşinde koşmuşlardır.

Gerçekten, Enerji Bakanı Mehmet Turgut ve Komisyonun AP. li Milletvekilleri, Petrol Kanunundaki millileştirme ve millileştirme ile bağdaşmaz olduğunda en küçük bir şüphe bulunmayan hükümleri bile, yabancı petrol şirketlerini daraltmamak için, değiştirmeyi caziz görmemişlerdir. Ancak hakiki

amaçları ve görüşleri böyle olan bu kaptıkça ta siyaset adamları, milletin bu acı gerçeği öğrenmesi halinde pek kötü duruma düşeceklerini bildiklerinden «aldatmaca oynama» yoluna saptmışlardır.

Başka bir deyimle: Kanunun hükümleri aynı kalmakla beraber, «Hükümetin Petrol Kanunundaki hükümleri, Türk topluluğunun ve millî müessesesinin yararına olarak uygulayacağını; ve ileride gelecek AP Bakanlarının da böyle hareket edeceğini» tekrar tekrar ve en cılız sözlerle ifade ederek, ciddiyetle bağdaşmaz pek gülünç bir tezin savunuculuğunu yapmışlardır. Oysa ki başımız bir Devlette memleketin yararına olan hükümler hiçbir şirket ve Devletten çekilmeden kanunlaştırılır; hele millî hayvıyetle, millî egemenlikle ve iltisadî hayatımızla bağdaşmaz zararlı hükümler derhal değiştirilir. Yoksa, «kanunların memleket yararına olarak uygulanması» kanun metni dışındaki en zayıf teminata yani «Bakanın veya Partinin İnsafı» na bağlanmakla yetinilemez. «Bir vandan memleketin yararına olduğu gibi millî egemenlik ve millî hayvıyetle bağdaşmazlığı dahi meydana olan hükümleri kanunda muhafaza etmek» öte vandan da «kim olacağı bilinmeyen bir Bakanın veya Bakanlar Kurulunun kanunu kendi lüzumuna (sözüne) zıt bir uygulama sayesinde tatbikatta düzeltmeği» va'd etmek son derece zayıf ve çelimsizce dolu bir düsünüş teşkil eder. Böyle bir düsünüşün Hukuk Devleti kavramı ile de bağdaşmazlığı imkân yoktur Kanunlar uygulanmak için yaptıkları Kanunu değiştirmek imkânı varken ve hele bu imkân bir değişiklik teklifi müessesesiyle ele geçilmiş iken «beyler kanunu değiştirmeyelim fakat biz kanunu bundan sonra değişiklik teklifi istikametinde (sözün istediğini anlamda) uygulayacağız» demek belki aşiret hayatında bahis konusu olabilir; ama bir Devlet, hele Hukuk Devleti bakımından böylesine acı bir sözün, sorumlu sandalyeler işgal eden kimselerin ağızından

edilmediğini belirttim. Buna karşı cevapları daha gülünç oldu: «Biz bundan sonra kanunu başka bir zihniyetle uygulayacağız» dediler. Sanırız ki, adamlar «Kanun» un ta kendisidir. «Devlet benim» diyen 14 üncü Lütfi'nin zihniyeti, bunlarda «kanun biziz» kalıbına girmistir.

Kanunun açık hükümlüne aykırı bir tatbikatın Anayasamızın 6 nci ve 114 üncü maddesindeki hükümler karşısında tutunamayacağı, kanuna aykırı olan kevfî bir kararın Danıştay tarafından iptal edileceğini, bu sebeple kanunu değiştirmek zorunluğunun mevcut olduğunu uzun uzadıya belirttik. O zaman da «Merak etmeyin, o hükümler bu mesele ile ilgisiz» vaktir biz kanunun memleketin menfaatine en uygun olan şekilde uygulamayı sağlayacağız» gibi hukukî hatta s'vasî bakımından hiçbir değeri olmayan sözlerle çocuk kandırma metodları na başvurular; ve «millî müessesenin öncelik hakkına sahip olduğunu su veya bu şekilde kanuna verilemiyor» isteven 6.7 tane farklı formülün hepsini de reddettikler.

Zararlı olan bir kanun hükümünü değiştirmek cesaretini göstermeyen, «egemenlik hakkını kullanmaktan bile kaçınan» yabancı şirketleri sarılmaktan bu derece ürken insanlardan «kanunun açık hükümlüne aykırı olarak millî müesseseye lehine bir uygulaması beklemek elbette ki dünyanın en saf insanlarının dahi aklından geçmeyecek bir haval savılmak gerekir. Nitekim TP nin S'ri bölgesindeki 8 inci ruhsatname talebi 8 aydır sonuçlanmamıştır. Sebep de aynı yer için Mobil ve Clark Middle East O'fin dahi başvurmuş olmasıdır.

Petrol Komisyonunun görüşmelerinde «Millî müessesenin taleplerinin elbette tercih edileceğini bundan başka bir çözümün düşünülmesine imkân bulunmadığını» ifade ederek «TP nin öncelik hakkına sahip olduğunu öne sürer bir hükümün kanuna olmamasına ısrarla engel olan bir Bakanın millî müessesenin 8 av önce istediği arama ruhsatnamesini yabancı şirketlerin de aynı yerler bakımından talebi olduğu için kabul etmemesinin, s'vasî ahlâkla ne kadar bağdaşmaz olduğunu belirtmeğe bile lüzum yoktur. Bu konu üzerinde ileride biraz daha duracağız. Simdilik su kararına dokunulmaz ki Petrol Komisyonunun görüşmelerinde Enerji Bakanı ve onun var dımları, hiçbir zaman kendi gerçek görüş ve inanclarını samimî olarak dile getirmemişler memleket hürriyetine olumsuz etkilerine teklifleri reddettiler için aldatıcı bir sıra va'd ve demasolmalar faydalanma yoluna s'vamsızlardır. İste onların sözlerinin ne derece «kandırama aracı» olduğunu en açık de'illerinden biri de TP nin S'ri bölgesine ilişkin 8 inci ruhsatname talebinin buine kadar «yabancı şirketleri da'rtılmamak için» verilmiş olmasıdır.

Millî müessesenin vasak bölgesinde bile yabancı şirketle bir tutulması:

«Millî müesseseye yabancı şirketlerden farklı bir hak ve vekîl tanımaktan çekinmemek konusunda, gerek Enerji Bakanı gerek AP II Milletvekilleri o kadar ısrar etmişlerdir ki, vasak bölgelerde yabancı şirketlerin faaliyet etmemesi vasakları diye millî müesseseye için de aynı vasakın devam etmesi yolundaki akıl almaz hükümün değiştirilmesine bile razı olmadıklarıdır. Evet «TP ve, Erzurum bölgesinde ve Sivas bölgesinin vasak kısmında bir tek ruhsatname alma hakkı bile» tanımamıştır. Türkiye Petrollerinin Erzurum ve Sivas bölgelerinde arama ve işletme ruhsatnamesi alabilmesi yolundaki teklifler, Mehmet Turgut'un ve Komisyonun AP II çoğunluğunun olağanüstü çabaları sonucunda reddedilmiştir.

Petrol Komisyonu görüşmeleri sırasında, başta Enerji Bakanı Mehmet Turgut olmak üzere, AP, II Milletvekilleri ve onlara vardak cılık eden YTP, II Üye tarafından savunulan görüşlerin ifsinin tek kelime dahi atmadan bir kitap halinde derhal yayınlanmasında, yalnız petrol konusu bakımından değil, «bir s'vasî tesekkülümüzün ne korkunç bir devlet ve hukuk anlayışına sahip olduğunu ortaya koyma ve bu suretle milletî uyarma» bakımından büyük millî yarar vardır. Bandlara alınmış olan sözlerin biran önce yayınlanmasını, CHP ve CKMP Grupları TBMM Başkanlığına başvurarak sağlamışlardır. Bu iş se'irinden önce yapılmalıdır ki, seçmen AP nin zihniyeti ile «refah devleti ilkesi» nin ve «memleket devletinin, milletin tümü lehine özmevi amaç edinmiş çağdaş devlet kavramı» nin (hattâ gerçek anlamda bağımsız devlet anlayışının) asla bağdaşmayacağını açıkça görsün; ve oylarını ona göre koalsun!

Gerek Petrol davasının, gerek diğer iktisadî sosyal, s'vasî ve hukukî sorunlarımızın doğru bir şekilde halledilmesi, «s'vasî ahlâkla bağdaşmayacak bir tutumu kendisine metod olarak seçmiş bulunan bu s'vasî teşekkül» memleket hayatında az veya çok söz sahibi kalması müddetinde imkânsızdır.

4 - AP İdarecileri petrol konusundaki gerçek görüşlerini ve amaçlarını millete açıkça söyleyebilmek cesaretiyle şahid değillerdir.

AP, II Enerji Bakanı ve Milletvekilleri, Petrol Komisyonundaki görüşmelerde ve ondan sonraki çeşitli vesilelerle, en açık bir

surette ortaya koymuşlardır ki, petrol konusunda benimsedikleri çözümlerin ve güttükleri amaçların memleket zararına olduğunu, hattâ yer yer utandırıcı mahiyet taşıdığını kendileri de idrak etmekteydiler. Bundan ötürü «petrol konusundaki gerçek görüşlerinin ve amaçlarının ortaya çıkmaması için fikirlerini ve benimsedikleri çözümleri saklamak ve onları bütün çizgileriyle belli olmaktan kurtarmak» için «bınbır canbazlığa ve hattâ açıkça yalanlara bile başvurmakta» dirlar Oysa ki demokrasi Anayasaya uygun olan her fikrin ve programın savunulabileceği bir rejim ise de, savunulan fikrin açıkça ortaya konması milleti aldatarak yollara sapılmaması şarttır. «Fikir hürriyeti» «aldatma hürriyeti» (sahtecilik özgürlüğü) demek değildir.

Hem «millî müesseseye öncelik tanınması pek tabiidir» demek ve hem de bunu öneyecek çözümlerde ısrar etmek hem «yabancı şirketlerin Türkiye'de faaliyetleri petrol ürünlerinin piyasası, s'vasî üzerinden değil dünya serbest rekabetsizliği üzerinden satın alınması pek tabiidir» demek hem de bu çözüme temel teşkil edecek bir hükümün kanuna girmesini sağlayacak teklifi reddetmek «hem askerî vasak bölgelerde verilmiş yabancı petrol şirketleri esit savılmamaz» demek hem de «millî petrol müessesesine bu bölgede hak tanımak isteven hükümleri reddetmek» s'vasî dürtüleriyle açığa zıt olan tutumdur; ve milleti aldatma taktiklerinin ta kendisini teşkil eder. Bu konuda en venî iki misale değinerek adamların zihniyetini, k'ri'lerin bile sörebileceği bir açıklıkla ortaya koymak isteriz:

a) Enerji Bakanı bay Turgut, vaktiyle başvurduğu bir vatanı daha üç gün önce News Week muhabirine karşı tekrarlamaktan kaçınmamıştır. «Türkiye petrollerinin 5 inci bölgede 8 ruhsatname imkânından bile faydalanmadığı halde daha fazlasını istediği» yolundaki tekerlemesini, bir kere daha ortaya atabilmiştir.

Bakan yıllarca önce kamu iktisadî teşekküllerini denetlemekle görevli Büvük Millet Meclisi Komisyonunda gerçekleri açıkça tah'rif eden bu idd'vîleri sürdürdü zaman, kendisine Yön Dergisinde cevap vermiş ve sözlerinin vatan olduğunu belirtmiştir. Mehmet Turgut buna karşı hiçbir yerde ağız açamamıştı. Ama şimdi «bizim davacımızı tasavur edemediğinden» yabancı muhabire gerçekleri tah'rif eden aynı sözleri söyleyebilmiştir. Oysa ki TP nin 30.12.1964 gün ve 35537 numara ile vattığı 8 inci ruhsatname talebini Petrol Da'iresi ve onun başı olan Enerji Bakanı buine kadar sonuçlandırmamıştır. Bir vandan kanunun hükümünü yerine getirmeyerek Türkiye Petrollerini, Amerikan Petrol Şirketleri'nin müsaviri Max Balı tarafından hazırlanmış bulunan bir kanunun tamdini imkânlarından bile vaksun kılan kişiler, öte vandan da, «Türkiye Petrolleri kanununun bahsettikleri imkânlardan bile faydalanma yoluna gitmediklerine göre, onun daha fazla ruhsatname alabilme hakkı için çabalar sarfetmesinde samimiyet ve varar yoktur» demesi s'vasî ahlâkla bağdaşmayacak bir yalana başvurmaktan başka bir suretle nitelendirilemez Türkiye Petrollerinin yıllarca elinde bulundurduğu 8 inci ruhsatnamede, «s'rf yeni bir sahada daha arama ruhsatnamesi alabilmek için varacağı ve aynı anda 9 uncu ruhsatname için başvurduğu» malûm olduğu halde, «vazgeçmeyi kabul eden, fakat 8 aydır yeni 8 inci ruhsatnameyi vermeyen kişilerin, «Türkiye Petrolleri 8 ruhsatname hakkını bile kullanmıyor ve 7 ruhsatname ile yetiniyor» demesi, Bektaşın malûm «â tak'zeb selâta (namaza yanasma)» oyununu oynamasının ta kendisidir (3).

b) Millî petrol davasının hasmı olan siyaset adamlarının, özellikle Enerji Bakanının «dolambaçlı yalan metodundan faydalanması» sayesinde «kamu oyunu aldatma veya gerçek görüşlerini saklama taktiklerine başvurması» konusunda vereceğimiz ikinci misal, Üniversal gençlerin sorularına karşı Bakanın verdiği cevaplarıdır. «Türkiye'nin petrol sorunu alanında Bakanın benimsediğini belirttiği (aşında hiçbir şey ifade etmeyen ve pek yavaş yavaş lâfırdan ibaret olan) amaç ulaştırma vasıtalarının neiden ibaret olduğu yolundaki soruya karşı, Mehmet Turgut'un cevabı aynen şöyledir: «Hükümetin görüşü, Hükümet programında mevcuttur... Hükümetin bir üyesi olarak görüşüm, Hükümetin görüşünden farklı değildir.»

Bu sözler, «gençleri ve dolayısıyla kamu oyunu aldatma çabasının en açık bir örneğidir. Çünkü Hükümet programında, petrol sorunu konusunda, sadece alınması düşünülen tedbirler değil, bir tek petrol kelimesi bile yer almamıştır. Dinleyicilerinin, Millet Meclisi tutanaklarının 36 ncı cildinin 495-504 üncü sahifelerinde ve Cumhuriyet Senatosu tutanaklarının 25 inci cildinin 358-367 nci sahifelerinde yer alan Hükümet programına lütfen bakmalarını tavsiye ederim. Nitekim bu sükkattan dolaydır ki İnönü, CHP Grubu adına yaptığı Hükümet programını tenkid konuşmasında, (37 ncı cildin 12 ncı sahifesinde) aynen şöyle demiştir: «Programda hiç değinilmemiş olan petrol konusunda, yerli ham petrol üretim ve tasfiyesinin hızlandırılması»

ni ve petrol fiyatlarının indirilmesini sağlamak üzere zamanımızda alınmaya başlanmış tedbirleri, yeni Hükümetin de benimsyerek devam ettireceğini umuyoruz.

Hükümet programında petrole ilişkin bir kelime bulunmadığını, Bakanın unuttuğu olmasına imkân yoktur. Çünkü Bay Turgut, gençlerin sorusuna derhal cevap vermemeyi, soruları yazılı olarak istemiş; ve vevizelerini iki gün hazırlandıktan sonra kaleme almıştır. Kaldı ki, bu Bakan, daha pek kısa bir süre önce, Petrol Komisyonunda «Hükümetin Petrol Kanunu alanında bir görüşü yoktur» diyen kişidir.

Şimdi, Hükümet programında petrolden bir kelime söz yok iken, cebinde Hükümetin programını tasmasına imkân bulunmayan gençleri ve kamu oyunu aldatmak için Hükümet programındaki tedbirlere (vasıtalara) atıfta bulunma yoluna çabatacağına şüphelenen (yani bir devri yalana başvurmuş) kişilerden «yalnız petrol davasının memleket yararına çözüme bağlanmasını, ni değil, herhangi bir memleket davasının olumsuz bir suretle çözümlenmesini beklemeğe aklın imkân yoktur. «Kritik anı atlat da, ne şekilde ve hangi araçlara başvurarak atlatarsın atlat, diyen Makyavelist zihniyeti benimsenmiş siyaset canbazları, çağdaş dünyada, kendi memleketleri için sadece tehlikeler ve felâketler hazırlayabilirler.

Bu münasebetle belirtmek istenir ki, bu kişiler «gençliğe ve halka yalan söylemeleri» kadar, «petrol konusundaki gerçek görüşlerini halktan saklamak istemeleri» de, pek önemli olumsuz bir anlama sahiptir. Demokrasilerde siyaset adamlarının ve partilerin iktidara gelebilmelerinin ve iktidarda kalabilmelerinin tek vasıtası ve hattâ sebebi onların «Devlet idaresindeki gerçek (samimî) görüşlerini halka duyurmaları ve bu görüşlerin çoğunluk tarafından benimsenmesi» dir. AP nin ve ona her bakımdan pek uygun düşen bir politikacı tipi olan Mehmet Turgut'un ise, «gerçek görüşlerini halka duyuracak yerde, bu görüşleri halktan büyük bir itina ve titizlikle saklamağa çalışmaları, hattâ fikirlerini saklayabilmek için yalana bile başvurmaktan kaçınmaları», bizzat bu kişilerin «kendi gerçek görüşlerinin halk tarafından asla kabul edilmeyeceğini idrak etmiş oldukları» nı gösterir. Evet Mehmet Turgut ve onun yol arkadaşları bilmekteydiler ki, milletin büyük çoğunluğu, kendilerinin petrol konusundaki (ve maden konusundaki) görüşlerini duyursa, onlara rey vermiyecektir, hattâ onlara karşı ağır ithamlarda bulunacaktır. Gerçekten 20. Yüzyılın ikinci yarısında, «iktisadî alanda getiri kalması bir ülkenin servet kaynaklarını, yabancı sermayenin sömürmesine göz yuman hattâ bu durumun «...me-

lyon teşkilâtı mediyini açıklar ve oraya git hayranı ve s'ri gençler tarafından ötürü. Merkez onun acağı korkunç ş'ri davasındaki mahkûm edildiği merkezi adamlara katılma- dirmiştir!...»

çıkacağını tasavvur etmek imkânsız gibidir. Ne yazık ki işte biz «imkânsızı» gerçekleştiren bir millet olarak, böylesine zararlı ve zamanımızda tasavvuru imkânsız bir hukuk devlet anlayışının savunucularını, en yetkili makamlara getirmek marifetini başarmış bulunmaktayız.

Komisyonun çalışmalarında, böyle bir davranışın en tipik misali olarak, «Türkiye Petrollerine öncelik hakkı tanınacağı yolundaki yeni teklife karşı, Bakanın ve AP II Milletvekillerinin sözleri» ni kaydetmek isteriz: Bakan ve AP II Milletvekilleri, önce «Petrol Kanununun ilgili hükümlerinin manasının esasen bu yolda olduğunu, kanunun bugünkü hükümleri yürürlükte olsa bile, herhangi bir miracaat halinde millî müessesenin (Türkiye Petrollerinin) elbette tercih edileceğini, esasen bundan başka bir çözümün düşünülmeveceğini, aksini tasavvur etmeğe imkân bulunmadığını» söyleyebilmişlerdir.

Bunun üzerine, kanunun 121 inci maddesinde millî müessesenin diğer şirketlerle eşit esit muamele göreceğini dair açık hüküm mevcut olduğunu gösterdik. 1954 Petrol Kanununun Meclisteki görüşmeleri sırasında Komisyon Sözcüsü olan Ekrem Alican'ın, sorular üzerine «yabancı şirketlerle millî müessesenin eşit muamele göreceğini açıkça belirttik» Meclis tutanaklarından naklettiğimiz cümlelerle ortaya koyduk. Buna karşı, AP II Enerji Bakanının ve Milletvekillerinin cevabı şöyle oldu: «Efendim! tatbikat böyle değil. Tatbikat millî müessesenin tercih edilmediği öncelik hakkına sahip olması şeklinde gerçekleştirilmekte zorunludur» hatta k'ri'leştiremiyor dediler. Bu kere de, tatbikatın iki misali zikrederek, 5 inci bölgede (Bogazık mevkiinde) ve Sion bölgesinde iki yerde hem yabancı şirketin hem de Türkiye Petrollerinin miracaatı bah's konusu olmuca, «ama ruhsatnamesi istenilen yer üzerindeki hakın paylaşıldığını» yoksa TP nin tercih

(*) Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtının ve Türkiye Millî Talebe Federasyonunun düzenlediği 30.8.1965 günlü «petrolde son durum» (petrol komisyonunun ortaya çıkardığı gerçekler) konulu konferansın tam metni.

(1) Bu münasebetle kısaca dokunmak istenir ki, petrol alanında ilk defa yabancı dev petrol şirketlerinin elindeki petrol işletmelerini devletleştirme «yabancı petrol şirketlerinin, yerli devletin menfaatlerini hiçe saymasına karşı gerekli tepkide bulunan memleket» Meksika olmuştur. 1938 senesinde yabancı petrol şirketlerinin Meksika kanunlarına karşı reaksiyon olarak ürettiği 1/6 e indirmeleri üzerine, Meksika Devleti petrolleri devletleştirme ve bunu Anayasasına koyduğu bir hükümle perçinleştirmiştir. İşte o zamandanberi yabancı şirketlerin petrol ve maden imtiyaz ve ruhsatnamelerinin devletleştirilmesine suretle sona erdirilmesi (Mexikanisation Mexikanizasyon) tabiri ile ifade edilmektedir.

(2) «Petrolünün sadece özel teşebbüse bırakılması ni öneören Petrol Kanunu hükümünün değiştirilmesi ve «Devletin bu hakka sahip olduğunu açıkça belirttik» meclis konuşmasında cereyan eden görüşmelerde desteklenen ve karşı fikirleri teker teker cevaplandıran tabiatından sonra Enerji Bakanı Turgut, «Profesör Aksu'nun bu bahşlarından sonra açıklananımız hususlar var kanaatimize varılmaması istenir» demis ve bu savde bütün uzmanlardan başka Komisyon üyesi olan Millîvekillerini ve Senatörleri de Komisyonun «amaçlarına bakarak» taktiksel uygulamıştır. Böyle bir hükümle iftihar olarak herhanol bir «teklifi» verileceğini tasavvur etmeğe imkân yoktur. Oysa ki artık Millî vermekte tam bir acı içinde bulunan bu zat, kapalı odalarda üç saat «dörtbebebebebebe»

(3) Kur'anın emri kabi namaza vanağmadır» söyleyen Bektaş, nasıl «sarhoşan veya abdestsizsen» ibaresi hiç yokmuş gibi emrin sadece ikinci yarısını dile getirmeye vanağmadır, Bay Turgut da, «TP nin 8 inci ruhsatname talebini aylardır kabul etmediğini saklıyarak» Bektaş kurnazlığı ile millî leli aldatma peşindedir.

SOVYETLER BİRLİĞİ GEZİSİ

Odesa - Moskova - Bakü - Taşkent - Semerkant

3

Melih Cevdet Anday

BAKU'DA NIZAMI MUZESİ: Nispet için de ölmüş ozanların heykelleri görünüyor.

BAKU

Biz Moskova'da İken Aziz Nesin Leningrad'a gitmişti; Ekber Babayef'e üç kişi uçağa binip Baku'nun yolunu tutuyoruz. Aziz Nesin'le orada buluşacağız. Babayef Baku'du. Sovyetler Birliği'nde sık sık bir Babayef'le karşılaştık, tanıştık. İşte Baku hava alanında bizi karşılayanlardan biri de gene Babayef, ozan Adli Babayef... Sonra Moskova'daki Asya - Afrika yazarları toplantısında tanışacağımız Ker Babayef.

İki yıl önce, ben Türk Edebiyatçılar Birliği başkanı İken, Azerbaycan Yazarları Birliği başkanı Mehdi Hüseyin İstanbul'a gelmişti. Bizim Birlikte tanışmış ben, sonra konsoloshanedeki bir kokteyl partide buluşup konuşmuştu. Daha Odesa'dan başlayarak bana:

— Biliyor musunuz Mehdi Hüseyin öldü. dediler. Dostunuz Mehdi Hüseyin.

Tanışıklığımızı Türkiye yolculuğu üstüne yazdığı kısıpattan biliyorlar. Moskova'ya indik, orada da aynı sözler. Baku'ya giderken uçakta bizim Babayef:

— Baku'da da Mehdi Hüseyin'in eşi ni ziyarete gideriz, diyor.

Vaktisiz ölen Mehdi Hüseyin ikinci kez, Podgorni ile gene gelmiş yurdumuza, ben düşünürken bir elbiselik kumaş almış buradan, dikirtmiş onu Baku'da, bir sabah eşine:

— Yeni elbisemi giyeyim, deriş. Ama vazgeçmiş sonra, işte o gün ölü-

vermiş biçare. Eşini, kızını, oğlunu, dostlarını keder içinde bırakmış. Çok sevilen bir yazar olduğunu orada yakından gör-düm.

Moskova'da bıraktığımız Resul Rıza da bana:

— Baku'da bizim eve gidin, karım da, oğlum da yazardılar, tanışsınız, ben geleceğimizi yazdım, demişti.

Böylece, dost ve kardeş Azerbaycan'ın başkentinde yakınlarımız, biz tanıyanlar, bekleyenler bulunduğunu düşünmek yolculuğumuza daha da içtenlik katıyor.

Üç saat süren uçak yolculuğundan sonra Baku hava alanına indik. Otomobillerle atlayıp şehrin yolunu tuttuk. Az sonra petrol kuyuları başladı. Bu görünüşü size nasıl anlatsam?

Göz alabildiğine bir düzlük düşünün, bu düzlük üzerinde hiç ağaç yoktur, yalnız ve yalnız kuyular, madeni kuyu kuleleri, kuyular, kuyular, kuyulardan bir orman... Yakınlarından geçtiğimiz kuyulara bakıyoruz, bir tek insan görüyoruz, hep si de kendi kendine işliyor. Bırakılmış bir şehir sanki. Aziz Nesin'in dediği gibi ür-küntü veriyor insana. Sovyetler Birliği'nin daha bir çok yerinde petrol vardır, ama yeni bulunanları da kadın, Baku petrolünün niteliğine hiç biri ulaşamıyoruz.

Geniş asfalt caddeleriyle şehir bahçiyor. Büyük yapılar, ağaçlıklar yollar, alanlar, alanlarda heykeller... Gençli Nizami'nin heykeli, Fuzulî'nin heykeli, Azerbay-

can'ın tanınmış ozanı, bir kaç yıl önce ölmüş olan Samed Vurgun'un heykeli. Sonra ta ilerde, tepede, Baku koyuna bakan Kirof'un heykeli. Leningrad komiseri İken öldürülen Kirof, burada kalmış, çalışmış, Bakuluların sevgisini kazanmıştır. Doğrusu İnturist Oteline gidiyoruz.

Nazım Hikmet Baku'yu İstanbul'a ben zettirmiş, ben daha çok İzmir'e henzettim. Oraya varıp da Bahri Hazer şirini anmsamamak olur mu?

Uçuz bucaklı tuzlu bir sudur Hazar Baku'nun saki günlerini bilenlerden öğreniyoruz ki, şehir tanınmayacak kadar değişmiştir. Kıyı boyunca, kilometrelerce uzanan bir park yapılmış; bu parkta gazinolar, kahveler, plajlar, faskiyeli havuzlar var. Burası özellikle akşam istleri ve geceleri çok kalabalık oluyor. Parkı çevreleyen büyük caddede trolleybus işliyor. Bizim otel de bu caddenin üstünde. Odanın balkonuna caddeye, parka ve Hazar'a bakıyor. Bir oturma ve çalışma odam, bir de yatak odam var. Banyoda her an sıcak su bulabiliyorum. Üçüncü kattaki lokanta salonu büyüktür, pencere-leri denize bakıyor. Akşam yemeği için salona çıkıyoruz, salonda uzun bir turist masası var, Afrikalılar, Asyalılar, Avrupalılar yanyana... Sonra caz... ve dans edenler. Biz, romancı Gilman Musa ile oturuyoruz, ötekiler Aziz'i karıştırmaya git-tiler. Votkalarımızda İkra (havyar) geliyor. Gilman Musa'nın romanlarından başka, senaryoları ve oyunları da var; yaz-larından bizim para ile dörtlüzbün lira kadar kazanmış. Yaşar Kemal'e:

— Ben sizi milyonlar sanırdım, diyor.

O zaman Mehdi Hüseyin'in İstanbul'da bana söyledikleri aklıma geliyor, Azerbaycanlı yazarların listesini çıkarıms, tek tek adlarını okuyarak:

— Bunun otomobili vaaar, bunun otomobili vaaar... diye saymıştı.

Azerbaycanlılar bizim gibi kısa .var. demezler, biraz uzatarak .Vaaar. derler. Rahat anlaşıyoruz. Hele birkaç gün oturduktan sonra, Azer lehçesindeki bizimki ne nymayan ufak tefek değişiklikleri de kavradık, hiç bir güçlük kalmadı aramızda. Onlar indik demezler, düştük derler. Sözlüğü, bir Baku'du. «Şimdi size gelirken otobüsün düştü» derse, sakin .Geçmiş olsun, bir yerinize birşey oldu mu?» demeyin! .Danışmak, konuşmak, söylemek demektir: «Yahşi danışsın» güzel söyül-yorsun, «Düz danışsın» doğru söylüyor-sun anlamındadır. «Beli» evet demek. «Gör-kemli» ünlü, meşhur anlamına gelir.

Daha biz sofradayken Aziz de geldi. Yanında Svetlana var, Orhan Kemal üstüne doktora tezi hazırlamaktadır.

Bakulular: — Kaç ay kalacaksınız? diye soruyor-lar.

Birkaç gün için geldiğimizi, buradan Taşkent'e, Semerkant'a gideceğimizi söy-lüyoruz. Övüldükleri belli oluyor. Gilman Musa, düğünce, vakur bir adam. Daha ilk akşamdan edebiyat tartışmasına gir-dik. İçtenliğini, dostluğunu hep anaca-ğım. Sevimli genç ozan Adli Babayef öyle, Türkiyelil meslekdaşları ile tanıştığı, danıştığı için sevinçli; ilk gününü Samed Vurgun's okuması, beğendirmiş, ondan sonra kitapları çıkarmaya başlamış... Yeni akşam temsilcilerinden, Azerbaycan şil-rinde yeni akımı, özgür koşuktan yana o-lanlar temsil ediyor. Bir de eski ozanlar aruzcular varmış. Aralarında bir çekişme olduğu anlaşılıyor. Bana da soruyorlar, «Özgür koşuk mu, yoksa aruz mu?» diye. Yeni akımın sürükleyicisi, görkemli ozan Resul Rıza'dır.

BİLİMLER AKADEMİSİNDE
Ertesi gün Bilimler Akademisini ziyaretim alanındaki başarılarımızı ne denli öv-retim alanındaki başarılarımızı da denli öv-

sem azdır. Bir kez lütüf Sovyetler Birli-ğinde olduğu gibi, sekiz yıllık zorunlu ilk okulu okumayan yok. Ama asıl önemlisi ondan sonra başlıyor. Sekiz yıllık ilköku-lu bitiren gençler için bütün öğretim dalları açılır, hiç bir çocuk şu ya da bu yüzden okuyamadığını söyleyecek durum-da değildir, ona istediği öğrenimi yapma-sı için bütün kolaylıklar gösterilmiştir. Özellikle teknik öğretim gözetir. Bilim-ler Akademisi ile (ondan sonra ziyaret et-tiğimiz) Üniversite, birbirlerini destekli-yerek, işbirliği yaparak çalışmaktadırlar. Liseyi bitirenler başka büyük şehirlere, bu arada en çok Moskova'ya yüksek öğren-im için gidiyorlar; üniversiteyi bitirenler de doktora yapmak için. Öğrenimlerini Moskova'da yapmış bir çok bilim adama-rı, öğretmenleri var. Kızlar, erkeklerle ya-rış halindedirler. Akademideki toplantıda tanıdığım, sonra bir kaç kez daha buluşup konuştuğum Azerbaycanlı toplumbilimci, İktisatçı genç hanım Esmeralda, bilgil ve gözlemleri ile bende çok olumlu bir izlen-im bıraktı; dünyanın her yeri için sevi-yeli bir bilgin. Türkiye'nin sosyal-politik durumu üstüne inceleme kitapları var. Türkiye'deki dünya akımlarını bütün ayrıntıları ile izlemiş, izlemekte.

Akademideki toplantıda, dilimizi öz-leştirme akımımız üstüne sorular sordular bize. Biz de gerekli karşılıkları verdik, kısaca. Azerbaycanlı bilim adamları, ya-zarlar, ama özellikle yaşlı olanlar, bi-zim Türkcülük akımını tutmuyorlar. Bu-ra-da size önemli bulduğum bir tartışma-yı açacağım. Bizde dil özleştirme akımına karşı başka iki yerme vardır: 1) Özleş-tirmecilik dilde irkçiliktir, 2) Özleştirme-ciler Moskova'dan emir alıyorlar. Bu iki yerginin de temelsiz olduğunu işte ispat ediyorum:

Azerbaycan'da da, Özbekistan'da da bizim dil akımımızı tutmuyorlar. Demek ki irkçülük yakıştırılmaları türünden sakat Moskova'nın emrine gelince, Moskova'nın Türkcülük akımından böylesine bir şa-karı olsaydı, bizden önce Azerbaycan'da, Özbekistan'da uygulamaya kalkardı bunu. Bilimler Akademisindeki sayın bilginler, — Dile müdahale edilmez, diyorlar, dil kendi kendine değiştiği kadar değişir, yavaş yavaş...

Bu kanıtlarına destek olarak da, halk-ın anıldığı bir dil değiştirmenin yanlış olduğunu ileri sürüyorlar. Oysa Azer dilinde farsca sözcükler çoktur, ama eski ozanlarımız yazdıklarını halkın kolayca an-ladığı kanısı: biz pek kandırıyoruz. Soru-yoruz.

— Anlar, diyorlar. Fuzulî'den beyitler okuyoruz. «Bunu ve benzerlerini kolayca anlar mı Azerbay-can halkı?» diye soruyoruz. «Anlamaz el-bet anlamına gülmüşüyorlar o vakit. Aziz Nesin:

— Şirde de bizim gibi düşünenler çıksa? diye sordu, Azerbaycan dilini öz-leştirmeye kalkınlar çıksa?

Bir bilgin (sanırım bir tarihçi idi): — Olamaz böyle şey, dedi, çıkamaz. Kendi adına söyledi her halde, olur a, istemez, istemez.

Şimdi ben buna dayanarak, bizdeki özleştirme düşmanlarını komünist sayma-ğa kalksam doğru olur mu?

Oradan, daha tamamlanmamış olan büyük üniversite sitesine gittik. Profesör-lerle doçentler bizi bekliyorlarım, onlar-la oturup konuştuk. Notlarını bakarak bi-ze Türk edebiyatı üstüne sorular sordular, bilgi istediler.

YAZARLAR BİRLİĞİNDE
Yazarlar Birliğindeki toplantı müsaa-merc salonunda oldu. Biz üç kişi ve Azer-baycan Yazarlar Birliği Başkanı, eski cum-hur başkanı Mirza İbrahim, Ekber Babayef, Svetlana sahneye çıktık, oradaki is-

«partinin herhangi bir hesaplaması, önemsiz takdir» olarak değerlendirmeye imkân yok-tur. Bakanlık yapan şahıslar, faaliyetleri ile kamu oyu ve kendi parti teşkilâtı karşısına çıkmış bulunan kişiler olarak, öneşimden kaçamazlar. Parti Genel Başkanlarının bile, Merkez kontenjanından şu veya bu yerin liste-sine konulması izah götürebilir. Fakat seç-im sonunda devlet işini idare etmekte olan Bakanların, öneşime katılmamaları, ancak ve ancak yaptıkları işlerin, (tuttukları yolum) hesabını vermektan kaçınmaları, ile, yani «kendi parti teşkilâtının bile, Bakan mah-kûm etmesinden korkmak» ile izah olunabi-ler. Parti Genel Başkanı dahi (Başbakan Yar-dımcısı olduğu için) öneşimlere girdiği hal-de, Mehmet Turgut için öneşimlere katıl-mamıştır? Eski Milletvekili olduğu Afyon teşkilâtı .bu Bakan Milletvekili olarak iste-medini», açıkça bildirince, Mehmet Turgut kendi doğum yeri olan Gaziantep'e bayırmış ve oraya gitmiştir. Fakat «yabancı ser-mayenin hayranı ve savunucusu olan Bakan», hemşerisi gençler tarafından «Petrol dâva-mızdaki tutumundan ötürü, öylesine hırpa-lanmış, tir ki, Genel Merkez .onun öneşime girme-si halinde, uğrayacağı korkunç bezimeti yâzdından, partinin petrol dâvasındaki tutu-ranının da kamu oyu önünde mahkûm edil-miş olacağını» anlamış ve kendisini merkez aday olarak göstereceğini, «öneşimlere ka-tılmaması lâzım geldiğini», Turgut'a bildirmiş tir. Gerçekten Mehmet Turgut'a, kendi doğum yeri olan Kilis'ten bile «petrol kobonusu» da nihayet bir görüşe ulaşabildinse, gel ko-nuşalım» diyen ve düzincilerle luza taşıyan telgraflar gönderilmiştir.

AP nin petrol konusundaki görüşlerine körü körüne kanak olan, hattâ bu konuda kuraldan ziyade kural taraftarlığı yapan (yani Süleyman Demirel'in talimatını bile aşacak kadar Mobil ve diğer yabancı şirketler lehine adımlar atan) Mehmet Turgut'u, biz-zat AP teşkilâtının dahi muhakkak surette liste dışı bırakmasını teslim ederek ona gü-re hareket eden kişiler, «günahlarının ve memleket zararına hareket ettiklerinin tam şuurunu içinde buluyorlar», demektir. Bir memleket için en büyük felâketlerden biri, «tuttukları yolum milletin ve memleketin hay-rına olmadığını içlerinden teslim eden kim-selerin, iş bağında kalmaları»dır.

(Devam edecek)

si için yabancı sermayeden yana büyük çaba-lar sarf eden bu kişiler» in, 30 milyonun re-fahını amaç edilmüş ve idealist (veya sadece realist) bütün çevreler tarafından mahkûm edileceği şüphesizdir. Bu memleketin servet kaynaklarını, bizim başarabildiğimiz nokta-yabancı ile yerliye esit olarak sunan (4) insanlar, 27 Mayıs'tan bu yana her gün biraz daha uyanan Türk Gençliği karşısında, ken-di gerçek görüşlerini dile getirecek cesareti gösterememektedirler. Gerçi bir memleketin tabii servetlerini yabancıların işletme ve sö-mürmesine sunanlar, zamanımızda başka yer-lerde de vardır. Buna rağmen, kimsenin hak-kını yememek için itiraz etmek isteriz ki, bi-zim Çömbele, bir bakıma Kongolu mezhep-taşlarından daha ileridirler. Çünkü Kongolu Çömbe, hiç değilse «tuttuğu yolum memleket için hayırlı olduğuna kanı» dir ki, görüşü-nü ve yolunu açıkca dile getirebilmektedir. Bizimkiler ise benimsedikleri görüş ve tutu-mun memlek zararına olduğunu idrak et-tikleri halde, yollarına dört nala devam et-mektedirler. Eğer görüşlerinin memleket ya-rarına alabildiğini kabul etselerdi, bunu saklamak ve hattâ görüşlerinin belli olması için yalana bile baş vurmak» yoluna saparlar mı idi? Hülâsa Kongolu Çömbe'nin şöhreti, biraz da «kâzip şöhret» dir. Dünyada her alanda elden üstün el vardır...

AP nin ve Enerji Bakanının, petrol konusunda kendilerinin benimsedikleri görüşün ve tuttuğu yolum, memleketin pek zararına olduğunu bildikleri (idrak ettikleri), son bir olay ile en açık ve kesin surette ortaya çık-mıştır:

(4) Hattâ yabancı şirketlerin elde ettik-leri İktisadi değerleri transfer etmeleri, yani alıp götürmeleri caz sayıldığına yerli mües-seselerin ise bu değerleri Türkiye'de muha-faza etmeleri esas kabul edildiğine göre, ya-bancı şirketlere esit değil, daha üstün im-kânlar sağlayan.

AP nin bütün Bakanları öneşime katıl-dığı halde, sadece bir tek Bakanın öneşim-lere katılmamasına müsaade edilmemiştir. O da, iş başına geldiği gündənberi «sadece petrol konusundaki tutumu ile kamu oyu önüne çıkmış bulunan Mehmet Turgut» tur. Bunu,

kemlere oturduk. Aşağıda seyirci durumunda da yüzlerce Bakulu yazar. Çok hoş sohbet bir kişi olan Mirza İbrahim, bizi tanıttı arkadaşlarına, sonra da:

— Soracaklarınız varsa sorun! dedi.

Orada da dil tartışması açıldı. Bu tartışmayı Mirza İbrahim tathya bağladı. Akademide de bizimle birlikte olduğu için aynı lafların bir daha söylenmesinden hoşlanmamıştı her halde.

— Arkadaşlar, dedi, Türk yazarların kendi işleridir bu, anlattıklarına göre başarıya da ermişler, bunu tartışmak bize düşmez... Edebiyat üzerinde duralım biz. Bunun üzerine edebiyat konuları ele alındı. Türk Edebiyatçılar Birliğinin çalışmaları üstüne bilgi istediler, bu soruyu ben cevaplandırdım. Sovyetler Birliğinde Yazarlar Birlikleri, bir çeşit devlet kurumlarıdır ve çok güçlüdürler. Kitaplar, dergiler bastırarak bu birliklerin işidir; yazarların çalışmaları, yaratmaları, yaşamaları, bu birliklere üye olmakla yükümlüdür.

— Bizim Edebiyatçılar Birliği, yazarlarımıza bir hizmette bulunacak durumda değildir, dedim. Tersine olarak bir takım yazarlarımız karşılık beklemeden çalışıyorlar. Birlik'te. Küçük bir odamız var. Her yıl bir yılkh çıkarırız zor zor. Bir takım toplumsal konularda edebiyatçılarımızın sesini duyurmağa çalışırız. O kadar.

Bunun üzerine yaşlıca bir üye:

— Duyuyoruz ki, dedi, Abdülhak Hâmid artık sevilmiyor, okunmuyormuş Türkiye'de. Büyük şairimize karşı bu haksızlığı nasıl reva görürsünüz?

Ben:

— Bizim Abdülhak Hâmid için ayrıca bir kötülüğümüz olmadı, dedim. Abdülhak Hâmid artık okunmuyor, sevilmiyor, sanırım işi bir şair olmadı anlaşıldı da ondan...

Soruyu soran:

— Biz öyle düşünmüyoruz, diye bahrı aşağıdan.

Baku'daki edebiyat cepheleleri böylece yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Abdülhak Hâmid'i savunanlar, Orhan Seyfi ile Yusuf Ziya'yı da sordular. Anladım ki onlardan sonraki Türk edebiyatı üstüne bir takım Azerbaycanlı yazarların bilgileri azdır. Özbekistan'da da benzeri durumla karşılaştık. Birinci Dünya Savaşından sonra Baku'ya, Taşkent'e, İstanbul'dan bir takım öğretmenler gidiyor; bunlar orada Türk edebiyatı okutuyorlar. Onlardan sonra bu iki ülke ile Türkiye'nin ilişkileri azala azala nerdeyse hiçe iniyor. Biz de onları tanımağa boş vermişiz. Böylece aramızdaki kültür alış veriş, geçmişteki kültür alış verişinden öteye gitmiyor.

Ama genç; ozanlar, genç düşün erleri ve edebiyatçıları ile de konuştum. Bunlardan kimi, Yazarlar Birliğindeki toplantıda da bulunmuştu. Bize, «Eskilerimiz böyledir işte» dediler, «Aştıklarından, bildiklerinden vaz geçmezler. Ama biz onlar gibi düşünmüyoruz, yeni kuşaklar onların izinden gitmiyorlar, bu yüzden de aramızda bir savaşım var.»

Resul Rıza'nın evinde en gençleri ile tanıştım. Yazarlar Birliğindeki toplantıdan çıktıktan sonra, Resul Rıza'nın eşi Bayan Nigâr ve oğlu Anar, bizi evlerine çağırdılar. Adil Babayef de yanımızda. İkinci vakti idi. Resul Rıza'nın evine gittik. Bir apartmanın ikinci katında büyük bir daire, iki büyük salonu var, salonlardan birinde bir piyano duruyor. Duvarlarda modern Azerbaycanlı ressamların resimleri var. Bunlar en yeni anlayışlarla yapılmış, dünyanın neresinde gösterilirse gösterilsin beğenilecek modern yapıtlardır. Nigâr hanım masaya buyur etti, masamızı yemeklerle, içkilerle doluverdi. Oysa biz akşamı Mirza İbrahim'in yemeğine gideceğiz. Oralarda akşam yemeği erken yenir. Aman zaman, dinlemiyorlar. Biz de bu yüzden Mirza İbrahim'in sofrasındaki o güzel yemeklerden aneak birer lokma tatmak talihizliğine uğrayacağız. Anar yabancı dil biliyor, kültürlü, akıllı bir genç.

— Sizinle tanışmak isteyen arkadaşlarımız gelecek, rica ederim erken kalkmayın, dedi.

İki genç ozan, bir müzisyen, bir eleştirmeci geldi. Müzisyen olan genç, ünlü besteci Kara Karayef'in öğrencisi. Şostakoviç ve Haçaturyan ile birlikte üç büyük Sovyet bestecisinden biri olan Kara Karayef'in adını epeydir duyuyordum, eserlerini dinliyememiştim ama. Verdikleri bilgilere dayanarak söyleyeyim, Kara Karayef modern bir Azerbaycan müzisyenidir, halk temalarını işlemektedir, öyle ki Azerbaycan halkı, modern bir yöntemle çalıştığı halde onun yapıtlarına karşı bir yadırgama duymuyor, giderek onun bestelerinden parçalar bile mırıldanıyor. Bu benim için gerçekten ilginç bir konuydu, çünkü bizim de en önemli sorunlarımızdan biri müzik sorunuydu. Kara Karayef'in başarısının sırrını çok merak ediyordum. Kendisi ile Baku'da tanışacağımızı ummuştum, olmadı, ondan bir iki plâk getirdim. Burada şunu da ekliyorum, Azer-

BAKU YAZARLAR BİRLİĞİNDE: Ayakta durarlardan soldan birinci Ekber Babayef, yanında romancı Gilman Musa, yedinci ozan Adil Babayef. Oturanları: Avar Resul Rıza, Nigâr Resul Rıza, Yaşar Kemal, Mirza İbrahim, Aziz Nesin, Melih Cevdet ve Svetlana

baycan halk müziği, türkülerdedir sadece, bizim alaturka çeşidi bir müzikleri yok onların. Bu bakımdan Kara Karayef'in işi bizim durumumuza göre daha az güç olmuştur diyeceğim. Bizde ise, türküler uutturulup alaturka güçlendikçe bir Kara Karayef yetiştirmemiz olanağı gittikçe azalıyor. Sevinierek gördüm ki, Azerbaycanlılar onu benimsemişler, ovunuyorlar onunla. «Biz batı müziği taklidi şeyleri sevmeyiz» diyenlere rastlamadım.

Resul Rıza'nın evinde, gerçek bir sanat ve edebiyat çevresi içinde bulunduğumuz anlıyorduk. Seviyeli bir gençlik çevresi idi bu. Genç ozanların okudukları şiirler çok hoşumuza gitti.

Adil Babayef de orada en yeni şiirlerini okudu, bize yeniden tanıttı kendini. Müzisyen olan genç, kendi besteleden bir iki parça çaldı, Kara Karayef'in yolunda. Ben de şiirlerimden okudum. Şiir, edebiyat konuları üzerinde konuştuk. Bizden Türkiye'deki sanat hayatı üstüne bilgi istediler, özellikle tiyatrolarımız üzerinde çok durdular, oynanan yeni piyesleri, çeviri piyesleri sordular.

MIRZA İBRAHİMİN YEMEĞİNDE

Akşam Mirza İbrahim'in, Inturist Otelinin yukarı katında bizim için verdiği yemeğe gittik. On, onbeş kişi kadardık. Aramızda iki hanım var, biri Nigâr Resul Rıza, öteki Moskova'da Türk dil ve edebiyatı öğrencisi Gürcü Svetlana. Svetlana'nın gürcü olduğunu öğrenince, Yazarlar Birliği Başkanı Mirza İbrahim, benden geçen bir olayı anlattı. Ünlü Gürcü ozan Leonidze'nin doğum gününü kutlamak için, Gürcüstan başkenti Tiflis'te bir toplantı düzenlenmiş. Sovyetler Birliği'nin her yanından temsilciler ve bu arada Azerbaycan'dan da Mirza İbrahim davetli. İstasyonda Mirza İbrahim'i, arkadaşları ile birlikte Leonidze karşılamış. Aynı orada bir sofraya oturmuşlar, başlamışlar yemeğe ve güzel Gürcü şarabı içmeye. Mirza:

— E... Biz Azerbaycanlıyız, çaysız duramayız, diye devam ediyor.

Eğilmiş Leonidze'nin kulağına:

— Leonidze çay yok mu çay? demiş.

Leonidze:

— Çay mı? Geliyor, hiç merak etme sen, diye cevap vermiş.

Oradan kalkmışlar, bilmem ne bağlarına gitmişler, yeni bir sofraya, gene ziyilmişler. Bir ara Mirza İbrahim, Leonidze'nin kulağına eğilmiş.

— Leonidze çay yok mu çay? diye sormuş.

Leonidze:

— Çay mı? demis hiç merak etme sen, şimdî gelir.

Oradan da bilmem kaç saat sonra, bilmem kimi karşılamak üzere gene istasyona gidilmiş istasyonda da gene sofralar, tulumlar içinde güzel Gürcü şarabı. Gece yarısına doğru artık çaysızlık tan bunalan Mirza İbrahim yavaşça:

Leonidze, çay hani?

Diye soracak olmuş o zaman Leonidze elini beline koymuş. «Uzun boylu bir adamdı» diyor Mirza: sert sert demiş ki:

— Bana bak Mirza. Gürcüstan'a mı geldin. voksa çayhaneye mi?

BİR SOVHOZ

Bir gün de ifakudan epey uzakta bir Sovhoz'u görmeye gittik. İki otomobilde altı kişiydik. Ögleye doğru vardık Sovhoz'un merkezine. Azerbaycanlı genç Sovhoz müdürü bizi karşıladı. Çaylarımızı içerken Sovhoz'un çalışması ve durumu ile ilgili konular üzerinde konuştuk, bilgi aldık. Genç müdürün bende bıraktığı izlenimi söyleyeyim önce: Ciddi, bilgili, sorularımıza en doğru karşılıkları vermek için kafasını yoran, güvenilir, çalışkan bir genç. Bir Sovhoz'un ne olduğunu ilk orada gördüm. Bildiği gibi Sovhoz, devlet çiftliği dir. Bir de kolektif çiftlikler var Sovyetler Birliğinde, onlara da Kolhoz deniyor. Bütün ülkede köylüler, ya Sovhozlarda, ya Kolhozlarda çalışırlar. Bu çiftliklerde bizim köy dedimiz topluluğu aramak boşunadır. Shovhozlar, Kolhozlar büyük tarım merkezleridir. Binlerce işçi çalışır içlerinde ve elbet oturma merkezlerinde bütün uygarlık ihtiyaçlarını doyuracak kurumlar kurulmuştur. Bunların en başında çocuk yuvaları gelir. Sovyet köylüsü, daha doğru deyimle ise Sovhoz ile Kolhoz işçisi, erkek kadın, evli ise gözük arkadaş kalmadan çalışma yerine gider, çocuğuna kendisinden daha iyi, çok daha iyi bakılacağı bilir çünkü. Sovyetler Birliğinde kökünden çözülmüş, her yerde çözülmüş davalardan biridir çocuk davası; bunun

iki eğiti, sağık işleri de kökünden çözülmüştür. Orada bir köylü, bir memur, bir işçi, çocuklarının bakımından, eğitiminden, sağlığından, kendi sağlığından ve geleceğinden şu kadar kuşku duymaz. Burada Kirpi adındaki mizah dergisinin yayınevine gitmiştik, orada «Bizim an yaşımız» diye tanıttıkları bir yazar:

— Biz kendimizi Fransa ile İngiltere ile öledüyoruz, diye övündüydü.

Gelelim Sovhozlara, Kolhozlara... Çocuk yuvalarından, hastahanelerden başka, her çiftliğin bir kültür sarayı var. Burada kütüphane, tiyatro ve sinema salonları, spor yerleri bulunur mutlaka. Köylüler ortak işlemeden arta kalan zamanlarında kendi evlerinin küçük bahçelerinde çalışır ve ürettiklerini satarak gelirlerini artırır. Sovhozların ve Kolhozların, işledikleri mala göre, üretecekleri miktar planda gösterilmiştir. Sovhozlular aykır, Kolhozlular pay alırlar. Ayrıca her iki işletmede çalışanlara yıl sonunda üretim üzerinden prim dağıtılır. Sovhoz ve Kolhoz köylünün yaşamasının garantisidir. Onun bir köylü karaya vurmuş balık durumuna düşer. Öylesine bir birlik ve bağlanı sağlamıştır bu kurumlar. Bunu niçin yapıyorlar? Hitler. Sovyetler Birliğinde her girdiği yerde toprakları köylülere dağıtacağına vaaed etmiş... Fakat sonucu tartışılmasına bakın, her yerde, o vaktüğü, yıkılmış Kolhozları. Sovhozları yeniden kurmak zorunda kalmış, başka türlü başlatamamış üretime. Demek ki Sovyet tarım işçisini, Kolhozdan, Sovhozdan ayrı düşünebilmek olanak işlerden değildir.

Gettiğimiz Sovhozun meyve bahçesi, hayvancılık bölümü, pamuk tarlası vardı. Biz bunlardan aneak meyve bahçeleri ile, hayvancılık bölümünü gezebildik. Bu arada müdürden sadece bu Sovhoz üzerine değil, genel olarak Sovyetler Birliğindeki tarım çalışmaları üstüne bilgi aldık. Üretim artırılması için neler yapıldığını, kimi dalda üretim artırmıyorsa bunun nedenini, az verimli toprağa düşmüş Sovhoz ve Kolhozlara verimli topraklara düşmüş Sovhoz ve Kolhozlar arasındaki ayrımları sorduk. Müdürün verdiği cevaplar aramızda ilginç olanlar şunlardır: Toprağın verimsizliğinden ötürü veterince üretim yapamayan Sovhozların açığı, iyi topraklara düşmüş ve üretim sınırını aşmış Sovhozların fazlası ile kapatılmıyormuş kimi yerde. Bu ve planda öngörülen üretim miktarını aşan bir Sovhozdan bir dahaki yıl o üstün miktar üzerinden üretim beklenmesi, kimi yerde Sovhozları, ucu ucuna plandaki miktarlarda kalmaları sonucunu doğuruyormuş.

Ama genei olarak durum şudur ki, bir köylü, Sovhozunun ya da Kolhozunun zenginleşmesi ile kendisinin de zenginleşeceğini bilmektedir. Bunu bütün Sovyetler ülkesi için genel bir kural olarak alabilirsiniz. Orada herkes çalışması ölçüsünde kazançtan pay alır ve herkesin çalışması arttığına, herkesin durumunun daha iyi olacağına bilir. Çalışma dışında bir «iş çevirme» ile zengin olma ihtimali hiç kimse için yoktur.

Pioner ve komsomol örgütlerinden geçip uzmanlık eğitimi de bitirdikten sonra parti üyeliğine kabul edilmiş olan enerjik Sovhoz müdürünü, daha büyük görevlerin beklediğini söyleyebilirim. Sovyetler Birliğinin geleceği böyle yüzlerce, yetmiş, denemiş uzmanların eline bırakılacaktır. Sovhozun konuklar evinde güzel öğle yemeğimizi yedikten sonra, Sovhozculara başarılar dileyerek veda ettik ve Baku'nun yolunu tuttuk.

(Arkası Var)

ÜSTAY

ÇETİN ALTAN'ın
İKİ YENİ KİTABI

SÖMÜRÜCÜLERLE SAVAŞ

4 Lira

BİR UÇTAN BİR UCA

5 Lira

DÖNEM YAYINEVİ — P. K. 23 İstanbul

(Yön - 105)

FEN LİSESİ Mİ, AMERİKAN ÇİFTLİĞİ Mİ

Geçen yıl bir Amerikan projesi «yarının bilimlerini yetiştiriyoruz» propagandasıyla başlatıldı: Orta okul mezunu çocuklar, imtihanla seçilerek Balgat sırtlarındaki yatılı bir okula toplandı. Liselerin en yetkili biyoloji, matematik, fizik ve kimya öğretmenleri, imtihanla «yarının bilimlerini» yetiştirmek için seçildiler. Amerika'ya gidip staj gördüler. Üniversitelerimizin fen profesörleri ve öğretmenler, yarının bilimlerine özel müfredat programı hazırlamak amacıyla seferber oldular. Ford Vakfı biraz para vermekte, Florida State Üniversitesi ise teknik yardım yapıyordu. Türkiye böylece fen bilimlerini kavuşacak, memleket kalkacaktır. Hürriyet gazetesi, yayınladığı tathir röportajla, «Fen Lisesi'nin harika çocuk imalatını ballandıra ballandıra anlatıyordu: Ne var ki Fen Lisesinde cereyan eden olaylar bir çok Amerikan projesinde görüldüğü üzere, evdeki hesapların çarşısına uymadığını ortaya koydu. Paranın çoğunu Türk Hükümeti vermekle beraber, Ford Vakfının bir miktar yardım sayesinde, Amerikalı uzmanlar projeye el koydular. Proje yöneticileri arasında üç Amerikalı uzman ve usulca bir Türk profesör vardı. Kumanda fiilen Amerikalıların elindeydi: Yarının bilimlerini Amerikalılar yetiştirecek, Türk Öğretmenler Amerikalılardan direktif alacaklardı.

Okulda geçen bazı olaylar, Amerikalıların projeyi nasıl ve ne amaçla uygulamakta olduklarını gösterecek açıklıktadır. Günlerden bir gün, projenin Amerikalı yöneticilerinden Prof. J. Stanley ile bir Türk öğretmen arasında şu konuşma geçti:

Marshall — Amerikadan gelen müşavir öğretmenler Türk öğretmenlerin derslerine girip sici vereceklerdir.

Türk Öğretmen — Hangi yetkiyle derslerimize gireceklerdir? Ben Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir öğretmenim. Biz müdürlüğünüzün ya da bakanlık yetkisi denetler başka bir denetim düşünülemez. Kaldı ki Türkiye dahi bilmeden, bir öğretmene nasıl sici verilebilir? Amerikalı müşavirlerin bilgi bakımından bizden daha geride olduğunu da hatırlatırım.

Marshall — Ama ben Türk öğretmenlerin derslerine giriyor, dersleri kontrol ediyorum. Kimse bir şey söylemiyor?

Türk Öğretmen — Siz kuralları

uzma uymak istemediğinizden derslere giriyorsunuz.

Marshall — Dersinize girmek istemez misiniz?

Türk Öğretmen — Af buyurun ama, siz kovmak zorunda kalırım.

Marshall — Oyleyse siz Amerika gitmek istemiyorsunuz?

Türk Öğretmen — Bu şartlar altında asla..

Başka bir gün ders kitaplarının hazırlanması dolayısıyla bir Türk fizik doçenti ile yönetici Prof. Marshall arasında şöyle bir konuşma geçti:

Marshall — Tavsiyelerinizin aynen kabul edilceğini zannediyorduk.

Fizik Doçenti — Biz memleketimize faydalı olan her tavsiyeyi kabul ederiz. Fakat faydalı görmediğiniz hiç bir şeyi de zorla kabul edemeyiz. Bizim hareketlerimiz 30 milyon insan var.

Başka bir gün, okulun müfredat programı hakkında, proje yöneticilerinden Dr. Ernest Burkman ile bir Türk hoca arasında şu konuşma geçti:

Türk Hoca — Müfredatı nereden aldınız?

Dr. Burkman — Müfredat programının tesbitini, Amerikada kabul ettiremedim. Burada deneyeceğim.

Türk Hoca — Türk çocukları kobay mı? Türkiye'de, müfredat programı, Bakanlığın Talim Terbiye Kurulundan geçer. Bu program geçmezdir. Talim Terbiyenin programından haberi yoktur.

Tabii ki Amerikalı yöneticilere kafa tutmaya kalkışan bu «nankör» Türk hocalara gereken ders verildi. Kimi istifa zorunda bırakıldı, kimi kapı dışarı edildi. Amerikalılar, doları alıp susan hoca istiyorlardı. Nitekim bir Türk profesör ile doçent Fizik-Kimya kitabı hazırlamak görevlendirilmişlerdi. Ama istenen kitap, lise birinci sınıflar için uygun düşünmekteydi. Profesör bunu belirtti. Fakat proje yöneticilerinden aldığı cevap «Ya yaparsın, ya istifa edersin» oldu. Profesör, «Ben profesyonelim, istediğiniz gibi yazırım» diyerek hizaya geldi ve atılmağa kurtuldu. Sayın fizik profesörüne haftada 4 saat karşılığında ayda aldığı 225 dolarlık çeki ve bol ücretli Amerika gezilerini kaybetmek zor gelmişti. Lise öğretmenlerine ise tam zaman için, maaşlarının dışında 67 dolar 88 santim veriliyordu.

Bu ücretler karşılığında Ford Vakfına sirtın dayıyan Amerikalı yöneticiler jam itaat istiyorlardı:

Tam itaat gösteremeyen Sadrettin Eyüboğlu, Necla Sel. Hakkı Motorcu, Şükrü Kapucu, Ferhat Deniz gibi hocalar ya istifa ettiler, ya da ihraç olundular.

Atatürk Lisesi Matematik Öğretmeni Sadrettin Eyüboğlu, Fen Lisesindeki görevinden alınması

Bakanlığa yazdığı yazıda şöyle diyordu «Fen Lisesinde hangi sınıflarda hangi konuların okutulacağı ve bunların okutulmak istenmesinin sebebi bilinmemektedir. Talim ve Terbiye Kurulundan gerek ders kitaplarını ve gerekse programların geçirilmesine inanamamaktayım. Bakanlığımıza bu hususta tam bilgi verildiğine de inanamamaktayım. Zira, müfredat programlarının ve kitapların ilmi ve pedagojik değerini takdir edebilecek durumda olan elemanlarımız, Millî Eğitimimizin bu yetkili organında mevcuttur..»

Fen Lisesinde ders okutmak için ayrılan öğretmenlerin seçiminde sempatik olmak ve hiç itiraz etmemekten başka hangi hususların gözönünde bulundurulduğu belli değildir. Bu seçimde 789 sayılı kanunun 7. maddesi bile çiğnenmiştir. O kadar ki, Fen Lisesine meslektan bir fizik öğretmeni bile tayin edilmemiştir. Bu yıl 5 öğretmenin rahatça kapatacağı dersler için 13 öğretmen tayin edilmiştir.

Bunlar Fen Lisesinin ve projenin Millî Eğitim Bakanlığının denetimini dışında bırakıldığı zihinlerde uyandırmaktadır.

Bir Millî Eğitim mensubu olarak Millî Eğitimin denetimini dışında kanun ve yönetmeliklere karşı bir kuruluştaki çalışmaya günden Atatürk Lisesinde öğretmen olarak çalışmaya müsaadelerinizi saygılarımla arz ederim.»

Marshall ve şürekasının değil de, Türkiye'nin öğretmeni olduğunu unutmayan öğretmenlerin ayrılmasından sonra, Amerikalılar meydana boş bulmuşlar ve «yarının bilimlerini» keyiflerince eğitmeye koyulmuşlardır.

YARININ ALIMLARI

Fen Lisesine geçen yıl 5191 öğrenci müracaat etmiştir. Bunlar arasından test imtihanı ile 102 kişi alınmıştır. Soruları, ilk öğretmeni müfredat programı üzerine de ihtisas yapan, yani test konusunda uzman olmayan bir doktor hazırlamıştır. Bu zat, bilmediği bir alanda tabiiyle Amerikadan soruları tercüme etmekle yetinmiştir. Neticede yarın alimleri, «Kennedy hangi partidedir?» tarzındaki sorulara verdikleri cevaplara göre seçilmişlerdir. Sonuç, büyük şehirlere en iyi okullarında okumaları dolayısıyla, Amerikada olup bitenlerden daha çok haberdar bulunan çocukların imtihanı kazanması olmuştur. 965-66 döneminde Fen Lisesine alınan 100 çocuğun 32'si İstanbul dan, 30'u da Ankara'dan gelmek tedir. İzmir 6, Bursa 6'dır. Kocaeli 3, Bahşesir 2, Kayseri 2, Kırklareli 2'dir. Bunlardan sonra birer öğrenciyle Afyon, Çanakkale, Edirne, Erzurum, Gaziantep, Isparta, Samsun, Uşak, Zonguldak illerini ve ortaokulları gelmekte dir. Türkiye'nin geri kalan 48 ilinden hiç bir öğrenci imtihanı kazanamamıştır. Sadece İstanbul ve Ankara tek başlarına 62 öğrenci vermektedir. Bunların da 25'i yabancı öğrencilerdir.

Daha ilgi çekici bir noktada, büyük şehirlerde de zengin çocuklarının gittiği liselerdeki çocukların imtihanı kazanmasıdır! Ankara'da kazanan 30 öğrencinin 8'i Ankara Koleji'nden, 4'ü Cumhuriyet Lisesi'nden, 3'ü Atatürk Lisesi'nden, 2'si Deneme Lisesi'nden gelmektedir. Namık Kemal Ortaokulu 5, Mimar Kemal Ortaokulu 2, Keçiören Ortaokulu 1, Çeşme Ortaokulu 2, Kurtuluş Lisesi 1, Anafatlar Lisesi 1 öğrenci vermiştir. Halbuki Ankara'da gecekondular semtlerine dağılmış daha 26 ortaokul ve lise vardır. Bu okullardan tek bir öğrenci imtihanı kazanamamıştır. Keza Ankara'nın kazalarından gelen kimse yoktur. Demek ki yarın alimleri, çok dar bir varlıklı çevre içinden seçilmektedir. Ve bu çocuklar, Amerikalıların elinde, hiç bir yerde uygulanmamış bir müfredat programı ile yetiştirilmektedir. Hocaların kanaati, «yarının

TİP İFTİRALARI CEVAPLANDIRIYOR

TİP, yüzbinlerin üstünde bastığı bir broşürle, kendisine yöneltilen iftiraları cevaplandırdı. TİP'in iftiralara cevapları şunlardır:

Türkiye İşçi Partisinin ortaya çıkması üzerine rahatları kaçanlar, kanunla bize bir şey yapamayacakları için iftira yoluna sapmışlardır. Böylece, hesapları, halkı TİP'den soğutup, seçimlerde oy alamamasını sağlamaktadırlar. Basının çok büyük bir kısmı onların elindedir. Onun için halkımızın dikkatli olması ve kanamaması lazımdır.

Şimdi TİP'e karşı yöneltilen iftiraların başlıcalarını ve cevaplarını görelim:

1 — DİN: TİP'e yöneltilen iftiraların başında göya dinsiz, Allahsız olduğumuz gelmektedir. Bu büyük bir iftira ve yalandır. TİP emeğe ve emekçi halka en büyük saygıyı duyar. Bu sebepten halkımızın inançlarına karşı da aynı saygıyı besler. Hiç bir ayırım yapmadan, bütün din ve mezheplere karşı saygılıdır. TİP'in düşmanı halkı sömüren insanlardır. Dinler, mezhepler, halkın sömürülmesini istemezler ki, TİP bunlara karşısına çıksın. Asıl TİP'e bu iftiraları atanlar dinsiz ve Allahsızdır. Çünkü onlar dini sömürücülüğün bir vasıtası yapmak isterler, onlar, dini siyasete âlet ederler.

Tekrar edelim ki, TİP, hiç bir ayırım yapmadan bütün din ve mezhepler ve bütün din adamlarına karşı gerçekten ve içtenlikle saygılıdır.

2 — AİLE: TİP'e yöneltilen diğer bir iftira da, göya aileyi tanımadığımız, ırza namusa önem vermediğimiz yalandır. Bu, gerçekten, hayâsızca ve aptalca vasılmış bir iftira ve yalandır.

Bir kere, etrafınızdaki TİP'lilere bakınız. Hepsi çocuk çocuk sahibi insanlardır. Bunlar nasıl olur da, bu iftirada söylediği gibi düşünür ve hareket ederler? Kaldı ki, TİP'in bütün çabası, toplumun temel olan aileyi kuvvetlendirmektir. Çocukların eğitimi, sıhhatlerinin korunması gibi konularda devletin aileye yardımcı olmasını istememiz bunun en açık delilidir.

Aile birliğinin asıl düşmanı işsizlik, topraksızlık, yani sefalettir. Sefalet vüzdendir ki, analar babalar evlatlarını okutamazlar, bakıp besleyemezler ve onları daha küçük yaşlarında iş pazarına sürmek ve şunun bunun yanında boğaz tokluğuna çalıştırarak, ırgatlık ya da hizmetçilik yapmasına göz yummak mecburiyetinde kalırlar.

İşte Türkiye İşçi Partisi herkese iş, herkese toprak vererek ve emeğin hakkını koruyarak anayı babayı evlatlarına sahip olacak bir varlığa kavuşturacaktır. Aileye ve ırza namusa saygı göstermenin asıl yolu budur.

Bir de bize bu iftiraları atanların haline bakalın. Onların ırza - namusa saygıları var mıdır? Başkalarının küçük yavrularının okullarda okumalarını mı yoksa kendi kapıtorunda boğaz tokluğuna hizmetçilik etmelerini mi isterler? Bunları düşünelim ve hükümümüzü ona göre verelim.

3 — KOMÜNİSTLİK VE MEMLEKETİ RUSLARA SATMAK:

TİP'e yöneltilen diğer bir iftira, komünistlik ve memleketi Ruslara satmak istediğimiz yalandır. Göya TİP'liler Ruslardan para ve emir almaktadır, bütün maksatları da yurdumuzu Ruslara teslim etmektedir. Bu da haince ve aptalca yurduruluş bir yalan ve iftiradır. Biz memleketi kendi milletimizden olan ağaların, vurguncuların, sömürücülerin elinden kurtarmak için çabalyoruz. Bunun için nice zahmetlere katlanıyor, hücumlara göğüs geriyoruz. Bu böyleyken Ruslardan para almak ve memleketi onlara peşkes çekmek hainceyi nasıl yaparsız? Böyle sev olur mu? Bildiğiniz, tanınmış TİP'lilerin yaşayışlarına bir bakınız. İçlerinde havadan para alanların yaptığı gibi, hesapsız para harcayana var mıdır? Yoktur. Aksine, hepsi derece derece göçün zorluğu çeken kimselerdir.

TİP, Türkiye'nin ancak gene Türkiye'deki emekçi halk tarafından ve yalnız onlar tarafından kalkındırılacağına inanan gerçek milliyetçi bir partidir. Ne başka milletleri sömürmek ister, ne de kendisini başka milletlere sömürtür. Diğer bütün milletlerle dostça geçinmek ister. Fakat hiçbirinin, ne Rusun, ne Amerikalının, ne Çinlin, ne İngilizin ya da Almanın yani hiç bir yabancı devletin boyunduruğuna altına girmek istemez. Kat'î olarak bağımsız bir dış politikaya taraftardır.

Bu sebeptendir ki, Amerikanın bugün memleketimizde işler kurmasına ve birçok işlerimize karışmasına karşıyız. Amerikalıların girmelerini istemeziz, fakat yerine başka hiç bir milletin gelmesini istemeyiz.

Başka milletlerin topraklarında da gözümüz yoktur. Ancak bize saldırırsa harp yaparsız. O zaman da ordumuzun ve onun ardındaki milletimizin bağımsızlığını koruyacak güçte ve imanda olduğuna tam inancımız vardır.

Komünist olduğumuz iftirasına gelince: Türkiye İşçi Partisi komünist değildir. Zaten herkes bilir ki kanunlarımızın göre komünizm yasaktır. Eğer biz açık veya gizli komünist olsaydık hükümet bunu anlayıp meydana çıkaramaz mıydı? Ve meydana çıkarınca da bizim parti kurup seçimlere girmemize müsaade eder miydi?

İşte bütün bu yalan ve iftiralar, TİP'in karşısına başka türlü çıkılmadığı için yapılmaktadır ve cevapları da bunlardır.

Alimlerin, bugünkü müfredat programı ile Türk Üniversitelerinin imtihanlarını kazanamayacakları merkezindedir. Konu, Fen Lisesinin Türk elemanları arasında tartışılmış ve Dr. Tuğrul Tamer, «Ben onları imtihansız Orta Doğu Teknik Üniversitesine aldırım» diyecek çözüm yolu bulmuştur! Amerikalı proje yöneticilerinin maksadı belki de, çocuklarımızın Türk Üniversitelerine giremeyecek Amerika yolunu tutmalarınıdır. Zira Amerikada bugün çok yaygın bir usul, dünyanın

dört köşesinde milyarder harcıya rak yetiştirilen en iyi beyinleri en ucuz fiyata toplamaktır. Beyin ticareti, sömürgecilik en korkuncudur. Ve Türkiye'mizde yetkililer, Bütçe'den büyük paralar harcayarak en kabiliyetli çocuklarımızı yabancılarla peşkes çeken emperyalist programların içyüzünü anlamamakta hâlis ısrar etmektedirler. Eğer biz, Fen Lisesimizi kendimiz kuramayacaksak, yabancılar hiç bir zaman Türkiye için Fen Lisesi kurmayacaklardır.

ŞİDDETLİ

BAS

AĞRILARINA
KARŞI

GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

GRİPİN

KININLI GRİPİN

GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(Yeni Ajans - 4963)

Madenlerimiz nasıl işletiliyor ?

BİR DAMLA İLE YÜZ YIL
SÖMÜRÜLEN ÜLKE

Ekmekçi

Türkiye'nin yer altı zenginlikleri hiç de küçümsenmeyecek derecede ve memleket ihtiyacına yeterli olduğu zaman zaman ileri sürülmekte, kamu oyu bu gerçeğe inandırılmaya çalışılmaktadır. Yer altı zenginliklerinin tesbiti her şeyden önce, araştırma ve sərbüt çalışmaya gerektirmektedir. Bu da gerçekten yurt yararını düşündürmüştür. Araştırma için dış yardım, para konusu çok daha sonra gelmektedir. Türkiye krom ihracatında dünyada birinciliğe yükselmiştir. Hiç bir dış yardama ihtiyacı yoktur.

Konumuz asıl bu değildir. Konumuz, Türkiye'de varlıkları bilindiği, onu çıkaracak ve işleyecek elemanları bulunduğu halde bunlar için dışarıya döviz ödeyen Türkiye'nin durumudur. Bu konuda birkaç örnek verebiliriz:

Tuz gölünün yanı sıra, başında Tersakan ve Bolluk adlarında iki mik mik göl vardır. Bir de Burdur yakınlarında Acı Göl. Bu göllerde sodyum sülfat vardır. Sodyum sülfat, sanayide kullanılmakta, özelikle cam fabrikalarında, işe yarar. Türkiye'nin yıllık sodyum sülfat ihtiyacı da sınırlıdır 5000 ton kadardır.

Biz yerli iş adamımız, kara koca kimyager iki aydır, yıllardan beri bu işi yapmaktadırlar. Bu göllerden sodyum sülfat çıkararak, piyasaya ihtiyacı karşılamakta. Ancak bu şahıslar yıllarca hiç kredi bulamamışlar, uzun çabalardan sonra, Ticaret Odaları Birliğinin yardımı ile 240 bin lira kredi elde etmişlerdir. Bu kredi ile işlerini genişleten müteşebbis karı - koca, 1962 de 4000 ton sodyum sülfat üretip satmayı başarmışlardır.

Ancak yerli kredi bulamayan bu müteşebbisler, bir yabancı firma ile ortaklık kurmuşlardır. Sermayenin yüzde yetmiş yabancı firmadır. Yabancı firma, yabancı sermaye kanununa dayanarak izin alırken, yılda 60 bin ton üretim yapacağını da taahhüt etmiş, izni öyle almıştır. Ancak, 60 bin tonluk üretim şöyle dursun, yıllık 60 bin tonluk üretim de durmuş. Şimdi, Türkiye dışarıya sodyum sülfat için döviz ödemeye devam etmektedir.

Bu yabancı firmamızın, sodyum sülfat çıkarmaması anlamak için iki ihtimal akla gelmektedir. 1 - Ya, bu yabancı firmamızın dış pazarlarda egemenliği vardır. Türkiye'de üretim yapmamakta çıkarı vardır.

2 - Ya da, Türkiye'deki bu kaynağı elinde tutmakta bir başka çıkar görmektedir. Dışarıda başka üretim kaynakları var da, bu kaynağı sınırlı elinde tutmak istemektedir.

Amma, Türkiye döviz ödemeye devam etmektedir...

Yabancı Sermaye Kanununun bu yönden kötüye kullanıldığı, örnekler çoğaltıldığında zaman kolayca görülecektir. Yabancı sermayenin, Türkiye'nin, hiç değilse şimdiye kadar, yararına çalışmadığı iddiasında bulunanlar bir önemli noktada haklı görünmektedirler. O da yabancı firmamızın, Türkiye'deki üretimi, kendi dış menfaatlerine göre ayarladığı ve yaptığdır.

Türkiye'de, yabancı firmamızın dış pazarlarda doyup Türkiye'de de üretim yapmasına kadar beklemek zorundadır.

Yerli özel teşebbüs, memleketin ihtiyacına yakını çıkarırken, yabancı firma ile ortak olmakla, hem kendisi hem memleket evdeki bulgurdan olmuşlardır.

BORASİT DRAMI
Verceğiniz bir başka örnek, Türkiye'de bazı yabancı şirketlerin nasıl çalıştıklarını ortaya koyacaktır.

Borasit, cam, kimya sanayinde, maden izabesi sanayinde önemli her yıl gittikçe artan ve bu önem hızla yayılan bir madendir. Kullanışı her yıl yüzde on oranında artmaktadır.

1850 yıllarında bütün dünyada 10 - 12 bin ton kadar borasit kullanılırken, sanayinin gelişmesiyle birlikte bugünümüzde 1.5 milyon ton bulunmaktadır.

Borasit dünya piyasasına ilk defa 1850 - 60 yıllarında Batı'da bulunmuş ve geliştirilmiştir. «Borax Consolidated Ltd.» adında bir İngiliz firması, Türkiye'de imtiyazını almış ve işletmeye başlamıştır.

1880 yıllarına doğru, Türkiye'den ihracatta bir azalma, Güney Amerika memleketlerinden Arjantin'deki borasit işletmesinin ihracatında bir artış görülmüştür. Türkiye'deki borasit de Güney Amerika'daki borasiti de çitayan aynı İngiliz firmasıdır. Türkiye'deki üretim 12.000 tondan 6.000 tona düşerken, Arjantin'in üretimi 30 bin tona yükselmiştir. İngiliz firması Arjantin'de bir de borasit rafinerisi kurmuştur. Bu hal, 1923 yılına kadar sürmüştür.

1927 de İngiliz firması, Kuzey Amerika'da California'da da borasit madeni bulunmuş ve işletmeye başlamıştır. Firma üretimi artık bir milyon tona kadar yükseltmiş, bütün gücünü California ve Arjantin bölgesine vermiştir.

«MADEN KOVALARI.»

1950 yıllarına kadar Türkiye'deki durum devam etmiş, 1950 lerde şirket «Türkiye'deki maden rezervi bitti.» diyerek yüzüstü bırakmıştır. Köylüler, Bandırma yakınlarındaki yüz yıldır işletilen maden kuyularında kovaları, içleri maden dolu olarak bırakılıp gitmiş halde görmüşlerdir.

Yabancı firma, Türkiye'de yüz yıl kadar kaldığı halde, bu madenin bulunduğu bölgede en ufak bir arama zahmetine girmemiştir.

Ashında madencilikte en önemli şey, arama, devamlı aramadır. Şirket kendisi arama yapmadığı gibi, yerli heveslilerin yaptıkları aramaları da kösteklemiştir. Borasit cevherini bulamaz, yüz yıldır Türkiye'de bu madeni işletmiş olan firma mensuplarını bulup, «Bak bulduk, biz de bulduk» demişler, fakat firma mensupları «Bu borasit değil. Bunlar başka» diye, ellerinden imtiyazları satın almayı ihmal etmemişlerdir.

Ayrıca, yüz yıl, bu işi yapmış olanı gören yerli müteşebbisler, ekonomik olmayan bir alana para yatırarak, ellerindeki imtiyazları, işletme yapmasını bu firmaya satmışlardır. Daha doğrusu firma, bu imtiyazları elde etmiştir.

Türk yerli teşebbüsü - yine de boş durmamıştır. Yerli teşebbüs büyük mücadelelere, üretime girişiyor ve bir yandan da satış mücadelelerine girişiyor.

Aynı yabancı firma bu sefer, yerli müteşebbislerin dışarıya satmalarını önleyici hükümler buldurup koydurmanın yollarını arayıp buluyor.

NATOYA ETKİ
YAPIYORLAR

Avrupayı elinde tutan firma, Türk müteşebbislerin Doğu Bloku ülkelerine borasit satmayı denemesi üzerine çeşitli tedbirler başvuruyor ve «Kokom anlaşmasına tabidir» diyerek Doğu Bloku memleketlerine ihracatı önüyor. NATO anlaşmasına bu hükümü koyduruyorlar. Halbuki borasitten yapılmış malzemeleri kendileri Doğu Bloku ülkelerine rahatça satıyorlar. Bir başka şekilde «Sen Doğu Blokuna çelik satamazsın» diyorlar, fakat kendileri rahatça jet uçağı satabiliyorlar.

Ham madde halindeki borasit, «stratejiktir» diye Doğu Bloku ülkelerine satılmaması ve Av-

rupa pazarlarının da bu firma elinde olması üzerine yerli müteşebbislerimiz düşünüp taşınıyorlar ve kalite yüksekliği ve fiyat düşüklüğü gibi lehte sebeplerle Avrupa pazarlarında müşteriler bulmayı başarıyorlar. İhracatı ve kaliteyi arttırmak için Etibank D.P.T.'den 20 bin tonluk bir rafineri kurulumu için karar istiyor. Aynı İngiliz firması bu teşebbüsü önlemek için elinden geleni yapıyor. «Bu iş ekonomik değildir rafineri kurarsanız mahvolsunuz, şiddetli rekabete karşılayacaksınız, esasen ham madde üretiminiz 40 bin tonun üstüne çıkamaz» v.s. diyerek güvne yardımına buluyor!

Firmamızın ham madde artık bitmiştir dediği 1962 yılında Türkiye dışarıya 65 bin ton ihracat yapmıştır. 1963 de bu 95 bin tonu, 1964 de 126 bin tonu bulmuştur. İhracatın 1965 de 150 bin tonu geçeceği sanılmaktadır. Bu arada yapılan çalışmalar Türkiye'nin borasit rezervlerinin 150 milyon tonun üstünde olduğunu göstermiştir.

Aynı yabancı firma, halen Türkiye'de ve yabancı sermaye kanunundan yararlanarak Türkiye'de imtiyazlar almış durumdadır. Bu firmaya imtiyaz veriler, firmamızın şimdiye kadar ki tutumunu zerre kadar göz önünde bulundurmamışlardır.

★

Verdiğimiz örnekler, yabancı firmaların nasıl tekeli bir anlayışla hareket ettiklerini belirtmektedir.

Yabancı firma borasit konusunda ilk zamanlığı Türkiye'de yaptığı, yüz yıldır fazla zamandır bu yurtdan madenlerini -kendisi ifade ile- tükettiği halde, bu memleketi karşı ne kadar gaddar düşüncede olduğunu da isbat etmektedir.

Yabancı sermayenin Türkiye'de ters işleyiş, maden alanında çalışıp Türk yerli müteşebbislerini her zaman güç durumlarında bırakmıştır. Maden cevherlerinin dış piyasada satışında, müteşebbisler şiddetli rekabete karşılamaktadırlar. Aynı işi yapan yerli firmalarla yabancı firmalar eşit şartlar altında çalışmamaktadırlar. Yabancı sermaye ihracatını, yaptığı ve harice transfer ettiği kârın bir kısmını sistem olarak almayı verebilmekte, yerli müteşebbis ise bu olanı başaramamaktadır. Buna karşı yerli müteşebbisin tek çıkar yolu fiyat indirmektir. Ashında ilk fiyat indiren yabancı firma olduğu halde yerli müteşebbisin fiyat düşürmesi karşısında iddialarını çeşitli yollarla Türk kamu oyna yaymaktadır. Rekabetin içinde yerli ve yabancı firmalar arasında bu şekilde devamı, mallarımızın fiyatlarının devamlı şekilde düşmesine yol açmakta, ihracat miktarı arttığı halde, memleket geliri azalmaktadır. Nitekim 1959 da 42 dolar olan borasit, bugün 25 dolara satılmaktadır. O günden bu güne borasitten yapılan malların fiyatları devamlı şekilde düşürülmüştür. Memleket zararına olan bu durum, pek az yetkilinin ve aydınlarının dikkatini çekmektedir. Yabancı firmaların göze görünmeden elde ettikleri tekel, yabancı sermaye kanununun açık kaplarından başkası değildir.

ÖZEL TEŞEBBÜS, FAKAT HANGİSİ
Türkiye'de «devletçilik mi, özel teşebbüs mü?» tartışmaları yapılırken, yerli özel teşebbüsle yabancı özel teşebbüsü karıştırmamak gerekir. Yabancı özel teşebbüs, başı boş ve sömürücü emellerle bir memleketi geldiği zaman bizde yaptığından daha kö-

HARBİYELİLER
AFFEDİLMELİDİR

Uğur Mumcu

Yüksek Adalet Divanı tarafından ölüme çarptırılan büyük iktidarın «aşına yüzleri» i, bugün özgürlüklerine kavuşmuşlar ve bir ihlâli havasına soktukları topluma yeniden «demokratik havalılığı» ne başlamışlardır. Böylece İddia ederler ki, «geçmiş yaraları» sarılmıştır. Ama sadece yabancılarla ortaklaşa yürütülen bir yaşma devrinin mensupları için. Ya ihlâlin sosyolojik ve tiyresinin hapishane köşelerine yolladığı Harbokulu öğrencileri? Onlar da geçmişin yaraları değil miydi? 1965 seçimleri tek alması mahkûmu olmayan bir Türkiye olarak zirket mensuplarına Nobel ödülü verecek kadar icatlarla dolu demokrasimizi tedeler miydi?

Mesele birara Meclisin ilgili komisyonunda ele alınmış. Siyasi şöretini ortuya sövmekle sağlanan bir milletvekili Komisyon Sözcüsü olarak «Harbiyelilerin affedileceği» müddetini vermişti. Ne var ki af konusu, hâlâ o komisyonun tozlu dosyalarında uyur durur. O günden bu yana Hükümetimiz koskoca petrol meselesinde görüşülmüş olmasın itiraf etti ama bu sayın Komisyon Sözcüsü saka yaptığını henüz bildirmemiştir. Gerçek şudur ki Harbiyeliler bir kez daha istisnalarla alav edilerek aldatılmak istenmektedir.

Harbiyeliler affedilmemelidir çünkü arkalarında ne müteber İy adamları ne geçmiş devrin mirasını İkinci Demokratik Partil ne de Menderes müteşebbislerinin vatanseverleri carraf carraf gazeteler vardır.

Affedilmeleri Türkiye'nin en önemli meselesi haline getirilenlerden bir kısmı bugün iş arıtığı kalleleri ile İkinci Demokratik Partisine akıllıca ederken, pırl pırl gıcıklar bir gecelik vanş İktidarı cezasını hapishanede çekmektedirler. Af sadece müteşebbislerin huzur sadece müteşebbislerin Atatürkçülüğünden kimsenin şüphe edemeyeceği Harbiyeliler ile müteşebbislerin umurunda değildir. Sac ve cezanın bu kadar genişletilmesi demokrasinin Cumhuriyet tarihinde pek çok olumsuzluğa sebep olur.

Ne olur az gelişmiş İhtilâli ortamın yarattığı olumsuz koşullar, cezai kopuların Harbokulu öğrencilerinin üzerine kapatılmaydı. Ne olur bir kaç dolar uğruna yabancıların her ihtisale evet diyen bir devrin politikacılarının hak olarak sunulan af Harbiyelilerden esirtilmeseydi. Osa affedilecek ne onları bekleyen müteşebbis servetleri, ne banka idare meclis üvelikleri, ne de hapishane hatıralarına yüzükler veren patron gazetecileri vardı. Sadece geçmiş unutup, kendi müteşebbis havalıların vatansever karmaya çalışacaklardı.

Bir toplumdaki bir kısım insanlara hak diye dağıtılan yetki diğerlerinden esirtilince mülkün emeli olan adalete ancak küçük siyasal oyunların harcı olur...

Af, huzur, demokrasi... Kaldırın lütfen bu plâğı, çok dindedik. Demokratik politikacılar, memleketin kaderiyle kumar oynarken, Harbokulu öğrencilerinin davasına sahip çıkan olmayacak mı?

İhtisâli yapamazdı.

Türkiye'nin borasit işleme konusunda bir rafineri kurmaya kararlı olduğunu anlayan yabancı firma, bunu önlemek maksadıyla, 1950 yılında kapatıldığı ocakları yakınında yılda onbeş bin ton kapasiteli bir asitborik fabrikası kurmak için yabancı sermayeyi teşvik karınundan yararlanarak izin almış, bu izin kendisine verildiği halde, fabrikayı hâlâ kurmamıştır.

Demek ki, firma «burada borasit bitti» diye doğruyu söylememişti. Rezervler bitmemiştir. Uzun yıllar 3000 tonla işlettiği bu ocaklara gelip, onbeş bin ton kapasiteli borasit işleyecektir. Yahu Türkiye'nin o yıllarda rafineri kurmasını önlemek istemiş, doğrusunu söylemek gerekirse burada da başarı göstermiştir.

Şimdi Rafineri tesislerini, firmamızın kurmadığı yerin yakınında Bandırma'da Etibank kurmaktadır. Rafineri tesisleri 60 milyon liraya çıkacak ve 1966 sonunda bitirecektir. Tesisler Polonya mühendisler tarafından yapılmaktadır. Tesislerin mukavelesi 1963 yılında yapıldığı halde, çeşitli karışmalarla -müdahalelerle- kuruluşu geciktirilmiştir.

Bu olaylar, 624 sayılı yabancı sermaye kanununun açık kaplarını göstermektedir. İhracat yapılmayan alanlarda bu o kadar açık belli değildir. Bizim de müteşebbislerimiz arıp, üretimimiz çoğaldıkça bir gün Türkiye'den yalnız yabancıların ihracatı yapabildiklerini göreceğiz. Türk yerli müteşebbisleri dışarıya kârını transfer etmediği için satışını sabit fiyatlarla yapmak zorundadır. Boraks satışında ve Şöbriçinde Türkiye'de çalışan yabancı ihracatçının parolası şu idi.

«Biz Türk firmamızdan. Etibanktan bir dolar aşağı vereceğiz.»

Türkiye'de, devlet teşebbüsü olan Etibank, çeşitli etkilere karşı, çalışmalarında yerli özel teşebbüsü ortak etmektedir. Bu madencilikte özel teşebbüsün gelişmesine de geniş ölçüde yaramaktadır.

BİR «DAMLA»

Borasit konusunda, yüz yıllık sömürülme ve kavga ashında bir damla'nın öyküsüdür. Türkler uzun zaman, bu damlayı bulmaktan yoksun kalmışlardır. Bu damlaya İngilizler «kız» demektedirler. Bu damlayı borasit cevherine damlattığımız zaman, cevher her neye mavi renge boyanmaktadır. Etibank ve Şöbriç yerli müteşebbisler, bu damlayı bulmakta, Etibank uzmanları damlayı kendileri yapabilmekte idirler.

Ancak yabancı firma, bir damla ile Türkiye'yi yüz yıl sömürdü, bu alanda da geride kalmaması yol açmıştır. Bir mesele daha var.

Şirketler, «tükeme payı» adı altında bir sistemi de Türkiye'ye getirmişlerdir. Maden çıkarıp tükendikçe, tükenen kısmın vergisini «tükeme payı» diye vermektedirler.

Gerçekten ise, şirket bir şey kaybetmemekte, tükenen Türkiye'nin madenleri olmaktadır. Devlet ashında, madeni tüketedenden bir şey almaz.

Türkiye dışında komşularımız da bile, genel kural, devlet her bulunan maden için ayrı bir anlaşma yapmaktadır. Yabancı şirketler aldıkları her hisse ve madenle bir çeşit ortaklıklar. Şili bakır işletmelerinde, devletin aldığı verginin tutarı bazı hallerde yüzde 87.5 a kadar çıkar. Bizde ise, yalnız kurumlar vergisi alınmaktadır. Firma yatırım da yaparsa bunu vergiden düşüp, bir şey verecek veriyor devlete Yok. «tükeme payına» «avın» de de mi, «canınız soğ olsun.» demekten başka söz kalmıyor gözü müzli açınca kadar.

kü, Hyatro türlerinde örnek bulamayacağımız için, bu türler üstünde çalışan yazar ne yapacaktır? Kanımca, Mercimek Ahmet, Evliya Çelebi ve bazı tarihçilerimizdeki deyiş (üslûp) özellikleri günümüz yazarlarına bir ölçüde yararlı bir kaynak olabilir. Örneğin genç kuşağın yazarlarından Orhan Duru'nun bugünkü tatlı deyişinde bu yazarlarımızın açık etkilerini görüyoruz. Ama bu yazar onlara öykünürken bile kur bir kopayca olmaktan kurtulmuştur. Onun öykülerini Fransızcaya çevirecek olsak, bu dilin okuyucusu onlarda, bir Rabelais'in, bir Jarry'nin etkisini göreceklerdir. Giderek, taşaları ne derli ayrı olursa olsun, Orhan Duru ile örneğin bir Raymond Queneau, bir Boris Vian'ın yazdıkları arasında da bir bakışım kurulabilir. Oysa, yakından biliyorum ki, Duru bu öykülerini yazarken, ne Rabelais'yi ne Jarry'yi tanıyordu. Çağdaş Queneau ile Vian'ın adlarını bile duymamıştı. Peki, kendi ulusunun geçmişteki değerlerinden yola çıkıp, hiç tanımadığı yabancı yazarlarla ortak noktalara sahip olması nasıl açıklanabilir? İşte cevaplandırılması gereken bir soru. Bu sorunun cevabı araştırılırken yapılacak noktalar, hiç şüphesiz bu Ulusal Kültür - Evrensel Kültür ilişkileri üstünde de aydınlatıcı olacaktır.

Oyle sanıyorum ki buraya değin, yüzye de olsa, ilk üç sorunuzu cevaplamış oldum. I. bölümün son sorusuna gelince... Ulusal kültürün oluşumu koşullarının başında, sosyal farklılaşmanın var olması gerekmektedir diyeceğim. Giderek, bu farklılaşmayı ulusal uygarlık (bu sözcüğü kültürle eş anlamlı kullanıyorum) doğru orantılı olduğunu ileri süreceğim. Türk Kültürünün neden köklü, bugünü aydınlatan derin bir kültür olmasının nedenlerini de, Osmanlı toplumunun durum, sınıflar arası farklılaşmayı, önleyen yapısında gördüğümü yukarıda andığım yazımda açıklamaya çalışmışım. Bugün, bu sınıflar arası farklılaşma, toplumumuzda ekonomik etkenler dolayısıyla hızla gelişmektedir. Yalnız, bu köksüz sınıfların sürdürülmesinden nasıl bir kültüre doğacaktır, bu kültürün nitelikleri şimdiden kestirmek güçtür.

2 Kültürümüzü geliştirmemiz, Batı kültürüne yapacağımız katkı oranında gerçekleşebilir. Başka bir deyişle, ekonomi alanında olduğu gibi, kültür alanında da tüketimden üretimliğe geçmemiz kaçınılmazdır. Kendi kendimiz olmanın tek koşulu budur. Bunu sağlayıcı etmenlerden en başta geleni de yöntemli bir eğitim politikasıdır.

a) Kültür alanında, zararlı-yararlı şeklinde hiçbir ayırma yapmıyorum. Böylesi bir ayırmanın, eninde sonunda her toplumu bir durukluğa, bir fanatizme götürmeceğine inanıyorum. Bu konuda elimizde yeterince örnek var: Stalin Rusyası ve bugünkü Çin. Bu sonuncu ülkede, bugün, Batı düşüncesinin yalnız Marxçı kolu alınmakta, diğer felsefe akımlarının önemli kökünden yadsınmaktadır. Giderek Çin, kendi bızlerce yitmiş kültürünün bile büyük bir yanını atmaktadır. Sanat alanında, örneğin Balzac romanları bu devrimci ülke için, «can çekismekte olan kapitalist düzenin kurtarılması (?) için bir çabadan» başka bir şey değildir. Shakespeare'ini ise, «bugünkü Çin'e gelse yazdıklarından utanması gerekmektedir.» Bach ve Beethoven'ın müziği de bugünün devrimci insan için bir değer taşımamaktadır. Bu bağnaz düşüncenin, savunduğu devrimci ülkelerle çelişme içinde olduğunu inandığı burda niçin saklıyayım? Bu bağnazlık ne yazık ki yalnız Çin'de, yalnız Rusya'da değildir. Her ne kadar düşünce özgürlüğü konusunda Doğu ile Batı arasında büyük ayrımlar varsa da, «özgür» Batı ülkelerinde de «zararlı» bulunup yasaklanan yazarların, düşünürlerin bulunduğu unutmamalıyız. Gelmiş geçmiş yazarların, düşünürlerin en özgür düşünceli saydığımız Marquis de Sade'nin kitaplarından bir çoğu bugünkü Fransa'da yasaklanmıştır. Büyük Amerikan psikologu Havlock Ellis'in kitaplarının gene aynı Fran-

sa'da yayınlamasının yasaklanması da yeni bir olaydır. Oyle görüyoruz ki, yararlılık-zararlılık konusu, Batı'nın kendi içinden çıkan yazarlarına, düşünürlerine de uygulanan bir ölçü oluyor. Ama bir kez daha tekrarlamak isterim: Her sanat, her düşünce yapıtı, gerçekliği (authenticité) ölçüsünde yararlıdır; zararlı olan böylesi bir ayırmanın yapılması, şu ya da bu ülkede yasaklanmalıdır.

«Bir uçtan Bir uca» Muzaffer Buyrukçu

Yıllardır çeşitli yollarla uyutmuş milyonlarca Türk insanına kendisini kimlerin nasıl uyuttuğunu, nasıl sömürdüğünü, hangi kombinasyonlarla geri bırakıldığını, bütün baskılara, haklarda açılan altmış dâvaya karşı büyük bir cesaretle anlatan değerli ve savaşçı yazar Çetin Altan'ın yurt dışında yaptığı gezileri (Bir Uçtan Bir Uca) adlı kitapta toplanarak Dönem Yayınları arasında yayınlandı.

Ben gezi yazılarını pek sevmem. Çünkü şimdiki dek okuduklarımız o memleketler hakkında bildiklerime yeni bir şey eklememiştir ve her okuyuşumda da —bu böyle yazılmaz. Hani halkın nasıl yaşadığı? Hani ekonomik durumu — demisimdir. Ama Çetin Altan'ın kitabını okurken hiçbir itirazım olmadı, aksine çok sevdim, hattâ birçok arkadaşım —okumadınızsa hemen okuyun Bir Uçtan Bir Uca'yı— dedim. Çünkü İsrail'i, İsveç'i, İran'ı, Afganistan'ı, Romanya'yı, bu ülkelere gönül eğlen dirneğe giden ve iş olsun diye suluboyalı bir takım manzaralar çizmekle yetinen burjuva yazarları değil, bakmasını, görmesini bilen sosyalist bir yazar anlatıyordu. Bence sosyalist yazar, ayakları yere değer gerçeklere hangi açıdan bakacağını çok iyi bilen ve gördüğü her şeyi değerlendiren ve sunan yazardır. Her olay, her gerçek kendi yasalarıyla, insan yaşamındaki yerleriyle belirtilir. Onun gözleri burjuva yazarların gözleri gibi kendi katının çakarlarıyla buğulu, masallarını ve efsanelerin zarflarıyla örtülü değildir.

Çetin Altan, yüzyıllardan beri göçebe olarak şu ya da bu milletin egemenliği altında yaşayan Yahudilerin kum çöllerine nasıl yerleştiklerini ve çölleri nasıl bereketli bir toprak haline getirdiklerini çok canlı bir dille anlatmaktadır. En gerici yobazdan en bilinci aydına kadar bütün topluluğu saat gibi çalışır bir sisteme bir arada yaşatan İsrail'iler, kanlarına girilen milyonlarca arkadaşının öcünü, dev gibi bir ekonomi kurarak ve dünya pazarlarını ellerinde tutan kapitalistlerin karşısına güçlü bir devlet kimliğiyle çıkararak almak istemektedirler. Ama İsrail bu dev yürüyüşünü —kaynaşmış bir kitle olarak— sürdürürken kendisini yutmak için fırsat kollayan düşmanlarından silâh yönünden de güçlü olmak zorundadır.

Çetin Altan, İsrail'i şu paragrafta özetlemektedir.

«...Üzerinde mumların yandığı alçak masalar, tahta iskemleler, peyke ve puf biçiminde meşin minderler... Yüzünüze vuran içki li yerlere has sıcaklıkla birlikte bir akordeon sesinin çağırması iç-

ne düşünüyorsunuz. Masaların etrafında diz dize toplanmış kadın erkekli İsrail çocukları hep bir ağızdan şarkı söylüyorlar. Bir tarafta oyuklu mermer kaskatları hatırlatan, insan boyunda, duvara yaslanmış mumdan bir kaysa... Kimbilir kaç masanın mumu buraya dikile dikile yükselmiş bir kaysa; tepesinde gene müşterilerin oturdukları son mumlar yansıyor. Donmuş göz yaşları halinde mum damlaları... Bakış meyhanesinin bu mumdan âbidesinde gelip geçmiş kaç kişinin gönül izi var... Eriyip birbirine karışarak bir selâle beykeli gibi anlaşılan bu mumdan âbidede İsrail'in oluşunu seyrediyor gibisiniz.

Ve akordeon çalıyor. Ve şarkılar söylüyor İsrail'in çocukları.» Elbet şarkı söyleyecek İsrail çocukları, çünkü varoluşlarının en büyük sevinçlerini yaşıyorlar.

2 Ben İsveç'i her yönden özgürlüğe kavuşmuş, kendi kendini yönetme ilincine ermiş sarışın bir kadın olarak düşünürüm. Ve İsveç, Danimarka, Hollanda, Fransa, Almanya denince cinsel bunalmalar, cinsel baskılar altında ezilmiş Türk erkekleri hep bir kadem düşünür. Çünkü onun çözülmemiş en önemli sorunudur bu. Cinsel sorunları aydınlığa çıkmamış bir memleketin öteki sorunlarını kolayca çözebilecek anahtar bulabileceğini sanıyorum. Ama o kadının yaşadığı ülkede insanlar arı gibi çalışmaktadır. Birbirlerini soymayı, birbirlerini köleleştirmeyi değil yüceltmeyi ve refah içinde yaşamayı düşünmektedirler. Orada bir maden işçisi ayda onbin lira alır, orada işçiler her alanda eşittirler, yarım ne olacağı diye bir korkulan yoktur, hayatları garanti altına alınmıştır.

Çetin Altan, yönetimiyle, partilerle, ekonomisiyle, refah kaynakları ve uygarlığıyla en küçük ayrıntısına kadar gözler önüne serdiği İsveç yazısını şöyle bitirmektedir. «İsveç... Onümde Kadıköy Köprü vapur tarifnamesine benzer kartondan küçük bir karné duruyor. Bütün İsveç'in hesapları bu karnenin içinde. Nüfus, iş piyasası, fiyatlar ve yevmiyeler, işlerin sektörlerine göre takvimi, bütçe, dış ticaret, vergi hesapları, İktisadi müesseselerin gelirleri. Hepsi hepsi içinde.

Türkiye'nin bu gerçek iskeletini böyle bir karneye sığdırıp peynir ekmeğe dağıtır gibi önümüze gelene dağıtabiliyor muyuz? İşte biz de o zaman çağımıza layık bir memleket olduk demektir.» Bütün bunlar doğru gözler ama kadastrosu bile yapılmamış bir memlekette bu hesaplı —kitaplı yaşayışın bir etkisi olur mu?

3 İsrail İsveç yazılarını okurken içimi saran, hattâ beni o toplumların birer mutlu bireyi olarak gösteren aydınlığım İran'a gelince yok oldu. Her yazım kararı, boğulur gibi oldum.

Yurdumuzdan sık sık koyun sürükleri kaçırılan İran, milyonlarca rükusu yaşadığı bir acayip ülkedir. Bu ülkeyi saray adamları, sarayın buyruğundaki tepeden tırnağa silâhli bir ordu ve ordu kadar büyük ve güçlü bir örgüt olan polis, saraydaki en büyük koltoğta oturanla işbirliği yapan İngilizler, Amerikalılar yönetiyordu. Milyonlarca insan açtı, sefildi, okuma yazma bilmiyordu, oturacak bir kulübeli yoktu. İkkel koşullar içinde doğup büyüyorlar, saraydan çıkarılan yasalar çerçevesinde ve bir köle kimliğiyle yaşıyorlar, saraydakilerin küpelerini altınlarla dolduruyorlar ama ayaklarına bir ayakkabı alamadılar, bir kitap okuyamadılar, diledikleri gibi karınlarını doyuramadılar ölüp gidiyorlardı. İkkel koşullardan bütün çabalarına karşın sınırlanıyorlardı, sınırlamak isteyenler; sadece varlıklarının çıkarlarına saldıracakları cezalandırmak için yapılmış hapisanelere atılıyor. İranlı, İranda insan olarak yoktu. Onu —insan— yapmak isteyen kâbramanların çoğu öldürülmüş, çoğu sürgün edilmişti. Büyük halk kahramanı Musaddık sefil İranlı'nın refahını yükseltmek için saraya ve çevresindekilere milyonlar akıtan petrolleri devleteştirmek isteyen yabancı şirketlerin plâncıları ile iktidardan uzaklaştırılmıştı. Partiler, halk yararına bir yönetim isteyen gazeteler kapatılmıştı.

Çetin Altan, geçtiği her yerde korkudan ve sefaletten asliyetini kaybetmiş mahlûklarla karşılaşyordu. Onlar insan değildi, onlar ellerini uzatan dilencilerdi, hursuzlardı, kölelerdi, çaputların ve pisliklerin içinde ömürlerini çürüten sürüngelemlerdi ve Çetin Altan öfkeyle şöyle diyordu. «Oysa asil mesele taban sefalet olan büyük bir piramidin tepesine ışıklı bir şehirle, bir avuç zenginlik oturtmak değil, her yönü az çok birbirine eşit, sağlam bir kutu gibi bir küp yaratabilmektir. Piramid gibi memleketlerin tepesindeki şehirler, kutu gibi memleketlerin şehirlerine nisbetle daha parlak görülebilir. Ancak birincilerde zıveden on kilometre ayrıldınız mı, simsiyah bir sefaletle karşılaşacaksınız.» Gene bu yazının biraz aşağısında şöyle diyordu Çetin Altan, «Doğulu idareciler için bu çesit bir azınlık lüksü yaratmak bir başarı sayılıyor. Batılı idareciler için ise günümüzde ayıp sayılan bir şey bu...»

«Doğu memleketleri ve piramidin tepesindeki bir avuç şatafatı çıplak ayakla taşımaya devam ediyor.»

4 «Atlardan birinin üzerinde renkli bezlere sarılıp sarmalanarak dümdüz uzatılmış bir ölü vardı.»

İran topraklarının yarısından fazlasına sahip olan şah ve adamları, çocuklarını doğum günlerini —İran halkının— büyük bayramları olarak ilan ediyor, Hazer kıyılarındaki yazlıklarında dinleniyor, İsviçer Alplerinde kayak kayıyor, uçak kullanıyor ve sık sık Roma'ya gidip bankerlerle konuşmaları yapıyorlardı... ve buyruğundaki köleler ordusunun yaşantısından gerçek parçalar veren Çetin Altan'ın İran'a girmesini yasaklıyorlardı.

«Afganistan'ı anlatmak kolay değil; fikranın fikarısı bir memleket burası. Temiz pak giyimli kimse yok gibi... Kimi görsen üstü başı dökülüyor, üstelik de pislik içinde.» Çetin Altan'ın Afganistandayken yazıp yayınlamadığı yazıdan bir parça alıyorum. «Afgan çocuk, beş kuyruklu tel kamçının altında, yalınayak başı kabak aç ve sefil büyüyor. Avrupa'nın çocuk nükteler yaparak, piyesler oynatarak, yabancı diller konuşarak ve en kuvvetli gıdaları alarak... İkisi de dünyaya bir defalık gelen insan yavruları... Biri gerçekten insan gibi yaşayacak, öteki hayvan gibi de yaşayacaktır.» Ve birincisi ikincisinin madde değilse bile, manevî efendisiz olacak... Tâ ki, ikincisi de insanlığın ne olduğunu anlayacak kadar uyanırsa ve mânen de maddeten de sürünmekten kurtulsun. Ama kim uyandıracak onu? Bugün Asya bu sorunun cevabını bulma peşinde...»

5 Şimdiki değin bir Romanya, bir Bulgaristan, bir Rusya anlatılmamıştır. Memleketimizde —elçilikleri bulunan ve Türk iş adamlarının ticari ilişkiler kurdukları ve epey de yararlandıkları bu memleketler, gene bu iş adamlarının temsilcilerinin yönetiminde Türk halkından, Türk aydınlarından uzak tutulmuştur. Sadece karşı propaganda yapılmıştır. Batılı dediğimiz yabancıların Türkiye'deki organları aracılığıyla uydurma tefrikalar düzümüştür. Oraları birer cehennem olarak gösterilmiştir. Özgürlük yok, ahlak yok demmiştir, ahlaktan sürünüyorlar demmiştir. Ama son yıllarda gelişen sosyal olaylar ve sosyal olayların düşünen kafalarda yarattığı büyük aydınlık, bütün milletlerle, dünyayla olan ilişkilerimizin iyiyüzünü teker teker ortaya koymayı başarmıştır. Çetin Altan sosyalizmi kurma çabası içinde olan Romanya'ya anlatırken şöyle diyor: «En iyi paraylı mühendisler ahiyormuş. Dört beş bin lira geçi yormuş ellerine... Çalışmayan kadın hemen hemen yok gibi... Çalışmak mecburi değil ama iktisadi şartlar için, çalışmazsan rahat yaşayamıyorsun. Bunun yanında en önemli taraf ıssız yok Roman-ya'da. İş isteyen herkese derhal iş veriyorlar. Asgari ücret altı yüz, yedi yüz liradan başlıyor.»

«Burada insanlar arasında bir eşitsizlik, bir sosyal adaletsizlik görüyor musunuz? Her insan istediği seviyeye çalışarak ulaşmak hakkına ve şartlarına sahip değil mi? Bir işçi isterse çalışarak mühendis, profesör, politikacı olamaz mı? Yollar açık değil mi? Şartlar müsait değil mi?»

«Doğrusu müsaite demistim. Özgürlüğü konuşma açısından değil de, iktisadi seviye açısından almak ilk defa karşına çıkıyordu. Bunları buradaki dostlarıma anlattığım zaman aralarında: — Tenkid ederek fakir yaşamak, ağzını açmadan daha iyi yaşamaktan yeğdir, dediler. — Nereden biliyorsunuz, dedim. Çünkü bunu söyleyenlerin kendileri fakir değildiler.»

Buradaki koşullar işçiyi ancak işçi olarak bırakır. Bir adım öteye götürmez. O geçimini sağlayamayan, çocuklarını okutamayan, hastane kapılarında kovulan ve bir takım ciğeri beş para etmezlerin karşısında boynu bükük durup onun - İktisadiyetiyle - yetinen, şehir dışlarındaki çukurlarda pislik içinde yaşayanlar. Ve (tenkid ederek fakir yaşamak ağzını açmadan daha iyi yaşamaktan yeğdir) diyenlerin işlerine geliyor bu durum. İşsizler olacak, soygunlar, hürsuzluklar olacak, emayetler ilenecek ve onların saltanatını sürdüren bir dolap beygiri kimliğinden kurtulamayacaklardır.

Ama artık her şey onların istojinin tam tersine gelişiyor Türkiye'de ve onlar kadar insan olduklarını ispatlayınca kadar da devam edecektir.

6 Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmaza bir kurtuluş yolu aramakla kafalarını yoranlar; şimdiki yedek rezervine rastlanmayan ve bence - gezi edebiyatının - en güçlü yapıtlarından biri olarak kalacak olan (Bir Uçtan Bir Uca) adlı kitabını hemen okumalıdır.

Bana bu kitabıyla pek çok gerçeği gösteren Çetin Altan'a teşekkür ederim.

Bir Uçtan Bir Uca: Çetin Altan, Dönem Yayınları, Fiyat: 5 lira.

AYIPTIR

Türk okurlarının Nâzım Hikmet'in kitaplarına gösterdikleri geniş ilginin işi sonunda bu noktaya getireceği belliydi. Bugün bir Nâzım Hikmet ticaretinin tam ortasına düşmüş bulunuyoruz. Kitap fiyatlarının konusunda aşağı yukarı bütün kitapçıların uyuşuklukları ölçüler var. Kimi kitapçılar (Varlık Yayınevi gibi) özel çabaları bu ölçülerin altına düşen fiyatları da uyguluyorlar. Ama Nâzım Hikmet'in kitaplarına gelene kadar böylesine fiyat yükseltme özlemine rastlanmamıştı. «Kaça olsa ahrlar» zihniyetiyle ticari hesapların içine gömülenlerin iyi niyetinden söz açmak güçtür. Okurların gerçik ahiyorlar bugün o kitapları, ama yayıncıları için de her shilde iyi şeyler düşünmüyorlar.

Nâzım Hikmet imzasıyla piyasaya sürülen «Kan Konuşmaz» adlı roman ise bütün ölçülerin ötesinde bir utanmazlığa ulaştı. Bir kere bu kitap Nâzım Hikmet'in kendi imzasıyla yazdığı bir roman değil. Orhan Selim takma adıyla bir gazetede tefrika edilmiş. Pınar Yayınevi de bu tefrikayı ele geçirmiş... Peki, kîmden izin almışlar yayımlamak için? Nâzım Hikmet'in kendi adıyla yayımlamak istemediği (çünkü o zaman cezevinde değildi, takma ad kullanmasını başka bir nedeni olamaz) bir romanı, onun adıyla yayımlamak yetkisini nasıl kendilerinde görebilmişler?

Nâzım Hikmet'in varislerini temsil eden kimselerin artık bu işe bir son vermeleri, ciddi anlaşmalara girmeleri, kendilerine sormadan yayını yapanlara engel olmaları zamanı gelmiştir kanısındayız.

Istanbul kıyıları çoktan kaybedildi. İstanbul halkı, denize girmek için saatlerce yol gitmek ve bir sürü para harcamak zorunda. İstanbul kıyıların ancak yirmi- de biri denize girmek için halka açık! Önce saray mensupları kıyılara diktikleri köşkler ve yalılarla sahilleri kapatmaya başlamışlar, sonra hızla zenginleşen mutlu azınlık, kıyılara el koymuştur. Korkunç bir spekülasyon ve kıyı arazisinin parsel- lenmesi hızla devam etmektedir. Hatta İstanbul'un çok uzaklarında Bayramoğlu gibi özel mahalleler kurularak, sahil, halkın yararlanmasına kapanmaktadır. Kumburgaz'da da durum farklı değildir. Yüz- binlerce İstanbullu, ancak yüksek para- lar ödemek suretiyle birkaç plajda denize girebilir. Yani İstanbul kıyıların çok az bir kısmı halka açıktır. Fakat bu yerler dahi paralı olduğu için herkese açık değil- dir. Gerisini mutlu azınlık kapatmıştır.

Bu yüzden durumu az çok elverişli o- lan İstanbullular, denize girebilmek için Ayvalık, Marmaris, Alanya gibi yerlere git- mektedirler. Ne var ki buralarda da şimdi artan bir hızla kıyı yağmacılığı başlamış- tir. Şahıslar ve emlak firmaları, sahilleri kapatmaktadır. İşin daha tehlikelisi, turizm aldatmacısıyla yabancılar özellikle Alman firmaları, sahillerimize el koymak için tertiplere girişmişlerdir. İspanya'da başanlı işler çevirdiği anlaşılan «Moos- Gruppe» adı altında çalışan bir Alman fir- ması, Türkiye'nin güney sahillerinde yatırı- mrlara girişmek üzere çalışmalar yap- maktadır. Yabancı petrol şirketleri, kur- dukları yerli paravan şirketler yoluyla, tu- ristlik tesisler kurma gereğiyle, kıyıları halka kapatmaya başlamışlardır. Mobil'in ekonomik egemenliği altındaki Aydın Bo- lak'ın petrol şirketi bile, Mersin civarın- da bir koyu kapatmıştır. Yabancıların, kı- yılarımızla ilgilendiğini gören Transtürk gibi bazı ithalatıhracat firmalarının sa- hipleri dahi, sahil kapatma teşebbüsleri- ne girişmişlerdir.

Şimdilik yabancıların, Türk kıyıları doğrudan doğruya satın alması mümkün değildir. Ama yerli paravan şirketlerle bu işi yapmak mümkündür. Nitekim sahille- rimizde depolama tesisleri kurmak isteyen yabancı petrol şirketleri, uydurma yerli şirketler kurarak bunu gerçekleştirmişler- dir. Fakat bu kadar, sahillerimizi kor- kunç bir spekülasyon konusu yapma pe- sindeki büyük milletlerarası emlak firma- larını tatmine yeterli değildir. Bu firma- lar, sahillerimizin 50 ilâ 100 yıl süre ile kiralanmasını dahi yetersiz bulmaktadır. Zira kıyı arazisinin mülkiyetini elleri- ne geçirdikleri takdirde sahilleri tam bir ticaret konusu yapacaklar, parselledikleri araziye ona buna satarak milyonlar vura- caklardır. Türkiye'de de sözde turizmi teş- vik gereğiyle, kıyı arazisinin yabancı- lara satılmasını plânlayan yetkililer mev- cuttur. Bu yabancı avukatı yetkililer, ge- rekli mevzuat değişikliğini sağlayabilmek için, çeşitli dalavereler çevirmektedirler.

PROF. BAADÉ'NİN HESAPLARI

Ne yazık ki Türkiye'de turizmin geli- tirilmesi konusunda göz kamaştırıcı bir rapor hazırlayan Prof. Baadé de, Türkiye ve Yunanistan'ın sahillerini İspanya gibi, yabancı emlak firmalarının spekülasyonu- na açılmasını istemekte, yetkilileri bu yol- da zorlamaktadır. Prof. Baadé, 7 Mayıs 1965 tarihli Die Zeit gazetesine yazdığı bir makalede, görüşlerini şöyle açıklamaktadı- r: «İspanya Hükümeti, yalnız sahillerin- de ev yapmak isteyen yabancı kişilere de- ğil, aynı zamanda büyük yabancı firma- ların geniş arazi alımlarına da izin ver- miştir. Bir Alman firması bu sayede bü- yük kazançlar sağlamıştır. Firma, kazanç- larını İspanya dışına çıkarmaya başlayın- ca, İspanyol Hükümeti, kısıtlayıcı karar- lar almak zorunda kalmıştır. Fakat yine de yabancı firmaların 20 hektara kadar arazi almasına izin verilecek ölçüde cöm- mert davranılmaktadır.

Yunanistan'da özel toprakların, özel yabancı kişilere satışı her ne kadar kâğıt üzerinde serbest ise de, yetkililerin satış- ları güçlük çıkararak önledikleri anlaşıl- maktadır. Kilise malları, satış serbestliği- ne bir istisnadır. Kilisenin büyük çapta mal satması ise prensip olarak yasaktır. Devlet topraklarına gelince, bunların şim- dilik sadece uzun süreli kiraya verilmesi düşünülmektedir.

Liberal demokrat Yunanistan'da, böy- lece komünist Yugoslavyadakine benzer bir politika gütmek eğilimli görülmekte- dir. Yugoslav Hükümeti, uzun tereddüt- lerden sonra Atlantik kıyılarında satışa

SAHİLLERİMİZ TEHLİKEDE

müsaade etmekle beraber, uzun süreli a- razi kiralamalarına imkân vermiştir.

Satış ile kiralama arasında, toprağın işletmeye açılmasını hızı yönünden ö- nemli bir fark vardır: Kiralama, 50 ya- hut 90 yıl gibi uzun süreli de olsa, ancak sahilde yahut sahile yakın yerde tatil evi yapmak isteyen yabancı özel kişiyi ilgi- lendirebilir. Ama yabancı bir emlak fir- ması için ilgi çekici değildir. Bunun için, kiralama ya da satış arasında yapılacak tercih, Yunanistan'ın gelecek on yılda tu- rizmden sağlayabileceği gelirin miktarını etkileyecektir.

(Hükümet, memleketin en güzel yer- lerini yabancılar satıyor) parolası, İsp- anya'nın totaliter sisteminde pek önemli değilse de, demokratik Yunanistan'da, muhalefetin veya komünistlerin «Süti propagandasının konuyu istismarından korkulmaktadır. Kısaca, Yunanistan bin-lerce kilometre sahil ihtiyatlarını turistik yönden bir hiçlikten çıkarıp yeni bir Ri- viera olarak geliştirebilir. Yunan Hükü- meti, devamlı olarak yeterli kadar sahili işletmeye açarak, sırf ekonomik yoldan bu (kiralama yahut satış) problemini bir anda önemsiz hale getirebilir. Bu halde a- raziinin yüzde 10'unun yabancılar satıl- ması, (memleketi satıyor) iddialarının ö- nemini azaltacaktır.»

Görüyorsunuz ki Prof. Baadé dahi Yunan ve daha sonra Türk sahillerini Alman em- lak firmalarına peşkeş çekebilmek için, komünistlik umacısından yararlanmaya kalkışmaktadır. Halbuki ortada bir dok- trin meselesi yoktur. Mesele, sahillerden bir mutlu azınlığın değil, geniş kütlenin yararlanmasıdır. Nitekim kapitalist ül- kelerde dahi, sahiller genellikle milletin- dir. Şevki Vanlı'nın 15 Ağustos 1965 tarihli Forum'da yazdığı gibi, «Avrupa'nın bütün lleri ülkelerinde sahil şeritleri 40 ilâ 60 metre derinliğinde devletleştirilmiştir. Ki şiler isteklerini bu şeridin dışında ger- çekleştirmek ve herkese açık olan plajlar- dan da denize girmeğe hakkına sahiptirler.»

Bizde ise, mutlu azınlık, sahilleri hal- ka kapama yolundadır. Bu iş yabancıları

da açtırsa sahiller, bir yeni Riviera bile olsa, halkın değil, yerli yabancı bir mutlu azınlığın Riviera'sı olacaktır. Bu durum mutlaka önlenmelidir. Yüksek Mimar Şevki Vanlı'nın ifadesiyle «... sınırlı olan kıyıların yavaş yavaş özel kullanışa açıla- rak, halkın küçük bir azınlığı tarafından kapatılmasına müsaade edilemez. Her 40-50 metre yararlı sahil şeridini birkaç ki- şinin, bir kaç haftalık tatiline ayırırsak, 15-20 yıl sonra Ayvalık, Marmaris, Alanya gibi bugün için rahatlık sağlayan yerlerin de İstanbul'a benziyeceğini bilmemiz ge- rekir... Denize girmek için Anadolu sa- hillerine giden İstanbullu, ileride bunu da bulamayacaktır.»

Turizm adı altında, tam bir mutlu a- zınlık yağması bahis konusudur. Bugün İstanbul'da, Çeddebostanı semtinde, halkı sahile götüren dar yolları kapatmaya ve hattâ denizin içinde tel örgü çekmeye kal- kısan sahil yağmacısı kapitalistler bile vardır!

SAHİLLER MİLLETİNDİR

Kapitalist ülkelerde dahi deniz, nehir ve göller, özel mülkiyete konu teşkil ede- cek mallar niteliğinde olmadıktan, bun- lar üzerinde mülkiyet hakkı söz konusu edilemez. Denizler, göller ve nehirler, dev- letin ülkesinin bir parçası olup onun hü- küm ve tasarrufu altındadır. Deniz kara- suları, göller ve nehirler Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan kamu emlakın- den olduğu için bütün yurttaşların ya- rarlanmasına açıktır. Ve devlet bu ya- rarlanmayı sağlamakla yükümlüdür.

Deniz karasuları ülkenin bir parçası ve kamu emlakı olduğuna göre halkının, karasularından (denizden) yararlanması için, deniz kenarlarındaki bir kısım arazi de kamu tasarrufunda olmalıdır. Bu gerek- çe doktrinde kabul edilen ortak ve genel bir görüştür. Kapitalist ülkelerin idare hukuku otoriteleri, bu gerekçe ile, deniz, göl ve nehir kenarlarının özel mülkiyete konu teşkil edemeyeceği ve bu kısım top-

rakların özel şahıslar tarafından iktisap edilemeyecek kamu emlakı olduğu gö- rül- şünde birleşmektedirler. Amaç, halkın de- niz kamu emlakından kolay ve rahat bir şekilde yararlanmasına engel olacak, kiş- sel mülkiyet şeklinde belirecek tekelere imkân vermemektir. Kıyıları, kişilerin özel mülkiyetine girmiyerek, kamunun tasarrufunda olmalı ki halk kolayca denizden yararlanabilsin.

Kıyıların kamu emlakından olduğu Ro- ma'dan beri doktrinde benimsenmiş ve Batı ülkelerinin pek çoğunda yüzyıllar bo- yu uygulanmıştır. Türkiye'de ise, de- niz kenarlarının kamu emlakından oldu- ğu esası tam olarak yerleşmiş değildir. Bu güne kadar buna dair bir hüküm —Beledi- ye Yapı ve Yollar Kanunu mevzuatımızda yer almamıştır. Ancak mev- zuatta bir hüküm bulunmaması, prensibin uygulanmasına engel olmaz. İdare Hukuku esas ve prensipleri, kuvvetlerini mutlaka yazılı bir metinden almazlar. Aksine bir hüküm bulunmadıkça, İdare Hukuku pren- sipleri, bir kanun konusu olmadan da uygulanması zorunlu esaslardır.

Mevzuatımızda kıyıların korunması konusunda yer almış tek hüküm, 2290 Sa- yılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 4. maddesinin F bendi idi. Bu bentte, «su kenarlarında rıhtımdan veya rıhtım yapı- lacak noktadan 10 metre genişliğinde bir mahal, umuman istifadesine mahsus ola- rak serbest bırakılacaktır» denmekteydi. Yalnız belediye sınırları içinde varolan bu imkân ve hüküm, 2290 sayılı kanunun tü- müyle yürürlükten kalkmış ve İmar Ka- nununa alınmıştır. Esasen bu kanunun yürürlükte de uygulandığı şüphelidir. Bununla beraber, İstanbul Şehri İmar Yü- netmeliğinde «Su kenarlarından 10 metre mesafe dahilinde yapı yapılamaz» denile- rek bu hüküm sürdürülmektedir. Fakat Yönetmelik Boğaziçi, bu maddenin dışında bıraktığından ve hüküm sadece şehircilik açısından getirildiğinden yeterli değildir. Sahilleri millete mal etmek için, İdare Hukuku prensiplerini hayata geçirecek ve- ni mevzuata ihtiyaç vardır.

Meselenin ideal çözüm yolu, deniz ke- narları ile denizi kolayca gören, denizden görülebilen sahil bankalarının üzerindeki tesislerle birlikte kamulaştırılması ve hal- ka açılmasıdır. Bu kaçınılmaz bir zorun- luluktur ve eninde sonunda mutlaka ge- çekleştirilecektir. Fakat hiç değilse şimdiki- lik, Hazine'nin ve belediyelerin ellerinde- ki kıyı arazilerini satmaları kesinlikle ön- lenmelidir. Özel şahısların elindeki kıyı a- raziinin kullanılmasında, halkın denizden yararlanması esas tutulacak şekilde kontrol altına alınmalıdır. Sahillerimizin yabancı- lara satılmasına hiç bir zaman müsaade edilmemelidir.

KOPEKLERE ÖZEL MENU

Bu arada bir de turizm anlayışına ih- tiyaç vardır. 4 Eylül 1965 tarihli Hürriyet gazetesinde çıkan bir haber, yabancı zen- ginklerin köpeklerine usaklık etmek gibi haysiyet kırıcı, maskara bir turizm anlayı- şının gelişmekte olduğunu göstermekte- dir. «Lisan bilen garsonlar boblere ser- vis yapıyor — Büyük Efes Otelinde özel bir menü çıkıyor» başlıklarını taşıyan ha- ber, yabancı turistlerin önlüklü köpekle- rine kadınlık erkeklik Türk personelin nasıl hizmetçilik ettiğini anlatmaktadır. Gazete bir de otelin «Köpek için yemek listesi» ni yayınlamıştır. Köpeklerin öğle yemeği şöyledir: Sütlü yulaf ezmesi, kuzu yahnisı, patates püre, tavuk göğsü (à la mode). Akşam yemeği de, Vodok 1*oç, Jak Ro- land Rol Stek (kendi garnitürleriyle), Ka- zan dibi ihtiya etmektedir.

Milyonlarca aç ve işsiz aile bulunan bir ülkede, köpek hizmetçiliği ile döviz ka- zanamaya kalkışmak, Anayasamızın sosyal devlet ilkesiyle alay etmek demektir. Zen- gin yabancıları fakirlerin garsonluk, fahi- şelik ve köpeklerine usaklık etmesi şeklin- deki sömürgelelere özgü haysiyetsiz bir tu- rizm anlayışına kesinlikle hayır denilmeli- dir. Bu tip turizme dayanan kalkınma an- layışı, zengin bir mutlu azınlığın ahlak dışı çılgınlıklarının yanı sıra, kütlenin se- falet içinde açılmasından ve usaklaştırıl- masından başka sonuç getirmez. Esa- sen bu tip bir turizm anlayışı değil midir ki, Türk halkının denizden yararlanma hak- kını hiçe sayarak, kıyılarımızı önce mutlu azınlığa, şimdi de yabancı mutlu azınlığa satma çabası içindedir.

FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ

FİLİZ

ÇAY

OSTON VASIFLIÇAYLARIN HARMANI İLE HAZIRLANMIŞTIR

T. C. TEKEL İDARESİ

4871294

(Basın — 16520)